

Region jižní Evropy ve výuce zeměpisu

Diplomová práce

Studijní program: N7503 - Učitelství pro základní školy
Studijní obory: Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy
Autor práce: **Bc. Zdeněk Čeřovský**
Vedoucí práce: RNDr. Artur Boháč, Ph.D.
Katedra geografie

Zadání diplomové práce

Region Jižní Evropy ve výuce zeměpisu

Jméno a příjmení: Bc. Zdeněk Čeřovský
Osobní číslo: P18000592
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obory: Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
Zadávatel katedra: Katedra geografie
Akademický rok: 2018/2019

Zásady pro vypracování:

1. Kompilační metoda – analýza dostupné literatury a dalších zdrojů
2. Zpracování statistických dat a zpracování kartografického materiálu
3. Obsahová analýza zpracování tématu ve vybraných učebnicích
4. Příprava didaktických materiálů
5. Zpracování do požadované formy geografie vzdělávání

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 60 stran
Forma zpracování práce: tištěná
Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

KRÁL, Václav. Fyzická geografie Evropy. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0684-2: 255

VOTÝPKA, Jan. Fyzická geografie Evropy. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-931-4.

ŠTÝRSKÝ, Jiří. Vývoj Evropy a světa v historickogeografických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 80-7041-901-6.

SPENCER, Kris. A geography of the European Union. Oxford: Oxford University Press, 1996. ISBN 0-19-974655-1.

ČERMÁK, Jan. Jižní Evropa. Praha: Reader's Digest, 2002. ISBN 80-86196-1.

Vedoucí práce: RNDr. Artur Boháč, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání práce: 19. března 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S. doc. RNDr. Kamil Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. července 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

8. května 2020

Bc. Zdeněk Čeřovský

Poděkování

Rád bych vyjádřil poděkování panu RNDr. Arturu Boháčovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a pomoc, jenž mi poskytl v průběhu vypracování práce. Dále mé poděkování míří k paní ředitelce ZŠ Jabloňová v Liberci Mgr. Ivě Havlenové a paní učitelce paní Mgr. Lucii Müllerové za jejich čas, cenné a důležité připomínky a názory.

Anotace

Téma: Region jižní Evropy ve výuce zeměpisu

Diplomová práce se zabývá tématem regionu jižní Evropa ve výuce zeměpisu na druhém stupni základních škol. Je rozdělena do tří částí, z nichž první jsou teoretická východiska, která tvoří fyzickou a humánní geografii společně s vybranými problémy. Druhá část se věnuje didaktickým prostředkům, jako jsou metody a formy výuky, materiální prostředky a průřezová témata a postavení tématu v RVP a ŠVP. Třetí část obsahuje podklady k praktickému využití s plány jednotlivých hodin.

Klíčová slova: geografie, fyzická geografie, humánní geografie, výukové hodiny

Abstract

Title: The Southern Europe region in the teaching of geography

The diploma thesis deals with the theme of the Southern Europe region in the teaching of geography at the second stage of primary schools.

This thesis includes three parts, the first of which is a theoretical review. It contains physical geography and human geography together with selected problems. The second part focuses mainly on educational means, such as teaching forms and methods, material resources and cross-cutting issues and the position of the topic at Framework Educational Programme for Basic Education and School Educational Programme. The third part involves materials for practical use with proposals of individual lessons.

Key words: geography, physical geography, human geography, lessons

Obsah

1	Úvod	15
2	Stanovení cílů diplomové práce	16
3	Obecné informace k tématu jižní Evropa	17
3.1	Vymezení regionu	17
4	Fyzická geografie	19
4.1	Poloha.....	19
4.2	Členitost pobřeží, průlivy, zálivy	19
4.3	Slovo k rozdělení jižní Evropy.....	20
4.4	Alpská oblast.....	20
4.4.1	Geologický vývoj.....	20
4.4.2	Podnebí	24
4.4.3	Vodstvo	24
4.4.4	Rostlinstvo	27
4.4.5	Živočišstvo	27
4.5	Apeninská oblast	28
4.5.1	Původ názvu pohoří	28
4.5.2	Geologický vývoj.....	28
4.5.3	Členění	29
4.5.4	Podnebí	30
4.5.5	Vodstvo	30
4.5.6	Rostlinstvo	31
4.5.7	Ochrana přírody	31
4.6	Oblast Pyrenejského poloostrova	31
4.6.1	Geologický vývoj.....	31
4.6.2	Podnebí	35
4.6.3	Vodstvo	37
4.6.4	Rostlinstvo a živočišstvo	39
4.7	Balkánská oblast (Řecká část).....	41
4.7.1	Trácko-makedonský masiv	41
4.7.2	Albánsko-řecká horská soustava.....	41
4.7.3	Trácko-makedonská horská soustava	42

4.7.4	Pohoří Rodopy	42
4.7.5	Podnebí	43
4.7.6	Vodstvo	44
4.7.7	Rostlinstvo a živočišstvo	44
5	Humánní geografie	45
5.1	Apeninský poloostrov	45
5.1.1	Stručná historie	45
5.1.2	Itálie	52
5.1.3	Malé státy.....	58
5.2	Pyrenejský poloostrov	60
5.2.1	Stručná historie	60
5.2.2	Španělsko	64
5.2.3	Portugalsko	70
5.2.4	Malé státy a závislé území	76
5.3	Řecko.....	77
5.3.1	Stručná historie	77
5.3.2	Státní zřízení	81
5.3.3	Obyvatelstvo	82
5.3.4	Hospodářství	82
5.3.5	Vzdělání	84
5.3.6	Kuchyně	85
6	Didaktické prostředky	86
6.1	Úvod k didaktické části – revidovaná Bloomova taxonomie.....	86
6.2	Přehled vybraných didaktických prostředků.....	88
6.3	Přehled vybraných výukových metod.....	90
7	Postavení učiva v kontextu Rámcového vzdělávacího programu	93
7.1	Průřezová témata.....	96
8	Postavení učiva v kontextu Školního vzdělávacího programu na vybrané škole.....	98
9	Obsahová analýza 3 učebnic	100
9.1	Metoda analýzy	100
9.2	1. učebnice.....	101
9.3	2. učebnice.....	103
9.4	3. učebnice.....	105
9.5	Výsledek.....	106

10	Praktické využití	107
10.1	Tematický celek	108
10.2	Hodina č. 1	111
10.2.1	Název hodiny: Úvod do Jižní Evropy a fyzická geografie JE	111
10.3	Hodina č. 2	112
10.3.1	Název hodiny: fyzická a humánní geografie JE	112
10.4	Hodina č. 3	113
10.4.1	Název hodiny: Apeninský poloostrov	113
10.5	Hodina č. 4	114
10.5.1	Název hodiny: Pyrenejský poloostrov	114
10.6	Hodina č. 5	115
10.6.1	Název hodiny: Řecko	115
10.7	Reflexe dvou výukových hodin	116
10.7.1	Předpoklady k výuce, poznámky k žákům	116
10.7.2	Výuková hodina č. 1	116
10.7.3	Výuková hodina č. 2	118
11	Závěr	120
12	Seznam použitých zdrojů	122
13	Přílohy	134
13.1	Hodina č. 1	134
13.1.1	Prezentace *	134
13.1.2	Pracovní list	138
13.2	Hodina č. 2	140
13.2.1	Prezentace *(pokračování z minulé hodiny)	140
13.2.2	Pracovní list	143
13.3	Hodina č. 3	144
13.3.1	Prezentace	144
13.3.2	Pracovní list	149
13.4	Hodina č. 4	150
13.4.1	Prezentace	150
13.4.2	Pracovní list	155
13.5	Hodina č. 5	157
13.5.1	Prezentace	157
13.5.2	Pracovní list	159

Seznam obrázků

Obrázek 1 Rozdělení Evropy dle Netopila	17
Obrázek 2 Rozdělení Evropy dle Krále	18
Obrázek 3 Pádská nížina	23
Obrázek 4 Bodamské jezero	26
Obrázek 5 Vulkanická mapa	28
Obrázek 6 Pyreneje	33
Obrázek 7 Baleárské ostrovy	34
Obrázek 8 Kanárské ostrovy	35
Obrázek 9 Azory a Madeira	35
Obrázek 10 Klimatická mapa Španělska	36
Obrázek 11 Rohovník	39
Obrázek 12 Rodopy	43
Obrázek 13 Římská říše za Augusta	46
Obrázek 14 Amerigo Vespucci	48
Obrázek 15 Obchodní bilance Itálie	53
Obrázek 16 Vývozní destinace Itálie	54
Obrázek 17 Espresso	57
Obrázek 18 Vatikánský stát	59
Obrázek 19 Alcazar ve Španělsku	61
Obrázek 20 Obchodní bilance Španělska	66
Obrázek 21 Vývozní destinace Španělska	67
Obrázek 22 Populační pyramida Portugalska	71
Obrázek 23 Nazarský kaňon	74
Obrázek 24 Bacalhau	76
Obrázek 25 Knossos	77
Obrázek 26 Řecký gyros	86
Obrázek 27 Revidovaná Bloomova taxonomie	88
Obrázek 28 Obal učebnice nakladatelství Nová škola	101
Obrázek 29 Obal učebnice nakladatelství Fraus, nové vydání	103
Obrázek 30 Obal učebnice nakladatelství Fraus, staré vydání	105

Seznam tabulek

Tabulka 1 Poloha	19
Tabulka 2 Členitost	19
Tabulka 3 Jezera	26
Tabulka 4 Očekávané výstupy a min. doporučená úroveň pro zeměpis - Regiony světa....	95
Tabulka 5 Otázky kategorie A pro analýzu	100
Tabulka 6 Otázky typu B pro analýzu	101
Tabulka 7 Odpovědi typu A.....	102
Tabulka 8 Odpovědi typu B.....	102
Tabulka 9 Odpovědi kategorie A pro 2. učebnici	104
Tabulka 10 Odpovědi kategorie B pro 2. učebnici	104
Tabulka 11 Odpovědi kategorie A pro 3. učebnici	106
Tabulka 12 Odpovědi kategorie B pro 3. učebnici	106
Tabulka 13 Tematický celek regionu.....	108
Tabulka 14 Tematický celek - 1. hodina.....	109
Tabulka 15 Tematický celek - 2. hodina.....	109
Tabulka 16 Tematický celek - 3. hodina.....	110
Tabulka 17 Tematický celek – 4., 5. a 6. hodina	110
Tabulka 18 Struktura 1. hodiny	111
Tabulka 19 Struktura 2. hodiny	112
Tabulka 20 Struktura 3. hodiny	113
Tabulka 21 Struktura 4. hodiny	114
Tabulka 22 Struktura 5. hodiny	115
Tabulka 23 Výuková hodina č. 1	116
Tabulka 24 Výuková hodina č. 2	118

Seznam použitých zkratek a symbolů

\$ -	dolar
B \$ -	z anglické zkratky; miliard dolarů
BSEC -	Organizace pro hospodářskou spolupráci v oblasti Černého moře
CIA -	Central Intelligence Agency (Ústřední zpravodajská služba)
D -	Německo
DNB -	Deutsche Nationalbibliothek (Německá národní knihovna)
ECI -	The Economic Complexity Index - index ekonomické složitosti
EHS -	Evropské hospodářské společenství
ELSTAT -	Řecký statistický úřad
ETA -	Baskicko a jeho svoboda (baskická nacionalistická a separatistická organizace)
EU -	Evropská unie
EUR -	euro
FR -	Francie
G7 -	Group of Seven -
HDP -	Hrubý domácí produkt
ISTAT -	Instituto Nazionale di Statistica (Národní statistický úřad v Itálii)
IT -	Itálie
J -	jih
JE -	jižní Evropa
JV -	jihovýchod
JZ -	jihozápad
LGBT -	komunita leseb, gayů, bisexuálů a transsexuálů
MMF -	Mezinárodní měnový fond
MŠMT -	ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NAFTA -	Severoamerická dohoda o volném obchodu (dohoda spojující Kanadu, USA a Mexiko)
NATO -	Severoatlantická aliance
NYSE -	The New York Stock Exchange (Burza cenných papírů v New Yorku)

OECD -	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OSN -	Organizace spojených národů
OTE -	Řecká telekomunikační společnost
PALOP -	Países Africanos de Língua Oficial Portuguesa (Sdružení portugalsky mluvících afrických zemí)
PISA -	Programme for International Student Assessment (Mezinárodní srovnávací program žáků; Mezinárodní hodnocení studentů)
PP -	Španělská lidová strana
PSOE -	Španělská socialistická dělnická strana
RVP -	Rámcový vzdělávací program
S -	sever
SLO -	Slovinsko
SV -	severovýchod
SVP -	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP -	školní vzdělávací program
T \$ -	z anglické zkratky; trilion dolarů
TEI -	instituce technologického vzdělávání
TFR -	Celková míra plodnosti
UNESCO -	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; (Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu)
USD -	Americký dolar
V -	východ
Z -	západ
ZŠ -	základní škola
ZV -	základní vzdělávání

1 Úvod

V dnešním globalizovaném světě nacházíme spoustu informací na dané téma. Vyhledávání zdrojů a ověřování informace je v současnosti každodenním chlebem nejen vědců, ale všech, kteří píšou články do blogů, odbornou práci, mluví na veřejnosti, nebo je zajímá nějaké téma a chtějí se o něm dozvědět dostatek informací. Každý článek, zpráva nejen na internetu, ale i v tisku vychází z teorie, hypotézy či tvrzení člověka či lidí, kteří ověřovali daný problém. Informací všude kolem nás je mnoho každou sekundu zjistíme další novou zprávu, a tak informační a komunikační svět žije svým vlastním životem, spíše jde o vesmír samotný a je zapotřebí se v něm trochu vyznat. Jsou informace od médií, laiků či vědců/odborníků. Každý odborník pohlíží na daný problém trochu jinak, ze svého úhlu pohledu. Je proto zapotřebí mít přehled nad informací a nebrat jen jednu informaci za „pravdivou“. A to si myslím, že v současnosti ve školách chybí. Většinou žáci mají pouze jen jeden zdroj a to učitele, nebo to učitel sám chce, aniž by si to plně uvědomoval. Je třeba žákům poskytnout více informací a více úhlů pohledů, nejen jak na to pohlíží učitel, ale také i další odborníci a je na učitelovi, aby žákům srozumitelným jazykem poskytl tuto informaci, tak aby žáci měli, co nejvíce informací, aby si utvořili vlastní názor, naslouchali a přemýšleli nad danou informací a tu řádně ověřili.

Takovým příkladem může být regionální geografie. Existuje spousta vymezení daného regionu, právě řada vědců na ten region pohlíží jinak a do jeho vymezení řadí například více či méně kultury, historie, tím pádem záleží i na národnosti. Je důležité poskytnout žákům základní informace o fyzické i humánní geografii všech světových regionů, především proto, aby pochopili výjimečnost různých světových regionů a také jejich vzájemné odlišnosti. S těmito základními poznatky mohou dále pracovat s tématy, jako např. globalizace či vztah člověka a společnosti v prostoru.

Tématem diplomové práce je jižní Evropa ve vzdělávání, která se zabývá i mimo jiné i vymezením regionu, různých typů a žákům ukázat, jak tento region je obtížnější vymezit a tím pádem odcházejí z více informací o regionu, že ten region, o kterém vyprávěl učitel je jiný např. v sousedním Německu. A zároveň mimo jiné se zabývá, které vymezení je pro základní školy nejvhodnější a také, která učebnice je proto vhodná. A to je i jeden z důvodů, proč jsem si toto téma vybral a také tento region nabízí spoustu tradic, kultur, které jsou podobné na opačné straně regionu, zároveň odlišné, přesto, že měli podobný

historický vývoj. Žáci by si měli z hodin o tomto regionu odnést rozmanitost, pestrost regionu (v trávení volného času, kultury, průmyslu či přírody) či důvody jiného vymezení regionu.

2 Stanovení cílů diplomové práce

Diplomová práce se bude zabývat zpracováním tématu jižní Evropa jako regionu pro druhý stupeň základních škol. Aplikace vytvořených materiálů ve výuce. Budu se snažit o zodpovězení otázky, zda vytvořené materiály dokáží zaktivizovat hodinu. V první části budou vylíčeny obecné informace z fyzické a humánní geografie. Tato část poskytne vyučujícím veškeré důležité informace a společně s dalšími zajímavostmi, které sice nejsou uvedeny v přípravách, ale učitel díky nim může podle svého uvážení výuku doplnit. Druhá část se bude věnovat didaktickým tématům (metody, materiální prostředky, postavení tématu v RVP apod.). Poslední část bude obsahovat konkrétní přípravy jednotlivých výukových hodin, společně s popisem dvou výukových hodin, ve kterých byly aplikovány vytvořené materiály. V přílohách budou uvedeny mimo jiné i pracovní listy.

Metody zpracování diplomové práce budou především kompilace informací o jižní Evropě, vyhledávání tematických map, tvorba prezentace a praktické využití připravených výukových materiálů. Mezi další metodu, která je v práci využita, je komparace. Tato komparace byla použita při tvorbě obsahové analýzy.

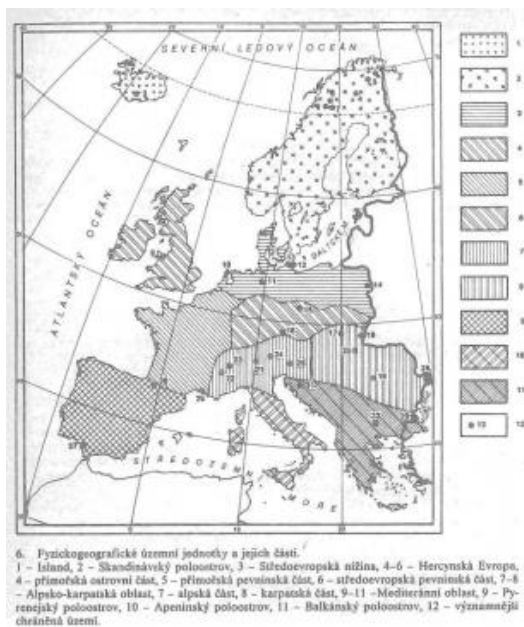

3 Obecné informace k tématu jižní Evropa

První část diplomové práce se věnuje obecným informacím o jižní Evropě. V jednotlivých kapitolách jsou popsány základní oblasti fyzické a humánní geografie. Společně s tím jsou uvedeny i kapitoly, věnující se vybraným problémům fyzické a humánní geografie.

3.1 Vymezení regionu

Jižní Evropa se dá v rámci fyzické geografie definovat jako území Evropy ovlivněné především Středozezemním mořem, tedy oblast Iberského, Apeninského a jihu Balkánského poloostrova a Malty (DNB, 2018). Nejčastěji se do jižní Evropy řadí státy Andorra, Itálie, Malta, Portugalsko, Řecko, San Marino, Španělsko a Vatikán, dále v některých případech Chorvatsko (jeho jižní část), Kypr (pokud je chápán jako stát evropský, nikoliv asijský) a Monako. Dle Demka (2013, s. 57) se do jižní Evropy řadí také všechny ostatní státy Balkánského poloostrova. Vymezení jižní Evropy tedy není zdaleka tak jednoznačné a celkově dělení Evropy se v odborné literatuře velmi liší.

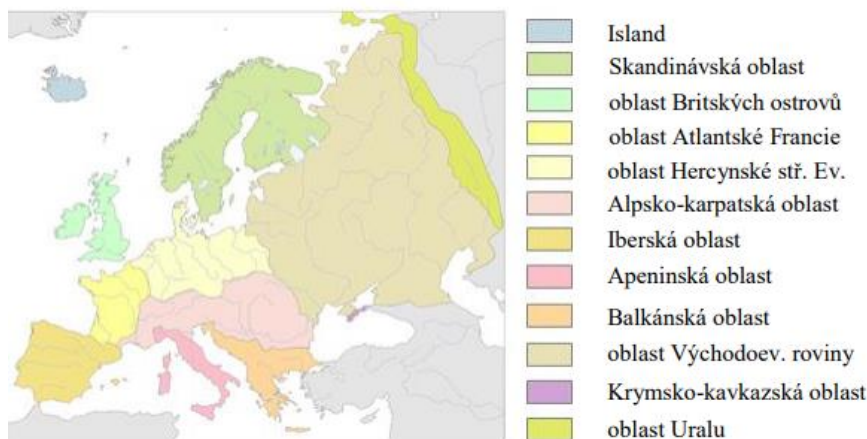

Obrázek 1 Rozdělení Evropy dle Netopila

Zdroj: Netopil, Bičík, Brinke, 1988

Netopil, který se zabývá Evropou v rámci geografie fyzické, Evropu dělí na fyzicko-geografické územní jednotky (kraje), které se vyznačují jednotnou geostrukturou, makroreliefem, makroklimatem a s ním související bilancí oběhu vody. Kraje se pak dále dělí na oblasti vyznačující se určitým klimatem, typem reliéfu, rozložením a velikostí odtoku, určitými vlastnostmi povrchových útvarů, půdami a vegetací. Většinu států jižní Evropy řadí do celku Mediteránní oblast., konkrétně pak Portugalsko, Španělsko a Andorru do oblasti Pyrenejského poloostrova, jižní část Itálie, Malty a Vatikán do oblasti Apeninského poloostrova, Řecko (společně s dalšími Balkánskými státy) do oblasti Balkánského poloostrova. Severní část Itálie a San Marino, které jsou dle autora ovlivněné Alpami více

než Středozemním mořem, nenáleží do oblasti Mediteránní, ale do oblasti alpské, jak je vidět na obrázku (Netopil, Bičík, Brinke, 1989, s. 41–42).

Obrázek 2 Rozdělení Evropy dle Krále

Zdroj: Jurek, 2011

Podobné dělení nalezneme také v další literatuře. Podle Krále (1999, s. 7) náleží Španělsko, Portugalsko a Andorra do Iberské oblasti, Itálie, Vatikán a Malta do Apeninské oblasti, Řecko do oblasti

Balkánské a sever Itálie a San Marino do oblasti Alpsko-karpatské.

Literatura zabývající se nejen fyzicko-geografickou charakteristikou, ale také charakteristikou socioekonomickou, vychází z jiných kritérií a nejčastěji dělí Evropu podle administrativních hranic, popřípadě podle historických souvislostí. Například podle Rýznara (2006, s. 7), který ve své publikaci spojuje fyzickou i humánní Evropu, se Evropa může členit různými způsoby, nejpříhodnější je však soustředit se na rozdělení na oblasti vyznačující se podobným historickým a politickým vývojem.

V pojetí jižní Evropy se budu řídit především politicko-ekonomickým pohledem. Proto vedle Pyrenejského poloostrova (Španělsko, Portugalsko, Gibraltar a Andorra) a Apeninského poloostrova (Itálie, San Marino a Vatikán) budu řadit i Řecko. Tedy až na řadu mini-států (San Marino, Vatikán, Andorra) jsou ostatní země členy EU. Právě členství v EU, vysoká životní úroveň, stabilní demokracie mne vede k tomu, že Řecko patří k Jižní Evropě, i když geograficky patří do států Balkánského poloostrova.

V řadě ohledů mají státy jižní Evropy a Řecko velmi podobné rysy – podnebí, vegetace, antika, cestovní ruch, velmi dobré námořnictví (Španělsko, Portugalsko, Řecko či Itálie v průběhu historie nějakým způsobem více či méně kolonizovaly území, i když v jiné historické epoše – s tím souvisí silné námořnictvo a jeho zakořenění v historii daných států) či některé produkty jižní Evropy a obchod.

V následujících kapitolách budu jižní Evropu vnímat jako státy Pyrenejského a Apeninského poloostrova, společně s Řeckem a Maltou.

4 Fyzická geografie

V následující kapitole zabývající se fyzickou geografii, budou popsány základní informace týkající se celé jižní Evropy, jelikož ve fyzické geografii není potřeba dělit tento region na menší oblasti (jako tomu je u humánní geografie).

4.1 Poloha

Poloha
Pyrenejský (Iberský) poloostrov
Souostroví Baleáry
Apeninský poloostrov
Souostroví Malta
Jih Balkánského poloostrova (Řecko)
Ostrovy Egejského moře

Tabulka 1 Poloha Zdroj: vlastní

4.2 Členitost pobřeží, průlivy, zálivy

Členitost pobřeží
Moře a oceány
Atlantský oceán
Alboránské moře
Ligurské moře
Tyrhénské moře
Středozemní moře
Jaderské moře
Jónské moře
Egejské moře
Průlivy
Gibraltarský průliv
Sicilský průliv
Zálivy
Biskajský záliv
Tarentský záliv
Průplav
Korintský průplav

Tabulka 2 Členitost Zdroj: vlastní

4.3 Slovo k rozdělení jižní Evropy

Hlavní studií regionální geografie jsou území, oblasti či regiony, které jsou vymezeny hranicemi státními, administrativními, případně i historickými, proto podobně jsem rozdělil region jižní Evropy do fyzicko-geografických oblastí (oblast Pyrenejského poloostrova, Apeninskou oblast, Alpskou oblast a Řeckou oblast).

4.4 Alpská oblast

Název Alp přejali ve 3. stol. př. n. l. Římané od Keltů. Původní význam slova – nejspíš předkeltského původu – je vysokohorská pastvina, horská výšina. Od Římanů převzaly pojmenování všechny evropské národy v přizpůsobené gramatické podobě: IT – le Alpi, FR – les Alpes, D – die Alpen, SLO – Alpe (Král 1999, s. 131).

Alpská horská soustava tvoří oblouk dlouhý 1 200 km, počítáme-li okrajové body průsmyk Col di Cadibona (435 m. n. m.) u italského města Savona a údolí Dunaje u Vídně. Šířka alpského oblouku je největší (250 km) na zeměpisné délce města Verony a nejmenší – počítáme-li okrajové části – v masivu Mont Blancu (150 km). Alpy zaujímají plochu asi 190 000 km² téměř stejně velký jako západoafrický Senegal. Ale spolu s okolními pánvemi, nížinami, pahorkatinami i s pohořím Jurou (Francouzsko-švýcarské pohoří – alpská podoblast) na 315 000 km². Nejvyšší alpský a zároveň evropský bod je Mont Blanc, který měří 4 810 m n. m (Král 1999, s. 131).

Alpy prudce vystupují z Ligurského moře, vyklenují se k severu a pokračují směrem na východ až k Vídeňské a Panonské pánvi, pod jejíž sedimenty se zvolna noří.

Severní svahy jsou mírné a přecházejí do podhůří, jižní sklony prudce padají do Pádské nížiny, na východě navazuje na Dinárské pohoří (Balkánskou oblast).

4.4.1 Geologický vývoj

Jedná se o nejmladší část Evropy, budovaná převážně druhohorními sedimenty, které naléhají na staré horniny. Postupně se nasouvaly druhohorní vrstvy, které směřují od jihu k severu (Votýpka 1994, s. 202).

Reliéf oblastí je horský až velehorský. Nížiny, které zde jsou tak vznikly v mezihorských a předhorských tektonických depresích. Celé území se vyznačuje tektonickým neklidem, který se projevuje jednak pomalou zdvihovou nebo poklesovou

tendencí a prudkými pohyby, jimiž uvolňuje napětí v zemské kůře a na povrchu se projevuje ve formě zemětresení či sopečnou činností (Votýpka 1994, s. 202).

Mladá evropská pohoří byla vyvrásněna. První náznaky vrásnění začaly v křídě, tedy na konci druhohor, ale celý proces vyvrcholil ve třetihorách. Ve třetihorách započaly deformace, ze kterých vznikly pohoří jako např. Švýcarská Jura a Pyreneje. V pozdních třetihorách dochází k roztržení a rozdrobení souvislého horského pásu. Potom se začal povrch zarovnávat a s tím je spojeno i ukládání sedimentů v pánvích, které obklopují pohoří. Poslední fáze nastala na konci třetihor a začátkem čtvrtohor, kdy došlo k mocnému zdvihu, a dala pohoří dnešní podobu (Votýpka 1994, s. 202 – 203).

Při postupném vyzdvihování Alp vznikaly podélné pukliny a zlomy, na nichž vznikla podélná alpská údolí. Protéká jimi např. v Itálii Adda a v dalších zemích mimo JE (ve Francii Isère nebo v Rakousku Inn, Salzach, Enns, Mura a Dráva). Alpy se pozvolna zdvihají i v současné době, řádově o 4 – 8 mm ročně. Podélná údolí se místy rozšiřují v brázdy a pánve, zejména v pásmech měkčích hornin, zatímco příčná údolí jsou úzká, často se skalnatými soutěskami, propojená průsmyky. Tato údolí odedávna mají velmi velký dopravní význam, protože dálková doprava směřuje napříč Alpami (Král 1999, s. 141).

Ve čtvrtohorách vznikl velehorský alpský reliéf, na jehož vzniku se podílelo především čtvrtohorní zalednění. Ledovce pokryly téměř souvisle celé pohoří, vyplňovaly všechna alpská údolí, jenom horské hřebeny a štíty vyčnívaly. Nejdelší ledovce zasahovaly svými splazy daleko do předpolí hor. Glaciální reliéf Alp charakterizují především hluboká ledovcová údolí, jež mají často stupňovité svahy a v podélném profilu stupně vodopády. Na dně údolí jsou morény, drumliny, oblíky, jezera i ledovcové kotle. Boční údolí jsou většinou visutá a jejich vodní toky tvoří na svazích hlavních údolí vodopády (Král 1999, s. 141 – 142).

Rozsáhlá vápencová území se nacházejí ve východní části Alp a vnějších pásem v západní části Alp jsou význačná silným rozvojem krasových tvarů. Ve velehorských podmínkách je vývoj krasu ovlivněn především klimatickými podmínkami, v nichž hlavní roli hraje mrazové zvětrávání. Velké krasové náhorní plošiny působí dojmem kamenitých pouští. (V krasových oblastech Alp jsou nejdelší krápníkové jeskyně v Evropě – v kantonu Schwyz, největší ledové jeskyně v pohoří Tennengebirge či nejhlubší propast v Evropě v Salzburských Alpách.) (Král 1999, s. 142).

4.4.1.1 Alpské podhůří

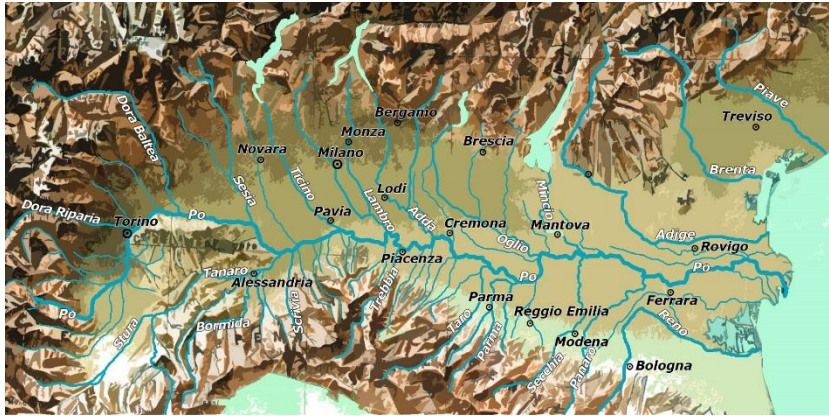
Alpské podhůří je rozsáhlá brázda či soubor sníženin mezi Alpami a Středoevropskými vysočinami. Rozprostírá se od údolí Ženevy až k Dunaji nad Vídní v délce asi 850 km a největší šířky 150 km dosahuje na poledníku Řezna. Reliéf je většinou pahorkatý. Nejvyšší části složené z pevných slepenců leží na úpatí Alp a přesahují výšku 1 000 m. Na vývoj tvarů reliéfu mělo největší vliv pleistocenní zalednění. Alpské ledovce zasáhly svými splazy do podhůří, kde pokryly zhruba polovinu území. Zanechaly tam morénové valy, jež vyznačují rozsah i ústupková stadia ledovců, zatímco někdejší lože splazů vyplňují jezera (Král 1999, s. 143).

4.4.1.2 Sníženiny Saôny – Rhône

Jedná se o soustavu kotlin, plošin a nížin. Je to mohutný rift prostírající se v délce 500 km podél řek. Pánev horní Saôny je omezena většinou příkrými zlomovými svahy od okolních náhorních plošin a hřbetů. Je to jednotvárná rovina, v níž řeka meandruje. Pánev Saôny, známá pod názvem La Bresse, byla ještě na konci třetihor jezerem a v jižní části zvané La Dombes na konci třetihor byla pokryta ledovcem, který zasahoval z Alp. Jsou tam proto morény a četná malá jezera. Pod Lyonem je sníženina mezi Alpami a francouzským Centrálním masivem značně členitá a pahorkatá, protože i do ní na konci třetihor dvakrát zasáhly alpské ledovce a zanechaly tam své nánosy. Její nejvyšší části zvané Les Terres Froides místy přesahují výšku 500 m. n. m. Střední Rhône protéká pod Lyonem několika menšími pánvemi a soutěskami. Teprve pod soutěskou se údolí postupně rozšiřuje v nížinu dolní Rhône, jejíž východní okraje je rozčleněn výběžky provensálských pohoří. U Arles začíná deltovité ústí Rhône (Král 1999, s. 143).

4.4.1.3 Pádská nížina

Pádská nížina (italsky Pianura Padana) je rozlehlá nížina v severní Itálii. Rozkládá se mezi Alpami, Apeninami a Jaderským mořem. Je 400 km dlouhá a směrem od západu k východu se rozšiřuje z 80 km až na 200 km u Jaderského moře. Zaujímá plochu přibližně 48 000 km² (tzn. jednu šestinu rozlohy Itálie). Leží v regionech Piemont, Lombardie, Benátsko a Emilia-Romagna. Je pojmenovaná podle řeky Pád, která protéká středem nížiny. Oblast je pro Itálii velmi významná z hlediska zemědělství. Pěstuje se zde především pšenice, kukuřice, rýže a vinná réva, chová se zde dobytek. Vedle Pádu a jeho přítoků (Tanaro, Ticino, Adda) do Pádské nížiny ústí i další řeky - Adiže, Piave nebo Reno (Universum 2000, s. 85 – 86).

Obrázek 3 Pádská nížina

Zdroj: casachiesi.com, 2020

Původní mořský záliv byl na konci třetihor vyplněn nánosy Pádu a jeho přítoků z Alp a Apenin. Mocnost naplavenin je až 2 000 metrů.

Naplaveninami se řečiště toků stále

zvyšuje. Zároveň je Pádská nížina územím, které klesá. Roční pokles se udává 7 až 10 mm. Směrem od Mantovy na východ je Pád obklopen hrázemi. Průměrná hladina řeky leží výše než okolní krajina. Při velké vodě došlo v minulosti k protržení hrází a záplavám. Horní část nížiny ležící na úpatí Alp je tvořena suchými písčitými rovinami z nánosů s málo úrodnou půdou. Pod ní, směrem na východ, leží vlhká úrodná nížina s mladšími říčními nánosy. U města Ferrara začíná močálovitá delta Pádu, řeka se zde dělí na sedm ramen. Pobřeží tvoří laguny s písčnými kosami a ostrovy. Původně byla celá Pádská nížina porostlá listnatými, zejména dubovými lesy. Dnes je především zemědělskou kulturní krajinou. Na březích řek, kanálů a v zátopových oblastech rostou místy především topoly, olše a vrby (Král 1999, s. 144).

4.4.1.4 Půda v Pádské nížině

Nejvíce jsou rozšířeny kambisolů nasycené i nenasycené. Na písčitéch půdách v podhůří Alp se šíří pravé luvisoly, na vápnitých půdách rendziny. V nejmladší části nížiny na dolním toku a v deltě Pádu jsou úrodné fluvisoly, ale také regosoly, tj. nevyvinuté půdy na štěrkovitých sedimentech (Král 1999, s. 130 a s. 150).

4.4.1.5 Půdy

Ve vápencových oblastech Alp, zejména v Severních vápencových Alpách v Rakousku, Německu a Švýcarsku, ale také i v Jižních vápencových Alpách italských jsou rozšířeny rendziny, jež ve velehorských polohách přecházejí v kamenitou půdu. V centrálních Alpách jsou rozšířeny na kyselých substrátech kamenná půda a rankery, na nižších svazích, kde je mocnější půdní kryt, jsou podzoly nebo hnědé lesní půdy. Pro Alpské podhůří je typické lesní hnědé půdy a rašeliništní půdy (Král 1999, s. 150).

4.4.2 Podnebí

Alpy tvoří podnebné rozhraní mezi vlivy oceánskými a kontinentálními a současně i mezi vlivy boreálními (severskými) a středomořskými. V horách hrají roli faktory nadmořské výšky, návětrné a závětrné strany. Nejvyšší roční srážky spadnou v průměru v Julských Alpách (2 500 mm), nejnižší potom ve Walliských Alpách (500 – 600 mm). Nad výškou 3 000 m jsou průměrné roční srážky v Alpách téměř 1 500 mm. S přibývajícím výškou klesá teplota a to zhruba o jeden stupeň na každých + 170 m výšky. Alpy se nacházejí v pásu pouhých 5 stupňů zeměpisné šířky, ale setkáme se tady prakticky se všemi druhy klimatu od mírného podnebí až po arktické. V Alpách se vyskytují také padavé větry, takzvané fény. Na severu Alp jsou to jižní fény. Přes Alpy se přenáší vzduchové vrstvy od Středozemního moře. Jižní svahy jsou svlažovány deštěmi, získávají tak kondenzační teplo a padají, na severní stranu hor. Přitom může být na severu tepleji než na jihu. Při severním proudění se vyskytuje i na jižních svazích hor tzv. severní fén, tady zde již nevytváří výraznější oteplení (Šlégl, 2001).

4.4.3 Vodstvo

Alpy jsou významnou pramennou oblastí, a proto i rozvodím čtyř evropských moří: Severního – Rýn, Středozemního – Rhône, Jaderského – Pád a Černého – povodí Dunaje. Bohatství vodních zdrojů v Alpách, jež má značný energetický význam, je podmíněno vysokými srážkami, nahromaděním sněhu a přítomností ledovců (Šlégl, 2001).

4.4.3.1 Rýn (horní tok)

Rýn vzniká soutokem Předního a Zadního Rýna v kantonu Graubünden, protéká Bodamským jezerem a pod Basilejí se obrací k severu. Směrem k severu však protéká teprve od konce třetihor, neboť dřívější odvodňování směřovalo Belfortskou branou do povodí Rhône (Král 1999, s. 154 – 155).

4.4.3.2 Rhôna

Rhôna pramení z Rhônského ledovce ve středním Švýcarsku, protéká Ženevským jezerem, v Lyonu se stáčí na jih a ústí rozsáhlou močálovitou deltou do Lviho zálivu Středozevního moře. V celém průběhu si zachovává charakter horského toku, přestože Ženevské jezero značně vyrovnává průtoky. Povodí Rhône je propojeno průplavy s povodím Rýna, Seiny i Loiry, ale je pro plavbu poměrně málo využita. Nejvýznamnější přítok je Saône, zleva alpské toky Isère a Durance (Král 1999, s. 155).

4.4.3.3 Pád

Pád pramení pod vrcholem Monte Viso (3 841 m, Kottické Alpy) a ústí do Jaderského moře močálovitou deltou, jež každoročně vzrůstá o 100 – 130 ha. Levé přítoky Dora Riparia, Dora Baltea, Sesia, Ticino, Adda, Oglio a Mincio jsou alpské horské toky, z nichž jen ty, jež protékají jezery, mají vyrovnané průtoky. Pravé přítoky z Apenin Tanaro, Trebbia, Taro, Secchia a Apararo jsou krátké a málo vodné. Pád má vysoké průtoky dvacetkrát ročně, na jaře z tání sněhu a z dešťů, na podzim z podzimních dešťů ve Středozevní. Na středním i dolním toku je Pád obklopen hrázemi, protože vlivem silné akumulace unášeného materiálu je průměrná hladina nad úrovní okolní nížiny. Přesto občas dochází ke zhoubným povodním a protržení hrází (Král 1999, s. 155).

4.4.3.4 Alpská jezera

V Alpách je mnoho jezer ledovcového původu. Ve vysokých horských polohách je velké množství jezer karových ale i jezer morénových, vesměs však malých rozměrů. Plošně největší alpská jezera jsou položena na okrajích hor nebo i v podhůří, kde ledovcové splazy vystupovaly z horských údolí (Král 1999, s. 158 – 159).

Velká alpská jezera mají velký vliv na přírodní podmínky v bezprostředním okolí. Podstatně zmírňují podnebí zejména výrazným snížením teplotních rozdílů, takž jezera italská a jezera francouzských Západních Alp vůbec nezamrzají, naproti tomu švýcarská jen při silných zimách. Na březích italských jezer se daří i některým druhům vždyzeleného středomořského rostlinstva, jež i v Pádské nížině chybí (Král 1999, s. 159).

Název jezera	Plocha km ²	Max. hloubka v metrech	Úroveň hladiny m. n. m.	Povodí
Ženevské	581	310	372	Rhône
Bodamské	539	252	395	Rýn
Garda	370	346	65	Mincio
Neuchatelské	216	153	429	Aare
Maggiore	212	372	194	Ticino
Como	146	410	198	Adda
Vierwaldstättské	114	214	434	Reuss-Aare

Tabulka 3 Jezera

Zdroj: Král, 1999

Obrázek 4 Bodamské jezero

Zdroj: wikipedia.org, 2020

4.4.4 Rostlinstvo

Alpy jsou součástí středoevropské provincie eurosibiřské podoblasti Holarktidy. Jsou však velké rozdíly v rostlinném krytu v závislosti na nadmořské výšce. S vrůstající nadmořskou výškou se zkracuje vegetační období, průměrně o 12 dní na 100 m výšky (Král 1999, s. 160).

Pásmo lesů je na severních okrajích hor ve výšce kolem 1 600 m, na jižních zasahuje i do výšek 2 200 m, ve vysokých horách až do 2 300 m. V nižších stupních lesů rostou buky a javory. Výše se nacházejí jehličnaté lesy složené převážně ze smrků, jedlí, limb a modřínů. Nad tímto pásmem jsou porosty kosodřeviny, jalovců, olší a vrb. Ve vyšších výškách se pak nalézají alpské louky s rostoucími rododendrony a typickou alpskou květenou. Na vápencových podložích v severních Alpách se v pásmu lesů daří olši, bříze a borovici limbě. Výše se mimo kosodřeviny vyskytují také zakrslé vrby, pěnišníky nebo lýkovce. Kvetoucí rostliny ve vysokých polohách jsou velice druhově rozmanité. (např. medvědice alpské, mydlice, kopretina, zvonky). Za symbol Alp se považuje alpská protěž (jinak zvaný plesnivec alpský). V nejvyšších polohách se daří lýkovci, zvonečnickům (stal se symbolem města Cortina d'Ampezzo), silenkám a nízkým prvosenkám. Další typickou květinou Alp je hořec, kterých se zde vyskytuje velké množství druhů (např. v jižních částech Alp druhy hořec žlutý a hořec Cluisův) (Šlégl 2001).

4.4.5 Živočišstvo

V Alpách je fauna zastoupena druhy typickými i pro jiné horské systémy v Evropě. K těmto známým zvířatům patří např. kamzík, svišť, kozorožec, medvěd, rys, zajíc atd. Vlk byl v Alpách vyhuben kolem roku 1900, kolem roku 1990 se zase vrátil z Apenin. Dnes žije na 100 vlků v italských a francouzských Západních Alpách. Až do výšek kolem 4 000 m se dostává hraboš sněžný. Z ptáků zde lze vidět tetřeva, tetřívka, bělokura horského či pěnkavu sněžnou. Dravce zastupují nejčastěji orel skalní, orlosup bradatý, sokol stěhovavý, ještěáb a jiní. Z ryb se zde hojně vyskytují pstruzi, kteří se vyskytují v horských jezerech i ve výškách 2 600 m, líni či lipani. V alpských plesech nalezneme živočichy, jež jsou přímými potomky druhů z doby ledové. Někteří plazi se dostávají až do výšek 3 000 m (zmije obecná a ještěrka živorodá) (Šlégl 2001).

4.5 Apeninská oblast

4.5.1 Původ názvu pohoří

Jméno horské soustavy Apenin se odvozuje od keltského „pen“, tj. hora či vrchol. Tento keltský termín se objevuje v několika názvech hor v různých zemích, především západní Evropy (např. Penniny – The Pennines ve Velké Británii); (Král 1999, s. 208).

4.5.2 Geologický vývoj

Apeniny představují zvrásněné třetihorní pískovce, vápence, slíny a flyš. Jejich stavba je příkopová, směr nasunutí je severovýchodní. Zejména západní část je postižena četnými zlomy, podél nichž docházelo k výlevům vulkanických hornin. V jejich okolí se nacházejí četné metamorfity. V jižních oblastech leží rozsáhlé žulové masivy (wikipedia.org, 2019).

Oblast Apeninského poloostrova je územím s častou zemětřesnou aktivitou a sopečnou činností a to kvůli podsouvání africké litosférické desky pod desku eurasijskou. Horniny na okraji poklesávající africké desky se v hloubce hluboce roztavují a potom na zlomech vystupují na povrch v podobě magmatu (wikipedia.org, 2019).

Sopečná činnost se projevovala na západním pobřeží Apeninského poloostrova ve třetihorách. Již tehdy začala vznikat Etna na Sicílii, k třetihorním sopečným masivům patří např. Monte Amiata v Toskánsku, Monti della Tolfa v Laziu a Monte Ferru na Sardinii (Král 1999, s. 210).

Obrázek 5 Vulkanická mapa

Zdroj: explorevolcanoes.com, 2020

Čtvrtohorní vulkanismus je soustředěn zejména na západní předpolí Apenin. Tak v Laziu jsou čtvrtohorními sopečnými masivy Monti Vulsini, Monti Cimini a Monti Sabatini, všechny s rozsáhlými kalderami, jež jsou zatopeny jezery, v Kampánii masiv Roccamonfina, Flegrejská pole, Vesuv a sopečného původu jsou i Pontinské ostrovy (Král 1999, s. 210).

V současné době jsou činné sopky: Vesuv, Flegrejská pole, Etna a sopky na Liparských či Eolských ostrovech – Stromboli a Vulcano (Král 1999, s. 211).

Celý poloostrov je silně zemětřesný, zejména v úseku mezi krajem Romagna a Mesinskou úžinou v Kalábrii. Nejčastější jsou epicentra zemětřesení zaznamenávána v jižní Umbrii, severní Kalábrii, ve východní Sicílii, ale i v západní Ligurii a v oblasti poloostrova Gargano (Král 1999, s. 211).

4.5.3 Členění

Podle Votýpky (1994, s. 239-240) Apeniny mají tvar k severovýchodu namířeného luku. Jejich masiv není zdaleka tak sourodý a souvislý jak se zdá. Rozděluje se na několik samostatných jednotek, tzv. Apeninů. Od severozápadu jsou podle autora hlavními jednotkami následující:

Severní Apeniny

Ligurské Apeniny (Appennino ligure), nejvyšší hora Monte Maggiorasca (1 804 m)

Toskánsko-emiliánské Apeniny nebo Etruské Apeniny (Appennino tosco-emiliano), Monte Cimone (2 165 m)

Střední Apeniny

Umbrické Apeniny - Monte Vettore (2 476 m)

Abruzské Apeniny - Corno Grande (2 912 m)

Jižní Apeniny

Samnitské Apeniny - Monte Miletto (2 050 m)

Kampánské Apeniny - Monte Cervialto (1 810 m)

Lukánské Apeniny - Serra Dolcedorme (2 267 m)

Kalabrijské Apeniny - Serra Dolcedorme (2 267 m)

Sicilské Apeniny

Pohoří Peloritani, Nebrodi a Madonie, Pizzo Carbonara (1 979 m)

Subapeniny a Antiapeniny

4.5.4 Podnebí

Klima Apenin je velice rozmanité. Ovlivňuje ho poloha v centru Středozemí a účinné odclonění od evropského severu masivem Alp. Důležitá je také poledníková orientace a značná délka pohoří. Obecně zde platí, že od severu na jih srážek ubývá a teploty vzrůstají. Roční úhrny srážek na západě významně převyšují úhrny z jaderské strany. Letní noci bývají u vrcholů studené, běžné jsou zde prudké a vydatné odpolední bouřky. Na návětrných svazích středních Apenin dosahují roční úhrny srážek 2 000 mm, východ vykazuje několikanásobně menší hodnoty. V severních částech hor padá nejvíce srážek na jaře a na podzim, na jihu prší nebo sněží převážně v zimě. Ve vrcholových polohách sníh leží až devět měsíců, některá firnová pole a sněžníky neroztávají několik let. Sněhové nadílky využívají a provozovatelé lyžařských center a magistrál. Lyžovat se dá i pár desítek kilometrů od Říma. (Král 1999, s. 217; Votýpka 1994, s. 243)

4.5.5 Vodstvo

4.5.5.1 Řeky

V Apeninách pramení tisíce toků. Mnohé z nich, zejména na jihu mají charakter periodický, v létě a na podzim vysychají. Z trvalých řek stékají na západ např. Arno, Ombrone, slavná Tibera, Volturno nebo Savuto. Do vod Jadranu tečou Tornaro, Panaro, Pád, dále na jih pak Reno, Metauro, Pescara, Sangro, Bradano či Neto (Král 1999, s. 220 – 222).

4.5.5.2 Jezera

Na rozdíl od alpské a podalpské oblasti není apeninská Itálie příliš bohatá na přirozená jezera. Největší jsou zde Lago Trasimeno, Lago di Bolsana a Lago di Bracciano. První z nich vzniklo tektonicky, obě zbývající mají původ sopečný. Ještě vzácněji jsou zastoupena jezera krasová nebo ledovcová, která vyplňují některé kary v nejvyšších apeninských skupinách. Síť umělých vodních nádrží je bohatší (Král 1999, s. 222).

4.5.6 Rostlinstvo

Ze skvostů centrálních velehorských vápenců připomeňme alespoň zlatokvětý hlaváček, nenápadný penízek či rožec. Další typickou rostlinou je zde žlutý mák. Až pod nejvyšší apeninskou horou rostou vzácné fialové a žluté violky (Král 1999, s 222 – 223).

4.5.7 Ochrana přírody

Floru a faunu se zde snaží zachovat zdárně se rozrůstající síť apeninských chráněných území. Jde především o národní parky (Abruzzo, Calabria, Sibillini a Gran Sasso e Monti della Laga), regionální přírodní parky (Alpi Apuane, Pollino, Montii Simbruini) a řadu maloplošných rezervací (Král 1999, s 224).

4.6 Oblast Pyrenejského poloostrova

Pyrenejský poloostrov je mořským pobřežím dobře vymezenou a ucelenou fyzicko-geografickou jednotkou, kterou od ostatní Evropy ohraničujeme severním úpatím Pyrenejí. V tomto rozsahu zaujímá plochu téměř 600 000 km², největší vzdálenost směrem S-J je 850 km a směrem Z-V asi 1 000 km. Geografická poloha Iberského poloostrova je významná tím, že zasahuje nejdále na Z (mys Cabo da Roca 9°18' z. d.) na J (Isleta de Tarifa 35°59' s. š.) z celé evropské pevniny (Král 1999, s. 176).

Staří Řekové nazývali tuto oblast Iberia (v pozdním starověku také Hesperia, tj. západ) podle nejstaršího známého obyvatelstva Iberů, blíže nejasného původu. Jméno Iber bývá spojováno se jménem řeky Ebro, a to opět vykládáno z baskického ibay-erri, tj. říční krajina, poříčí (Král 1999, s. 176).

4.6.1 Geologický vývoj

Rozhodující roli při vývoji západní a centrální části poloostrova mělo vrásnění hercynské, avšak na SV (Pyreneje a povodí Ebra) a na JV (Betická kordillera a povodí řeky Guadalquivir) vrásnění alpínské (Král 1999, s. 178).

Nejstarší částí Iberského poloostrova je galicijský masiv, zvaný též iberský. Je to soubor předkambrických krystalických břidlic prostoupený hlubinnými vyvěřelinami granitického typu, vystupující ve španělské Galicii a v severním Portugalsku, ale také v pohorích centrální části poloostrova (Centrální Kordillera, Sierra Morena aj.). Směrem k V, tedy do nitra poloostrova, je podklad překryt nesouhlasně uloženými prvohorními sedimenty (slepenci, pískovci, břidlicemi a fylity), jež tvoří vrásy směru SZ-JV. Na severním pobřeží Galicie se vrásy stáčejí v mohutném oblouku k severu až SV, v jehož

nitru se rozkládá astruská karbonská pánev s bohatými ložisky černého uhlí. Jižní okraj galicijského masivu zasahuje až do pohoří Sierra Morena (Král 1999, s. 179).

Náhorní plošiny v nitru Iberského poloostrova, označované souborně jako Meseta, jsou pokryty vodorovně uloženými třetihorními sedimenty jezerního původu. Vzniklá pohoří byla postupně snižována a na jejich místě se vytvořil zarovnaný povrch. Ten byl však ve třetihorách místy znovu rozrušen kernými pohyby podle zlomů. Především Centrální Kordillera, vyzdvižená jako složitá soustava hrástí, rozdělila celou mesetu na dvě velké části, severní a jižní. Na nich se usadily v rozsáhlých jezerních pánvích v neogénu vrstvy jílovců, sádrovců, slínovců a vápenců (Král 1999, s. 180).

Třetihorní vrásná soustava Betické Kordillery zaujímá v jihovýchodní okraj Iberského poloostrova. Směrem k severovýchodu pokračuje na souostroví Baleáry a na jihozápad se stáčí obloukem přes Gibraltarský průliv k jihu, kde navazuje na mladou vrásnou soustavu na pobřeží Afriky. Celá soustava Betické Kordillery se vrásnila ve třetihorách v několika fázích, z nichž nejvýznamnější byly fáze neogenní. V té době vznikla i celá řada mezihorských pánví, mezi nimi i pánev Granadská (Král 1999, s. 180).

4.6.1.1 Pyreneje

Pohoří tvoří přirozenou hranici mezi Španělskem a Francií; v jednom z horských údolí se nalézá stát Andorra. Jedná se o třetihorní pásemné pohoří se sněžnou čarou ve výšce 2 500 – 2 900 m n. m. Vzniklo alpínsko-himálajským vrásněním s nejvýraznějším zdvihem před 38 mil. let na přelomu eocénu a oligocénu. Tento horský val se táhne v délce zhruba 435 km a na jeho území se nacházejí tři národní parky (Král 1999, s. 181).

Obrázek 6 Pyreneje

Zdroj: treking.cz, 2020

Geologické složení je velmi různorodé – v centrálních částech vystupuje hercynské (prvohorní) krystalinikum a v něm tři vzájemně odlišené jednotky. Spodní jednotka klasické usazeniny je vystřídána břidlicemi, vápenci a vápnitými pískovci. Zvláštní jednotkou jsou kyselé ruly a granodiority. K tomuto jádru se přimykají mocné vrstvy usazenin, pocházející z relativně mladších podmořských pánví. Vápencové vrstvy jsou silně zkrasovatělé a stávají se ideálním terénem pro horolezce, speleology a turisty. Činnost Ledovců za sebou zanechala mnoho doslova roztrhaných oblastí s řadou jezer (např. národní park Aigües Tortes i Sant Maurici). Přítomnost četných termálních pramenů také souvisí s geologickým podložím (oblast Eaux-Bonnes); (Král 1999, s. 181).

Pohoří Pyreneje bylo tvarováno řekami a ledovci. Je známo takřka stovka ledovců, část z nich jsou spíše sněhová či firnová pole. Největší a nejznámější je ledovec Aneto v masivu Pico de Aneto, jenž má délku 2 km a šířku 1 600 metrů. Mocnost se pohybuje kolem 50 metrů. V okolí Pico de Aneto je ještě několik dalších ledovců (Barrancos, Coronas na jihu, ledovec Aneto, Tempestades, Maladeta, Salenca aj.). V období doby ledové byly v Pyrenejích mnohem mocnější a větší ledovce, které zde vytvořily dnešní údolí většinou ve tvaru U. Mezi známé kary, jež zakončují tato údolí, patří monumentální Cirque de Gavarnie, Cirque de Troumouse a Cirque de Gourette na severovýchodě pohoří. Tito obři dosahují šíře až 3 km. V době ledové sestupovaly ledovce na severu až k hranici kolem 500 m n. m., na jihu potom k 1 000 m n. m. (Král 1999, s. 186).

4.6.1.2 *Sierra Nevada*

Sierra Nevada byla vytvořena během Alpínského vrásnění, které vyformovalo evropské Alpy a pohoří Atlas v Severní Africe. Sierra se vytvořila během období před 66 až 1,8 mil. let z kolize afrických a euroasijských kontinentálních desek.

4.6.1.3 *Ostrov*

Hlavními souostrovími jsou Baleárské ostrovy ve Středozemním moři a Kanárské ostrovy v Atlantském oceánu. Baleáry mají rozlohu přibližně 5000 km² a nacházejí se 80 km od střední části východního pobřeží. Hory, které vystupují nad mořskou hladinu a vytvářejí toto souostroví, jsou pokračováním Betické Kordillery. Nejvyšší vrcholy souostroví s nadmořskou výškou přes 1400 m se nacházejí v blízkosti pobřeží v severozápadní části Mallorky. Centrální část Mallorky tvoří nížina, lemovaná na východě a jihovýchodě rozeklanými kopci (Král 1999, s. 189).

Obrázek 7 Baleárské ostrovy

Zdroj: jimi007.cz, 2020

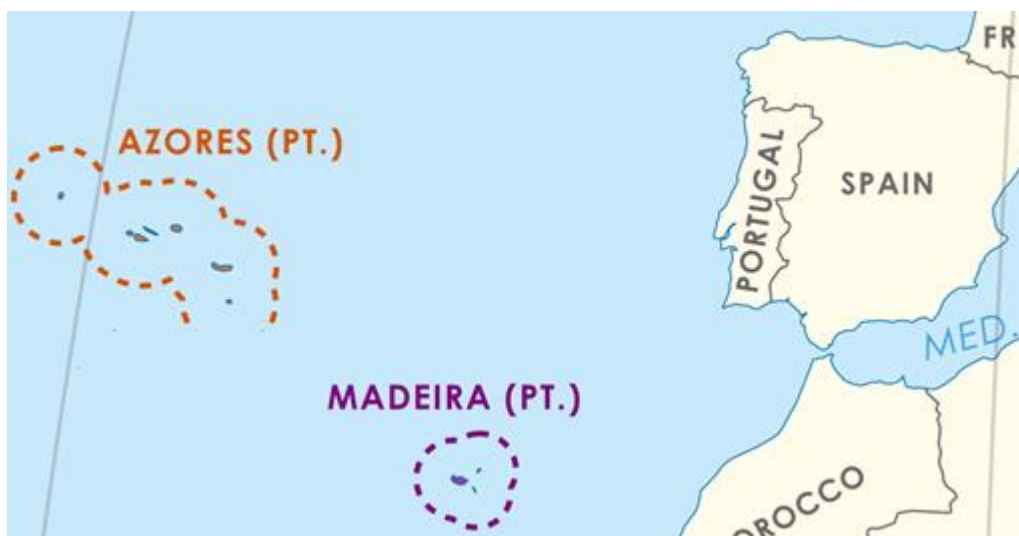
Kanárské ostrovy, vzdálené 90 km od západoafrického pobřeží, jsou sopečného původu. Nejvyšší vrcholy se nacházejí na větších ostrovech uprostřed souostroví (Gran Canaria a Tenerife); na Gran Canarii dosahují výšky 1950 m a na Tenerife se nachází nejvyšší hora Španělska, nečinná sopka Pico de Teide s nadmořskou výškou 3717 m (wikipedia.org, 2019).

Obrázek 8 Kanárské ostrovy

Zdroj: wikipedia.org, 2020

Souostroví Madeira a Azorské ostrovy, které leží v takzvané riftové zóně na styku dvou litosférických desek, jsou sopečného původu a je zde také větší riziko zemětřesení. Podobnou seizmicky aktivní oblastí je i Lisabonský záliv (wikipedia.org, 2019).

Obrázek 9 Azory a Madeira

Zdroj: wikipedia.org, 2020

4.6.2 Podnebí

Pyrenejský poloostrov má dva dominantní typy klimatu. Jedním z nich je oceánské klima pozorované v atlantické pobřežní oblasti (pobřeží Portugalska, Biskajského zálivu, Kanárské ostrovy, Azory, Madeira), které má za následek rovnoměrné teploty s relativně chladnými léty. Většina Portugalska a Španělska však má středomořské klima s různými srážkami a teplotami v závislosti na zeměpisné šířce, poloze a moři. Ve středním Španělsku je také více lokalizovaných polosuchých podnebí, přičemž teploty připomínají kontinentální středomořské klima. V jiných extrémních případech vysokohorská podnebí, jako například v pohoří Sierra Nevada a pouštní nebo polosuchá podnebí, jako je oblast Almería, oblast Murcia a jižní oblast Alicante. Ve španělském vnitrozemí se nacházejí nejteplejší teploty v Evropě, přičemž průměrná teplota Córdoby kolem 37 °C v červenci.

Španělské středomořské pobřeží bývá v létě průměrně kolem 30 °C. V ostrém kontrastu Coruña na severním cípu Galicie má letní průměrný denní průměr těsně pod 23 °C. Toto chladné a vlhké letní klima se opakuje na většině severního pobřeží. Zimní teploty jsou na celém poloostrově konzistentnější, i když ve španělském interiéru jsou běžné mrazy, i když denní teploty jsou obvykle nad bodem mrazu. V Portugalsku jsou nejteplejší zimy země v oblasti Algarve, velmi podobné zimám z Huelvy ve Španělsku, zatímco většina portugalského pobřeží Atlantiku má svěží a vlhké zimy podobné Galicii (wikipedia.org, 2019).

Obrázek 10 Klimatická mapa Španělska

Zdroj: wikipedia.org, 2020

4.6.3 Vodstvo

Říční síť je rozvinutá, ale její hustota je v různých krajích rozdílná a závisí na podnebných podmínkách a na vlastnostech horninového podkladu. Většina vodních toků směřuje do Atlantského oceánu, a proto je atlantsko-středomořské (a současně tzv. hlavní evropské) rozvodí posunuto k východu. Řeky vlhké severní části poloostrova mají malé sezonní rozdíly v průtocích, ale směrem k jihu se tyto rozdíly rychle zvětšují. Čím dále k jihu, tím více řek v letním období vysychá a vodní stavy i velkých toků jsou velmi nízké (Král 1999, s. 195).

4.6.3.1 Nejvýznamnější řeky Iberského poloostrova

Ebro

Řeka Ebro je hlavním přítokem Středozevního moře, pramení v Kantaberském pohoří pod vrcholem Peña Labra (2 010 m), označovaným též názvem Pico Tres Mares. Průtoky jsou velmi kolísavé. Maxima jsou spojena s táním sněhu v Pyrenejích a bývají v březnu. Velké povodně bývají v říjnu v období dešťů. Nejnížší stavy jsou od července do října. V suché části pánve řeky Ebro je voda rozváděna kanály na zvlazování. Hlavní levé přítoky jsou Aragón, Gállego a Segre (Král 1999, s. 196).

Tajo

Tajo je nejdelší řeka na Pyrenejském poloostrově. Je 1 007 km dlouhá, 716 km ve Španělsku, 47 km podél hranice mezi Portugalskem a Španělskem a 275 km v Portugalsku, kde se vlévá do Atlantského oceánu poblíž Lisabonu. Odčerpává plochu 80 100 km² (Král 1999, s. 197).

Několik přehrad a odboček zásobuje pitnou vodou místa středního Španělska a Portugalska, zatímco desítky vodních elektráren vytvářejí energii. Mezi přehradami sleduje velmi zúžený průběh, ale po Almourolu vstupuje do širokého aluviálního údolí, náchylného k záplavám. Jeho velké ústí je poblíž přístavního města Lisabon (Král 1999, s. 197).

Guadiana

Tato řeka má nejméně pravidelný režim z velkých řek Pyrenejského poloostrova. Vysoké vodní stavy jsou v prosinci až březnu, nízké v srpnu a září. Hlavní pravý přítok

Cabrejas, okrajové části hornatiny Serranía de Cuenca, největší levý přítok Zújar odvodňuje střední část pohoří Sierra Morena (Král 1999, s. 197).

4.6.3.2 Jezera

Z jezer ledovcového původu je největší lago de Sanabria (necelé 2 km², hluboké 50 m, 1 030 m. n. m.) v pohoří Sierra Segundera (Montañas Asturleonesas). Menší jezera ledovcového původu jsou v Pyrenejích, v Iberské kordilleře, v Centrální Kordilleře jsou většinou jezírka karová (např. laguna Grande de Gredos) (Král 1999, s. 197 - 198).

V suchých oblastech jsou jezera slaná, endoreická, jež značně mění svůj rozsah a některá z nich v létě vysychají. Tato jezera byla uměle odvodněna za účelem získání zemědělské půdy, jako např. lagunas de La Nava. K největším z nich patří laguna de Gallocanta (20 km², jen 2 m hluboká) na náhorní plošině 1 000 m. n. m. v Serranía de Cuenca. V této oblasti jsou i četná jezera krasová, z nichž ovšem nejznámější jsou lagunas de Ruidera (Král 1999, s. 198).

Za jezera tektonického původu se považují např. laguna dela Janda (40 km²). Pobřežní lagunová jezera jsou hojná zejména na pobřeží Středozemního moře. Největší lagunou je Mar Menor (164 km², max. hloubka 7,5 m) u Murcie oddělená od moře 20 km dlouhou písčnou kosou (Král 1999, s. 198).

4.6.4 Rostlinstvo a živočišstvo

Většina náhorních plošin, údolí a plání vnitřku bývala obložena listnatými lesy. Dominoval jim dub a dub korkový (dnes pouze na ostrově Madeira), na jihu divoká oliva a rohovník, ale zůstávají pouze zbytky této přirozené vegetace. Většina z tohoto terénu je nyní pokryta hustým keřem s rozptýlenými nízkými stromy, keři a bylinnými rostlinami. Kamenná borovice a mořská borovice dominují na písčitéch půdách, dub a jalovec ve vápencových oblastech (Loidi, 2017).

Obrázek 11 Rohovník

Zdroj: wikipedia.org, 2020

Ve vyšších nadmořských výškách dominuje pyrenejský dub až asi 1 500 m, nad kterým převezmou pozici borovice lesní a jalovec. V říčních údolích zůstávají pouze zbytky přirozeného listnatého lesa vrby, topolu, olše, popela a jilmu. Pobřežní část severozápadního Španělska má hojné listnaté lesy, kterým dominuje - dub, kaštan, jilm, jasan, javor a líska. Některé části poloostrova mají podobu subtropické stepní vegetace (cbd.int, 2019)

Existuje zde asi třicet pět druhů netopýrů, stejně jako evropský králík, zajíc evropský a dva další druhy zajíc. Mezi větší hlodavce patří bobr obecný, veverka obecná, alpský svišť a hnědá krysa, stejně jako asi dvacet osm druhů myší, hrabošů a dalších malých hlodavců. Z kopytníků se v zemi vyskytuje divočák, daněk, jelen, srnec, Pyrenejský ibišek a pyrenejský kamzík (wikipedia.org, 2019).

Mezi suchozemské masožravce patří medvěd hnědý, vlk, liška obecná, rys ostrovid a rys obecný. Dále zde žije také evropský jezevec, vydra říční, zátoka, nejméně lasička, evropský tulák a borovice lesní. Na pobřeží navštěvuje šest druhů tuleňů a vody kolem pobřeží třicet druhů velryb, delfinů a sviňuchy (wikipedia.org, 2019).

V řekách a jezerech se vyskytují různé reliktní sladkovodní ryby a mezi plazy kaspická želva a želva rybníkový. Mezi další plazy patří i želvy. Ve Španělsku jsou také zaznamenáni chameleoni a asi šedesát druhů ještěr (cbd.int, 2019).

4.7 Balkánská oblast (Řecká část)

Celý Balkánský poloostrov patří k nejmladším částem evropské pevniny. Je součástí třetihorní alpínsko-himálajské vrásnění, jejíž dvě větve se tu stýkají: větev dinársko-řecká, vzniklá sunutím horninových komplexů směrem k JZ, a větev balkánská se směry sunutí k SV – S. Obě větve se dotýkají na významné tektonické linii – tektonická jizva, tzv. zóna Vardaru. Probíhá téměř přímočaře od Soluňského zálivu napříč Severní Makedonií až k Bělehradu v Srbsku (Král 1999, s. 232 – 233).

Řecká větev se dělí na řadu tektonických pásem, jež se seskupují na vnitřní a vnější řeckou větev. Rozhraní probíhá od Skadaru k JV napříč Albánií až k horskému pásmu Pindu, dále napříč Peloponésem k Argolidskému zálivu (Král 1999, s. 234).

4.7.1 Trácko-makedonský masiv

Celé toto území budují silně přeměněné horniny. Jde o horninové komplexy převážně prvohorního i předprvohorního stáří, vklíněné mezi obě hlavní větve alpínské vrásné oblasti. Celý tento masiv se dělí na další menší dílčí jednotky: Srbsko-makedonský masiv (povodí Velké Moravy – údolí Vardaru a Strumy na J), rodopský masiv (mezi údolím Strumy, Marice a Egejského moře) a trácký masiv (na V od dolní Marice na tureckém území). Do této skupiny patří i kykladský masiv, k němuž patří řada řeckých ostrovů v Egejském moři a část řecké pevniny v okolí Athén (Attika) (Král 1999, s. 235).

Trácko-makedonský masiv, ale v podstatě Balkánský poloostrov je dosud tektonicky neuklidněnou oblastí. Tato část evropské pevniny patří k seizmicky nejaktivnějším oblastem. Zemětřesná činnost se soustřeďuje zejména na okolí Egejského moře a pobřeží Jaderského moře. Postihuje však vnitrozemí, zejména podél zlomových linií, jako je zóna Vardar, nebo zlomové okraje Hornotrácké nížiny a jiných balkánských kotlin. Nejznámější oblast seizmické aktivity je jihoegejský sopečný oblouk, spojující ostrovy Milos, Thira (dnes Santorini) a Kos, k nimž se připojuje ještě řada menších ostrovů. Ostrov Thira je jen vrcholem mohutného zatopeného stratovulkánu s kalderou (Král 1999, s. 235).

4.7.2 Albánsko-řecká horská soustava

Tato horská soustava se rozprostírá od Severoalbánských Alp až na řecký Peloponés v délce 750 km. Horská pásma této horské soustavy se dělí na vnitřní a vnější (Král 1999, s. 238).

Vnitřní pásma patří k nejvyšším pohořím celého poloostrova, jako jsou Šar planina (Albánie, 2 761 m) a Olymp (Řecko, 2 917 m), prodělala složitý vývoj. Jak ukazují zbytky zarovnaných povrchů v horách. V mladších třetihorách pak došlo k mazaikovitému rozlámání v hrásti a prolomy, v pánvích vznikla jezera nebo do nich proniklo moře. Dnešní reliéf charakterizovaný střídáním kotlin a horských masivů je výsledkem mladých čtvrtohorních zdvihů, při nichž vymizely vodní plochy a zůstaly jen zbytky jezer (Král 1999, s. 238).

Vnější pásma Albánsko-řecké soustavy jsou střídavě vápencová a flyšová. Vápencová pásma jsou vyšší a silně zkrasovělá, patří k nim i pohoří Pindos, které tvoří hlavní rozvodí mezi Egejským a Jónským mořem a v severní části dosahuje největší výšku (Severní Pindos, 2 637 m) (Král 1999, s. 240).

Krajina středního Řecka je velmi hornatá a velká část pohoří dosahuje výšku 2 000 až 2 500 m. To platí i o poloostrově Peloponésu, kde nejvyšší pohoří jsou vesměs vápencová a silně zkrasovělá (Král 1999, s. 240).

4.7.3 Trácko-makedonská horská soustava

Horská soustava je složitým souborem vrásno-zlomových struktur, z nichž vyzdvížené kry tvoří pohoří a pokleslé kry pánve a kotliny. Vývojově jsou to trosky velmi starých pohoří, jež byla zarovnána a teprve v mladších třetihorách se při kerných pohybech přiblížila dnešním tvarům a dnešnímu uspořádání horstev a kotlin. Výsledkem toho jsou časté zbytky tzv. zarovnaných povrchů, příkré svahy a velké výškové rozdíly (Král 1999, s. 240).

4.7.4 Pohoří Rodopy

Je to mohutný horský blok prostírající se západním směrem v délce 240 km, sklánějící se pozvolna k východu a hluboko rozčleněný říční sítí v zaoblené až ploché hřbety různých směrů. Zarovnané povrchy těchto hřbetů lze začlenit do několika výškových úrovní. Vrcholy Západních Rodop jen zřídka přesahují 2 000 m a hřbety Východních dosahují jen 600 – 1 400 m. (Král 1999, s. 241).

Obrázek 12 Rodopy

Zdroj: wikipedia.org, 2020)

4.7.5 Podnebí

Podnebí v Řecku je především středomořské, s mírnými, vlhkými zimami a horkými, suchými léty. Toto podnebí se vyskytuje ve všech pobřežních lokalitách, včetně Athén, Kyklad, Dodekánie, Kréty, Peloponés, Jónských ostrovů a částí oblasti Středního kontinentálního Řecku. Pohoří Pindos silně ovlivňuje klima země, protože oblasti na západ od pohoří jsou v průměru výrazně vlhčí (kvůli větší expozici jihozápadním systémům, které způsobují vlhkost), než oblasti ležící na východ od pohoří (kvůli efektu stínu deště)(wikipedia.org, 2019).

Horské oblasti severozápadního Řecku (části Epirus, Střední Řecko, Thesálie, Západní Makedonie) a také v horských centrálních částech Peloponés - včetně částí regionálních jednotek Achaia, Arcadia a Laconia - mají alpské klima se silnými sněženými. Ve vnitrozemské části severního Řecku, ve střední Makedonii a na východě Makedonii a Thrákii mají mírné klima se studenými, vlhkými zimami a horkými, suchými léty s častými bouřkami. Sněžení se vyskytuje každý rok v horách a severních oblastech a krátké sněžení není známo ani v nízko položených jižních oblastech, jako jsou Atény (wikipedia.org, 2019).

4.7.6 Vodstvo

Z řek v povodí Egejského moře jsou nejvýznamnější toky odvodňující Trácko-makedonskou horskou soustavu: Vardar (388 km), Struma (408 km), Města (264 km) a Marica (515 km). Jsou to řeky nesplavné, jsou využívány pro energetické účely nebo pro umělé zavlažování (Král 1999, s. 251).

4.7.7 Rostlinstvo a živočišstvo

Řecko zahrnuje do své flóry velkou rozmanitost rostlin. Do června 2018 byl počet druhů přepracován směrem nahoru, přičemž byl uveden seznam 6 695 taxonů, které se skládaly z 5 828 druhů a 1 982 poddruhů, patřících do 1 073 rodů a 185 rodin (portal.cybertaxonomy.org., 2019)

Velká část Řecka leží v ekoregionu Egejského moře a západního Turecka. To se vyznačuje makiovými keři, které zahrnují stálezelený dub a řecký jahodový strom, jakož i dub kermes, jahodový strom, zelená oliva, bobkový vavřín, cedr, španělský koště a další. Intenzivní využívání půdy omezilo tyto lesy na zbytky. Z listnatých druhů jsou nejčastější popel, jilm, javor a další. Řecko bylo spojeno se západním Tureckem během éry pliocénu a tyto dvě země zahrnují do své flóry mnoho identických rostlin. Krétská datlová palma má velmi omezený rozsah v jižním Řecku a na Krétě a několika místy v Turecku (wikipedia.org, 2019).

Mezi větší, masožravé savce, které se vyskytují v Řecku, patří evropská divoká kočka, balkánský rys, červená liška, zlatý šakal, šedý vlk, medvěd hnědý, americký norek, nejméně lasice, evropský tchoř, mramorovaný tučňák, buk lesní, borovice lesní, evropský jezevec, vydra říční a asi dvacet druhů netopýrů (wikipedia.org, 2019).

Mezi kopytníky nalezené v Řecku patří divočák, jelen, dančí, srnčí, kamzík a ohrožený krétský kozorožec. Rovněž se zde vyskytují evropský králík a zajíc evropský, jezek bílý běloprsý a jezek bílý bělolící, evropský krtek, asi deset druhů mláďat a kolem třiceti druhů hlodavců (veverky, myši, krysy a hraboši), (wikipedia.org, 2019).

Řecko má díky své rozmanité topografii a přirozenému prostředí bohatou ptačí faunu. Je místem setkávání ptáků ze tří kontinentů, jižní hranice pro některé druhy a severní hranice pro ostatní. Kromě populace populací ptáků v zemi navštěvuje zemi mnoho migrujících druhů, protože se sezónně pohybují mezi hnízdišti a přezimujícími oblastmi. V Řecku bylo zaznamenáno asi 450 druhů ptáků. Les Dadia na severovýchodě je důležitou

oblastí pro dravé ptáky, kde mezi třicet šest druhů denního dravce patří čtyři druhy supu (wikipedia.org, 2019).

5 Humánní geografie

5.1 Apeninský poloostrov

5.1.1 Stručná historie

5.1.1.1 Starověk

Starověké národy před římské doby – jako Umbriové, Latinové (z nichž se Římané zrodili), Sabinové, a mnoho dalších – byli indoevropské národy; většina z nich byla ze skupiny Italiků. Mezi hlavní historické národy možného neindoevropského nebo předindoevropského původu patří Etruskové ve střední a severní Itálii, Elymané a Sicaniové na Sicílii a prehistoričtí Sardiňané (whc.unesco.org, 2019).

První cizí kolonizátoři byli Féničané, kteří původně založili kolonie na pobřeží Sicílie a Sardinie. Některé z nich se brzy staly malými městskými centry a byly vyvinuty paralelně s řeckými koloniemi. Řecká kolonizace uvedla italské národy do kontaktu s demokratickými vládními formami a se zvýšenými uměleckými a kulturními projevy (wikipedia.org, 2019).

5.1.1.2 Doba římská

Řím, osada kolem brodu na řece Tiber ve střední Itálii, která byla založena v roce 753 př. n. l.. Byla po dobu 244 let ovládána monarchickým systémem, zpočátku s panovníky Latinského a Sabinského původu, později etruskými králi (wikipedia.org, 2019).

Italský poloostrov, pojmenovaný Italia, byl během římské expanze a dobytí nových zemí sloučen do jediného celku na úkor ostatních kmenů: Italiků, Etrusků, Keltů a Řeků. Vzniklo trvalé spojení s většinou místních kmenů a měst a Řím zahájil dobytí západní Evropy, severní Afriky a Středního východu. V důsledku vzestupu a smrti Julia Caesara v prvním století př. n. l. Řím vyrostl v průběhu staletí na masivní říši, táhnoucí se od Británie k hranicím Persie a pohlcující celou středomořskou pánev, ve které řecká a římská a mnoho dalších kultury se spojily do jedinečné civilizace. Dlouhá a triumfální vláda prvního císaře Augusta začala zlatý věk míru a prosperity (wikipedia.org, 2019). Následovalo více než dvě století stability, během níž byla Itálie označována jako *rektura mundi* („královna světa“) a *omnium terrarum parens* („vlast všech Zemí“), (Fear, 2010).

Obrázek 13 Římská říše za Augusta

Zdroj: ancient.eu, 2020

Římská říše patřila k nejmocnějším hospodářským, kulturním, politickým a vojenským silám na světě a byla jednou z největších říší v tehdejší době (Taagepera, Rein, 1979). Římské dědictví hluboce ovlivnilo západní civilizaci a formovalo většinu moderního světa; mezi mnoho dědictví římské nadvlády je rozšířené používání románských jazyků odvozených z latiny, numerického systému, moderní západní abecedy a kalendáře a vznik křesťanství jako hlavního světového náboženství (Richard, 2010).

5.1.1.3 Středověk

Po zániku západořímské říše padla pod moc království Ostrogótů (Sarris, Peter, 2011), po níž následovalo v 6. stol. krátké dobytí pod byzantským císařem Justinianem. Invaze na poloostrov způsobily chaotickou posloupnost barbarských království – tzv. „Temný věk“. Frankové také pomohli vytvořit papežských stát ve střední Itálii. Až do 13. století byla italská politika ovládána vztahy mezi císaři Svaté říše římské a papežem (Nolan, 2016).

Germánský císař a římský papež se stali univerzálními mocnostmi středověké Evropy. Boje o investituru (konflikt nad dvěma radikálně odlišnými názory na to, zda sekulární úřady, jako jsou králové, hrabě nebo vévodové, měli nějakou legitimní roli při jmenování církevních úřadů) vedl ke konci císařsko-feudálního systému na severu Itálie, kde městské státy získaly nezávislost (Jones, 1997). Investiturní spor byl nakonec vyřešen Konkordátem Wormským.

V pobřežních a jižních oblastech vznikly námořní republiky, nakonec dominovaly Středomoří a monopolizovaly obchodní cesty do Orientu. Byly to nezávislé městské státy, ačkoli většina z nich pocházela z území, která kdysi patřila k byzantské říši. Všechna tato města měla v době své nezávislosti podobné vládní systémy, ve kterých měla třída obchodníků značnou moc (Lane, 1991).

Zotavení z Černé smrti (moru) vedlo k obnově měst, obchodu a ekonomiky, která umožnila rozkvět humanismu a renesance, které se později rozšířily do Evropy.

5.1.1.4 Raný Novověk

Renesance, období energického oživení umění a kultury, vzniklo v Itálii kvůli řadě faktorů: velké bohatství nahromaděné obchodními městy, patronát dominantních rodin a migrace řeckých učenců a textů do Itálie po dobytí Konstantinopole. Italská renesance vyvrcholila v polovině 16. století, když zahraniční vpády vrhly region do zmatku italských válek. Ideály renesance se brzy rozšířily do severní Evropy, Francie, Anglie a velké části Evropy. Mezitím objevy Ameriky, nové cesty do Asie objevené Portugalskem a vzestup Osmanské říše, všechny faktory, které narušily tradiční italskou dominanci v obchodu s Východem, způsobily dlouhý ekonomický pokles poloostrova.

Italští průzkumníci a navigátoři z dominantních námořních republik hráli klíčovou roli v době Objevných plaveb a evropské kolonizace Ameriky. Nejvýznamnějšími z nich byli: Kryštof Kolumbus, který vedl první evropské výpravy do Karibiku a Střední a Jižní Ameriky. Amerigo Vespucci, který poprvé v roce 1502 poprvé prokázal, že Nový svět není Asie, jak byla původně domnělá, ale čtvrtý kontinent dříve neznámý lidem Starý svět (Amerika je pojmenována po něm) (wikipedia.org, 2019).

Obrázek 14 Amerigo Vespucci

Zdroj: dvojka.rozhlas.cz, 2020

5.1.1.5 Italské sjednocení

Roztříštěnost země byla silnou překážkou dalšího hospodářského a politického rozvoje.

Dle webové stránky (dějepis.com, 2019) impulzy ke sjednocení vyšly ze dvou směrů:

1. Republikánského, v jehož čele stál Giuseppe Mazzini, vůdce Mladé Itálie a Mladé Evropy, spolu s radikálním revolucionářem Giuseppe Garibaldim a jeho „červenými košilemi“.

2. Ze strany Sardinského království – v čele tohoto směru stál ministerský předseda Camillo Cavour (v úřadu od roku 1852). Cavour se pokoušel sjednotit zemi pod Savojskou dynastií (Viktor Emanuel II.).

Oba směry bývají někdy rozlišovány jako sjednocení „zdola“ (Mazzini, Garibaldi) a „shora“ (Cavour). Cavour se při hledání spojenců obrátil na francouzského panovníka, Napoleona III. Na tuto orientaci měla vliv i účast sardinské armády v Krymské válce po boku Francie, Británie a Osmanů. 1859 bylo Rakousko vyprovokováno k vyhlášení války Sardinii (to byla podmínka pro pomoc Francie). V bitvách u Magenty a Solferina byli Rakušané poraženi, ale díky nečekanému separátnímu míru Francie s Rakouskem ve

Villafranca nebylo dosaženo všech územních cílů (Benátsko bylo ponecháno Rakousku) (dějepis.com, 2019).

Roku 1860 vypuklo rolnické povstání v Království obojí Sicílie (proti Bourbonům) – s vědomím Viktora Emanuela jej přijel podpořit Garibaldi se svými dobrovolníky („tažení tisícovky“). Ovládl Sicílii a jižní Itálii s Neapolí. Cavour ho přesvědčil, aby se tato území připojila k Sardinskému království a aby Garibaldi předal moc Viktoru Emanuelovi II., a tak bylo roku 1861 vyhlášeno Italské království (konstituční monarchie) s hlavním městem Turínem (dějepis.com ,2019).

Roku 1866 Itálie, spojenec Pruska, využila porážky Rakouska v Prusko-Rakouské válce a připojila Vídeňským mírem Benátsko. Roku 1870 byla poražena Francie Pruskem (Francie = dosavadní ochránce papežského státu) => k Itálii připojen i papežský církevní stát a roku 1871 se hlavním městem Italského království stal (po Turínu a Florencii) Řím (dějepis.com, 2019).

Sjednocení Itálie neodstranilo rozdíly mezi severní a jižní Itálií, které jsou patrné dodnes.

5.1.1.6 Doba monarchie

V roce 1913 byl přijat všeobecný volební právo pro muže. Předválečné období, v němž vládl Giovanni Giolitti, bylo charakterizováno hospodářskou, průmyslovou a politicko-kulturní modernizací italské společnosti. Počínaje posledními dvěma desetiletími 19. století se Itálie vyvinula v koloniální moc tím, že pod svou vládou donutila Somálsko, Eritreu a později Libyi (wikipedia.org, 2019).

Během první světové války došlo k reorganizaci armády tzv. „99 chlapců“ (Ragazzi del '99, všichni muži narození v roce 1899, kterým bylo 18 let) vedlo k účinnějším italským vítězstvím ve velkých bitvách. V říjnu 1918 Italové zahájili masivní útok, který vyvrcholil vítězstvím Vittoria Veneta. Italské vítězství znamenalo konec války na italské frontě, zajistilo rozpad Rakousko-uherské říše a bylo hlavně nápomocné při ukončení první světové války o méně než dva týdny později (wikipedia.org, 2019).

5.1.1.7 Fašistický režim v Itálii

Socialistické agitace, které následovaly po devastaci Velké války, inspirované ruskou revolucí, vedly v celé Itálii ke kontrarevoluci a represím. Liberální zřízení, které se obávalo revoluce v sovětském stylu, začalo podporovat malou národní fašistickou stranu vedenou Benitem Mussolinim. V říjnu 1922 se černé košile Národní fašistické strany pokusili o převrat s názvem „Pochod na Řím“, který selhal, ale na poslední chvíli král Viktor Emmanuel III. Odmítl vyhlásit stav obléhání a jmenoval Mussoliniho předsedu vlády. V příštích několika letech Mussolini zakázal všechny politické strany a omezil osobní svobody, čímž vytvořil diktaturu. Tyto akce nakonec inspirovaly podobné diktatury, jako je nacistické Německo a francoistické Španělsko (wikipedia.org, 2019).

V roce 1935 Mussolini napadl Etiopii a založil Italskou východní Afriku, což vedlo k mezinárodnímu odcizení a ke stažení Itálie z Ligy národů; Itálie se spojila s nacistickým Německem a Japonskou říší a silně podporovala Francisca Franca ve španělské občanské válce. V roce 1939 Itálie připojila Albánii, de facto protektorát po celá desetiletí. Itálie vstoupila do druhé světové války 10. června 1940 (wikipedia.org, 2019).

Během 2. sv. války italské válečné zločiny zahrnovaly mimosoudní zabíjení a etnické čistky deportací asi 25 000 lidí, zejména Židů, Chorvatů a Slovinců, do italských koncentračních táborů, jako jsou Rab, Gonars, Monigo či Renicci di Anghiari. Spojenecká invaze na Sicílii začala v červenci 1943, což vedlo ke kolapsu fašistického režimu a pádu Mussolini 25. července. Mussolini byl sesazen a zatčen na příkaz krále Viktora Emmanuela III (wikipedia.org, 2019).

Na konci dubna 1945 se Mussolini s porážkou pokusil o útěk na sever, ale byl zajat a souhrnně popraven poblíž jezera Como italskými partyzány. Jeho tělo bylo poté odvezeno do Milána, kde bylo zavěšeno vzhůru nohama na čerpací stanici pro veřejné sledování a potvrzení jeho zániku. Nepřátelství skončilo 29. dubna 1945, kdy se německé síly v Itálii vzdaly (wikipedia.org, 2019). Téměř půl milionu Italových (včetně civilistů) zemřelo v konfliktu a italská ekonomika byla zničena (britannica.com, 2019); příjem v roce 1944 byl nejnižší od začátku 20. století (Lytelton, 2002).

5.1.1.8 Italská republika

Itálie se stala republikou po referendu, které se konalo dne 2. června 1946, což je den oslavovaný jako Den republiky. To bylo také poprvé, kdy byly italské ženy oprávněny volit. V roce 1950 byl italský Somaliland pod italskou správou vytvořen do 1. července 1960 jako svěřenecké území OSN (wikipedia.org, 2019).

V roce 1949 se Itálie stala členem NATO. Marshallovy plány pomohly oživit italskou ekonomiku, která až do pozdních šedesátých let měla období trvalého hospodářského růstu běžně nazývaného „ekonomický zázrak“. V roce 1957 byla Itálie zakládajícím členem Evropského hospodářského společenství (EHS), které se stalo Evropskou unií (EU) v roce 1993 (wikipedia.org, 2019).

Od konce šedesátých let do začátku osmdesátých let zažila země roky vedení, období charakterizované hospodářskou krizí (zejména po ropné krizi v roce 1973), rozsáhlé sociální konflikty a teroristické masakry prováděné opozičními extremistickými skupinami s údajným zapojením Americké a sovětské zpravodajské služby (Clarion, Willan, 2000).

Během Craxiho vlády se ekonomika zotavila a Itálie se stala pátým největším průmyslovým národem na světě poté, co získala vstup do skupiny G7 v 70. letech. V důsledku jeho výdajových politik však italský národní dluh během éry Craxi vyletěl a brzy překonal 100% HDP země (wikipedia.org, 2019).

Od roku 2008 do roku 2013 došlo v zemi k recesi HDP 42 měsíců. Hospodářská krize byla jedním z hlavních problémů, které v roce 2011 přinutily Berlusconiho k rezignaci (wikipedia.org, 2019).

V roce 2015 byla Itálie postižena evropskou migrační krizí, která se stala vstupním bodem a hlavním cílem většiny žadatelů o azyl vstupujících do EU. Od roku 2013 přijala země přes 700 000 migrantů a uprchlíků, zejména ze subsaharské Afriky, což způsobovalo velké zatížení veřejného rozpočtu a zvýšil se prudký nárůst podpory krajně pravicových, euroskeptických nebo eurokritických politických stran, které skončily ve všeobecných volbách v roce 2018 (wikipedia.org, 2019).

5.1.2 Itálie

5.1.2.1 Obyvatelstvo

Počátkem roku 2017 měla Itálie odhadovaný počet obyvatel okolo 60,4 milionu. Hustota obyvatelstva je přibližně 201 obyv./km² - vyšší než ve většině západoevropských zemí. Rozložení obyvatelstva je však značně nerovnoměrné; nejhustěji obydlené oblasti jsou v severní Itálii a metropolitní oblasti Říma a Neapole, ve střední a jižní Itálii, zatímco ostatní rozsáhlé oblasti jsou velmi řídké osídlené, jako jsou náhorní plošiny, Alpy a Apeninské vysočiny a ostrov Sardinie (ISTAT, 2019d).

Počet obyvatel země se během 20. stol. téměř zdvojnásobil, ale růst byl extrémně nerovnoměrný kvůli rozsáhlé vnitřní migraci z venkovského jihu do průmyslových měst na severu. Navíc po staletí čisté emigrace Itálie zažila od 80. let poprvé v moderní historii rozsáhlou imigraci. Podle italské vlády bylo v Itálii odhadováno 5 000 073 cizinců (ISTAT, 2019c).

Vysoká plodnost a porodnost přetrvávala až do 70. let 20. století, poté se dramaticky snížily, což vedlo k rychlému stárnutí populace. Na konci první dekády 21. století byl jeden z pěti Italů starší 65 let (Eurostat, 2009). V důsledku masivního přistěhovalectví v posledních dvou desetiletích však Itálie zaznamenala výrazný nárůst porodnosti (ISTAT, 2019a). Celková míra plodnosti se rovněž vyšplhala z historického minima 1,18 dětí na ženu v roce 1995 na 1,41 v roce 2008 (ISTAT, 2019b)

Od Lateránské smlouvy z roku 1984 nemá Itálie žádné oficiální náboženství. Uznává však roli katolické církve v italské společnosti. 87,8 % populace se identifikovalo jako katolických, 5,8% jako nevěřících nebo ateistů, 2,6% jako muslimů a 3,8% dodržovalo jiná náboženství.

5.1.2.2 Státní zřízení

Itálie je unitární parlamentní republikou od 2. června 1946, kdy byla monarchie zrušena ústavním referendem. Hlavou Itálie je od roku 2015 Sergio Mattarella. Prezident je zvolen na sedmiletý mandát italským parlamentem a některými regionálními voliči na společném zasedání. Itálie má písemnou demokratickou ústavu, která je výsledkem práce ústavního shromáždění tvořeného zástupci všech antifašistických sil, které přispěly k porážce nacistických a fašistických sil během občanské války (Smyth, 1948).

5.1.2.3 Hospodářství

Itálie je podle indexu ekonomické složitosti (Economic Complexity Index – ECI) 7. největší exportní ekonomikou na světě a 20. nejsložitější ekonomikou. V roce 2017 Itálie vyvezla 482 B \$ a dovezla 441 B \$, což vedlo k pozitivní obchodní bilanci 40,8 B \$. V roce 2017 činil italský HDP 1,93 T \$ a jeho HDP na obyvatele byl 39,4 tis. USD (oec.world, 2019).

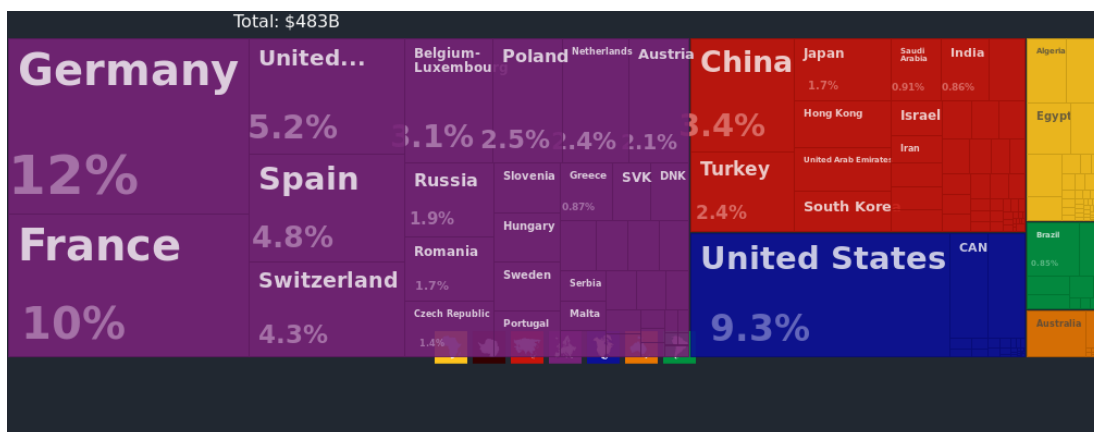
Největší vývozy z Itálie jsou balená léčiva (21,7 B \$), Auta (18,5 B \$), Rafinovaná ropa (13,7 B \$), Díly vozidla (13,2 B \$) a Ventily (7,73 B \$) pomocí revize HS (harmonizovaný systém) klasifikace z roku 1992. Jeho nejvyšší dovozy jsou Auta (31,2 B \$), Surová ropa (24,8 B \$), Balené léky (15,1 B \$), Ropný plyn (14,5 B \$) a Součásti vozidel (8,53 B \$) (oec.world, 2019).

Obrázek 15 Obchodní bilance Itálie

Zdroj: oec.world, 2020

Nejvýznamnější vývozní destinace do Itálie jsou Německo (58,5 B \$), Francie (48 B \$), Spojené státy americké (45 B \$), Spojené království (24,9 B \$) a Španělsko (23,3 B \$). Největší dovozní státy jsou: Německo (72,2 B \$), Francie (39,7 B \$), Čína (31,8 B \$), Nizozemsko (24,8 B \$) a Španělsko (22,7 B \$) (oec.world, 2019).

Obrázek 16 Vývozní destinace Itálie

Zdroj: oec.world, 2020)

Itálie je devátou největší ekonomikou světa. Jeho ekonomická struktura závisí hlavně na službách a výrobě. Sektor služeb tvoří téměř 3/4 celkového HDP a zaměstnává přibližně 65 % z celkového počtu zaměstnaných lidí v zemi. V sektoru služeb jsou nejdůležitějšími přispěvateli odvětví velkoobchodu, maloobchodu a dopravy. Průmysl představuje čtvrtinu celkové italské produkce a zaměstnává přibližně 30% celkové pracovní síly. Výroba je nejdůležitějším subsektorem v tomto odvětví. Produkce v zemi se specializuje na vysoce kvalitní zboží a je provozována hlavně malými a středními podniky. Většina z nich jsou rodinné podniky. Zemědělství přispívá zbyvajícím podílem na celkovém HDP a zaměstnává kolem 4,0% celkové pracovní síly (focus-economics.com, 2019).

Země je rozdělena na vysoce industrializovanou a rozvinutou severní část, kde se produkuje přibližně 75 % národního bohatství; a méně rozvinutá, více zemědělsky závislá jižní část. Výsledkem je, že nezaměstnanost na severu je ve srovnání s jihem nižší a příjem na hlavu vyšší (focus-economics.com, 2019).

V budoucnosti čelí italské hospodářství řadě důležitých výzev, z nichž jednou je nezaměstnanost. Míra nezaměstnanosti se za posledních sedm let neustále zvyšuje. V roce 2013 dosáhla 12,5 %, což je nejvyšší rekordní úroveň. Vysoká míra nezaměstnanosti upozorňuje na slabiny italského trhu práce a rostoucí celosvětovou konkurenci. Další

výzvu představuje obtížný stav veřejných financí země. V roce 2013 byla Itálie druhým největším dlužníkem v eurozóně a pátým největším na světě (focus-economics.com, 2019).

5.1.2.4 Cestovní ruch

S 58,3 milionu turistů ročně (2017) je Itálie pátou nejnavštěvovanější zemí v rámci příjezdového cestovního ruchu. Lidé hlavně navštěvují Itálii kvůli její bohaté kultuře, kuchyni, historii, módě a umění, jejímu pobřeží či horám. Itálie také obsahuje mnoho míst světového dědictví (55 míst). Cestovní ruch je jedním z nejrychleji se rozvíjejících a nejziskovějších průmyslových odvětví v Itálii s odhadovaným příjmem 189,1 miliard EUR (wikipedia.com, 2019).

5.1.2.5 *Vzdělání*

Vzdělávání v Itálii je bezplatné a povinné od šesti do šestnácti let (Parlamento Italiano, 2019) a skládá se z pěti stupňů: mateřské školy (scuola dell'infanzia), základní škola (scuola primaria), nižší střední škola (scuola secondaria di primo grado, vyšší střední škola) (scuola secondaria di secondo grado) a univerzity (università) (HDI, 2019).

Základní vzdělání trvá osm let. Studenti získají základní vzdělání v italštině, angličtině, matematice, přírodních vědách, historii, zeměpisu, sociálních studií, tělesné výchovy a vizuálním a hudebním umění. Střední vzdělání trvá pět let a zahrnuje tři tradiční typy škol zaměřené na různé akademické úrovně: liceo připravuje studenty na vysokoškolské studium s klasickým nebo vědeckým zaměřením, zatímco istituto tecnico a profesor Istituto připravují žáky na odborné vzdělávání. V roce 2012 bylo italské sekundární vzdělávání hodnoceno jako mírně pod průměrem OECD, od roku 2003 došlo k výraznému a neustálému zlepšování výsledků vědy a matematiky (PISA – Italy, 2019), nicméně mezi severními školami existuje značná propast, která vykazovala výrazně lepší výsledky než národní průměr (mezi nejlepšími na světě v některých předmětech) a školy na jihu, které měly mnohem horší výsledky (Quintano, Castellano, Longobardi, 2019).

Terciární vzdělávání v Itálii je rozděleno mezi veřejné univerzity, soukromé univerzity a prestižní a selektivní nadstavbové školy, jako je Scuola Normale Superiore di Pisa. 33 italských univerzit bylo v roce 2019 zařazeno mezi 500 nejlepších na světě, což je třetí největší počet v Evropě po Spojeném království a Německu (J. Marian, 2019). Boloňská univerzita, založená v roce 1088, je nejstarší univerzitou v nepřetržitém provozu (Sanz, Bergan, 2007) a také jednou z předních akademických institucí v Itálii a Evropě (bologna.republica.it, 2019). Univerzita Bocconi, Università Cattolica del Sacro Cuore, Polytechnická univerzita v Turíně, Polytechnická univerzita v Miláně, Sapienza University v Římě a University of Milan jsou také zařazeny mezi nejlepší na světě (shanghaiconsultacy.com, 2019).

5.1.2.6 Kuchyně

Italská kuchyně se vyvinula v průběhu staletí společenských a politických změn s kořeny až do 4. století před naším letopočtem. Italská kuchyně sama o sobě má těžké vlivy, včetně Etrusku, starořecké, starověké římské, byzantské a židovské (archive.org, 2019)

Středomořská strava tvoří základ italské kuchyně bohaté na těstoviny, ryby, ovoce a zeleninu a vyznačuje se extrémní jednoduchostí a rozmanitostí. Mnoho jídel má pouze čtyři až osm ingrediencí (The Silver Spoon, 2005). Italští kuchaři se spoléhají spíše na kvalitu surovin než na komplikovanou přípravu (Batali, 1998). Jídla a recepty jsou často odvozeny od místní a rodinné tradice. Složení a jídla se v jednotlivých regionech velmi liší (archive.org, 2013).

Klíčovým faktorem úspěchu italské kuchyně je silná závislost na tradičních výrobcích; Itálie má nejtradičnější speciality chráněné podle práva EU (archive.org, 2014). Sýr, uzeniny a víno jsou hlavní součástí italské kuchyně. Mnoho regionálních deklinací a značek chráněného označení původu nebo chráněného zeměpisného označení a spolu s kávou (zejména espresem) tvoří velmi důležitou součást italské gastronomické kultury (Telegraph, 2019). Dezerty mají dlouhou tradici slučování místních chutí, jako jsou citrusové plody, pistácie a mandle, se sladkými sýry, jako je mascarpone a ricottou, nebo exotickou chutí, jako je kakao, vanilka a skořice (Times Colonist, 2012).

Obrázek 17 Espresso

Zdroje: wikipedia.org, 2020

5.1.3 Malé státy

5.1.3.1 *San Marino*

San Marino demokratický stát, který platí eurem, ležící ve střední Itálii v pohoří Apeniny. Krajině vévodí vrch Monte Titano se třemi vrcholy. Na každém vrcholu je umístěna středověká pevnost – la Rocca, la Cresta a Montale. Zemí protéká mnoho potoků, nejvýznamnější jsou Ausa a Marano. Tento stát má velkou hustotu osídlení až 450 obyv. na km². Hlavní město je stejně pojmenovaný po státu (Mašek, Sekyrová, 2005).

Důležitým hospodářským odvětvím bývalo zemědělství a těžba kamene, dnes je závislé na příjmech z cestovního ruchu, tento druh odvětví tvoří tři pětiny z veškerých příjmů. Vývoz San Marina tvoří víno, pšenice, vlněné zboží, nábytek a keramika (Mašek, Sekyrová, 2005).

5.1.3.2 *Vatikán*

Vatikán je nejmenší stát na světě, ve kterém vládne teokrat, mluvící italštinou a latinou a platící eurem. Leží poblíž řeky Tibery a od Říma je oddělen středověkými hradbami. Veškeré potraviny, zboží a elektrická energie přichází z venku. Vatikánská ekonomika je veskrze nepodobná jiným státům na světě.

Peníze získává z investic a darů z farností a od stoupenců římskokatolické církve po celém světě. Velkou část příjmů tvoří příjmy ze vstupného, prodeje literatury a suvenýrů stovkám tisíců každoročních návštěvníků. Vatikánské státní zřízení se označuje termínem teokracie neboli bohovláda. Nejvyšší zákonodárnou a správní moc v zemi má osoba zvolená doživotním papežem římskokatolické církve. Bezpečnost země střeží stočlenná vatikánská armáda zvaná švýcarská garda (Štyrský, Šípek, 2011).

Obrázek 18 Vatikánský stát

Zdroj: cirkevnihistorie.estranky.cz, 2020

5.1.3.3 Malta

Malta se rozkládá svými 315,6 km² 100 km od Sicílie. Toto souostroví je tvořeno (kromě Malty 246 km²) je ještě tvořeno ostrovy Gozo a Comino. Malta a ostrov Gozo jsou proslulé neolitickými stavbami z období 3 800 – 2 300 př. n. l. Je nazýváno „závorou“ na cestě z Afriky do Evropy. To bylo příčinou tradičních strategických zájmů o tento útvar. Zájem projevíli již Féničané, Řekové, Kartáginci, Římané či Byzantinci. V roce 870 byla obsazena Araby (Štyrský, Šípek, 2011).

Ostrov se neustále bránil tureckým nájezdům a v roce 1565 začal velmistr řádu Jean de la Vallette budovat na Maltě důležitý přístav. V roce 1798 se z ostrova francouzská válečná základna po míru v Amiensu v roce 1802 se dostala Malta pod vliv Angličanů (Štyrský, Šípek, 2011).

Nezávislost byla vyhlášena v roce 1964, ale na deset let bylo umožněno britským válečným lodím používat maltské přístavy. 13. prosince 1974 se stala Malta republikou. První prezident země dr. Anthony Buttigieg (od roku 1976), byl významný propagátor maltského jazyka (úřední jazyk od roku 1933 a je směsí arabštiny, řečtiny a italštiny) (Štyrský, Šípek, 2011).

Malta je důležitá svým přístavem a technicky dobře vybavenými doky, vývozem konfekce a textilu, oleje, vína, koberců i tabáku a konečně turistickým ruchem, jehož

příjmy tvoří 20 % devizových příjmů země. I když byla Malta v roce 2004 přijata do EU, tak rozvojová povaha jejího hospodářství bude ještě komplikací. Ze 412 000 Maltanů (2009) pracuje 65 % ve službách, 33 % v průmyslu a 2 % v zemědělství (Štýrský, Šípek, 2011).

5.2 Pyrenejský poloostrov

5.2.1 Stručná historie

5.2.1.1 Pravěk

Největší skupiny obývající Pyrenejský poloostrov před římským dobýváním byly Iberané a Keltové. Iberané obývali středomořskou stranu poloostrova, od severovýchodu k jihovýchodu. Keltové obývali mnoho vnitřních a atlantických stran poloostrova, od severozápadu k jihozápadu. Baskové obsadili západní oblast pohoří Pyreneje a přilehlé oblasti, na jihozápadě vzkvétala fénická kultura (wikipedia.org, 2019).

5.2.1.2 Římská Hispánie

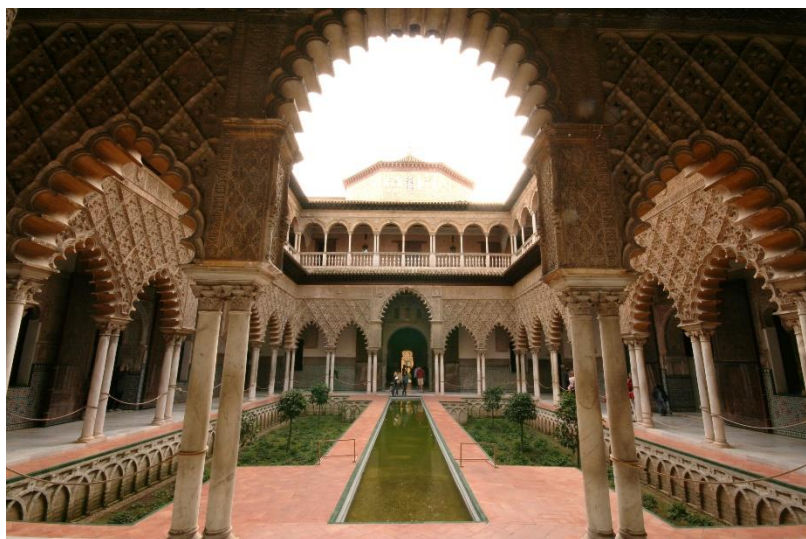
Přestože Římům trvalo téměř dvě století, než dokončili dobytí Pyrenejského poloostrova, udrželi nad ním kontrolu po více než šest století. Římská vláda byla svázána zákonem, jazykem a římskou cestou (Payne, Stanley G., 1973).

Kultury keltských a iberských populací byly postupně romanizovány (latinizovány) různými rychlostmi v závislosti na tom, v jaké části Hispánie žili, přičemž místní vůdci byli přijati do římské aristokratické třídy (Rinehart, Robert, Seeley, 1998). Hispánie sloužila jako sýpka pro římský trh a jeho přístavy vyvážely zlato, vlnu, olivový olej a víno. Zemědělská výroba se zvýšila zaváděním zavlažovacích projektů, z nichž některé se nadále používají (Payne, Stanley G., 1973).

5.2.1.3 Maurové v Hispánii

Roku 712 a 714 dosáhli Maurové Toleda a ohrožovali malá severní křesťanská království León a Asturii. Od roku 756 až do roku 1031 existoval mocný maurský emirát, který se nazýval al Andalúz. Jeho sídlo bylo v Cordóbě. 1031 se jednotný stát rozpadl na řadu emirátů, které často válčily i mezi sebou (Cordóba, Sevilla, Granada, Zaragoza, Malaga, Valencia). To byl jeden z důvodů zahájení křesťanské reconquisty (Štýrský 1997, s. 37 – 38).

Největšího rozsahu dosáhl chálífát po roce 997. Maurové budovali na svou dobu moderní závlahové zemědělství, výkonná řemesla (lití kovů a kovotepectví), rozsáhlý obchod a hlavně se zasloužili o nebývalý rozvoj vědy. V 10. století byl přeložen do arabštiny Galén, Aristoteles, Euklides, Archimedes a Ptolemaios. Ve 13. století byli tito klasici přeloženi v Toledu do latiny a znovuobjeveni pro Evropu. Od hinduistických matematiků převzal např. arabský matematik al Gharízmí tzv. arabské číslice, rozšířil algebru a od jeho jména je odvozeno slovo algoritmus (Štýrský 1997, s. 38).

Obrázek 19 Alcazar ve Španělsku

Zdroj: wikipedia.org, 2020

5.2.1.4 15. století

První objevná plavba byla dílem janovského námořníka Kryštofa Kolumba (1492), později ho následovali mnozí další. Zhruba v této době se změnil význam slova Španělsko (Hispanie, původně označující celý Pyrenejský poloostrov) na označení námořní velmoci (wikipedia.org, 2019).

5.2.1.5 Habsburkové ve Španělsku

Období vlády Karla I. a Filipa II. se také označuje jako zlatý věk ve Španělsku. Mocenské postavení Filipa II. bylo založeno především na bohatství, které dovážely do země tzv. stříbrné konvoje z nově objevených zámořských zemí, a na rozsahu habsburských držav. Karel V. vládl nejen vlastnímu Španělsku, ale také neapolskému království a Sicílii, Nizozemí a obrovským zámořským državám (wikipedia.org, 2019).

Většina bohatství plynoucí z amerických kolonií byla spotřebována na přepychový život panovnického dvora a především na nákladné válčení (Karel vedl zdlouhavé války s Francií o Itálii a bojoval s protestanty v říši, Filip válčil v odbojném Nizozemí a neúspěšně se roku 1588 pokoušel o invazi do protestantské Anglie). To se později projevilo v ekonomickém zaostávání Španělska za vyspělými zeměmi západní Evropy (wikipedia.org, 2019).

Za vlády Filipa III. (1598–1621) se projevil hospodářský úpadek země naplno. Řemeslná výroba se nerozvíjela, nevznikaly tu ani manufaktury jako v Anglii a Nizozemí. Důsledky hospodářského úpadku Španělska se v politické oblasti projevily během třicetileté války. Španělsko do ní vstoupilo ještě jako první mocnost Evropy, ale na jejím konci již bylo jen druhořadým evropským státem (wikipedia.org, 2019).

5.2.1.6 19. století – 1. pol. 20. století

V roce 1809 Španělsko postupně ztrácelo své kolonie, neboť vyhlášovaly nezávislost. Do konce roku 1826, jediné americké kolonie držené Španělskem byly Kuba a Portoriko. Ačkoli období kolem přelomu století bylo obdobím rostoucí prosperity, 20. století přineslo malý mír; Španělsko sehrálo malou roli v bitvě o Afriku s kolonizací Západní Sahary, Španělského Maroka a Rovníkové Guiney. To zůstalo neutrální během 1. světové války. Velké ztráty, které utrpěly během války v Rifu v Maroku, přinesly diskreditaci vlády a oslabily monarchii (wikipedia.org, 2019).

5.2.1.7 Občanská válka a Franco

Občanská válka byla brutální a na všech stranách bylo spácháno mnoho krutostí. Válka si vyžádala životy více než 500 000 lidí a způsobila útěk až půl milionu občanů ze země. V roce 1939 se generál Franco stal vítězem a stal se diktátorem (wikipedia.org, 2019).

Po druhé světové válce bylo Španělsko politicky a ekonomicky izolované a bylo udržováno mimo OSN. To se změnilo v roce 1955, během období studené války, kdy se stalo pro USA strategicky důležité založit vojenskou přítomnost na Pyrenejském poloostrově jako protikladu k možnému přesunu Sovětského svazu do středomořské pánve (wikipedia.org, 2019).

V 60. letech minulého století zaznamenalo Španělsko bezprecedentní tempo hospodářského růstu, které bylo poháněno industrializací, masovou vnitřní migrací z

venkovských oblastí do Madridu, Barcelony a Baskicka a vytvořením masového cestovního ruchu (wikipedia.org, 2019).

Francova vláda byla také charakterizována autoritářstvím, podporou jednotné národní identity, upřednostňováním velmi konzervativní formy římského katolicismu známého jako národní katolicismus a diskriminační jazykovou politikou.

5.2.1.8 Obnovení demokracie

S Francovou smrtí v listopadu 1975, Juan Carlos následoval pozici Kinga Španělska a hlavy státu v souladu s franquistickým zákonem. Se souhlasem nové španělské ústavy z roku 1978 a obnovením demokracie přenesl stát na regiony velkou autoritu a vytvořil vnitřní organizaci založenou na autonomních komunitách. Španělský zákon o amnestii z roku 1977 umožnil lidem Francova režimu opět pracovat uvnitř institucí bez následků, dokonce i pachatelů některých zločinů (wikipedia.org, 2019)

Během 80. let umožnila demokratická obnova rostoucí otevřenou společnost. Objevila se nová kulturní hnutí založená na svobodě, například La Movida Madrileña a kultura lidských práv s Gregoriem Pecesem-Barbou. Dne 30. května 1982 se Španělsko připojilo k NATO, po němž následovalo referendum po silné sociální opozici. Ten rok přišla k moci Španělská socialistická dělnická strana (PSOE), první levicová vláda za 43 let. V roce 1986 se Španělsko připojilo k Evropskému hospodářskému společenství, které se později stalo Evropskou unií. PSOE byl nahrazen ve vládě Partido Popular (PP) v roce 1996 po skandálech kolem účasti vlády Felipe González ve špinavé válce proti ETA; v tom okamžiku sloužil PSOE téměř 14 po sobě jdoucích let v úřadu (wikipedia.org, 2019).

Dne 1. ledna 2002 Španělsko plně přijalo euro a Španělsko zaznamenalo silný hospodářský růst, značně nad průměrem EU na počátku milénia. Zveřejněné obavy mnoha ekonomických komentátorů na vrcholu boomu však varovaly, že mimořádné ceny nemovitostí a vysoký deficit zahraničního obchodu pravděpodobně povedou k bolestivému hospodářskému kolapsu (wikipedia.org, 2019).

V roce 2005 španělská vláda legalizovala manželství stejného pohlaví. Decentralizace byla podporována velkým odporem Ústavního soudu a konzervativní opozice, stejně tak genderová politika, jako jsou kvóty nebo zákon proti násilí na základě pohlaví (wikipedia.org, 2019).

Katalánské referendum o nezávislosti se konalo dne 1. října 2017 a poté, dne 27. října, katalánský parlament hlasoval, že jednostranně vyhlásí nezávislost na Španělsku za vytvoření Katalánské republiky v den, kdy španělský senát projednává schválení přímé vlády nad Katalánsko, jak požaduje španělský předseda vlády. Později toho dne Senát udělil moc vynucovat přímou vládu a pan Rajoy rozpustil katalánský parlament a svolal nové volby (wikipedia.org). Žádná země neuznala Katalánsko jako samostatný stát.

5.2.2 Španělsko

5.2.2.1 Obyvatelstvo

Během roku 2019 se očekává, že se počet obyvatel Španělska sníží o -94 826 osob a dosáhne 45 714 609 na začátku roku 2020. Očekává se, že přirozený přírůstek bude pozitivní, protože počet narozených překročí počet úmrtí o 22 447. Pokud vnější migrace zůstane na úrovni předchozího roku, počet obyvatel se z důvodů migrace sníží o 117 272 osob. To znamená, že počet lidí, kteří opustí Španělsko, aby se trvale usadili v jiné zemi (emigranti), bude převažovat nad počtem lidí, kteří se stěhují do země (do které nejsou rodnými), aby se tam usadili jako stálí obyvatelé – imigranti (countrymeteres.info, 2019).

Od 1. ledna 2019 byla populace Španělska odhadována na 45 809 435 lidí. To je pokles o -0,21 % (-95 022 osob) ve srovnání s populací 45 904 457 v předchozím roce. V roce 2018 byl přirozený přírůstek pozitivní, protože počet narozených překročil počet úmrtí o 22 493 osob. V důsledku vnější migrace se počet obyvatel snížil o 117 515. Poměr pohlaví v celkové populaci byl 0,980 (980 mužů na 1 000 žen), což je nižší než globální poměr pohlaví. Globální poměr pohlaví na světě činil od roku 2018 přibližně 1 016 mužů k 1 000 ženám (countrymeters.info, 2019).

Níže jsou uvedeny klíčové údaje o populaci Španělska v roce 2018 (countrymeteres.info, 2019):

426 911 živě narozených

404 418 úmrtí

Přirozený nárůst: 22 493 lidí

Čistá migrace: -117,515 osob

22 673 357 mužů k 31. prosinci 2018

23 136 078 žen k 31. prosinci 2018

Hustota obyvatelstva Španělska je od listopadu 2019 90,6 obyv./km². Hustota obyvatelstva se počítá jako trvale osídlená populace Španělska dělená celkovou rozlohou země. Celková plocha je součet pozemních a vodních oblastí v rámci mezinárodních hranic a pobřeží Španělska. Celková rozloha Španělska je podle statistické divize Organizace spojených národů 505 370 km² (countrysmeters.info, 2019)

5.2.2.2 Státní zřízení

Španělské království je parlamentní ústavní monarchie vedená ústavou z roku 1978. Hlavou státu je král. Titul krále je dědičný. Dcery mají právo zdědit královský trůn, pouze pokud král nemá syny. Vláda je přenesená na autonomní regiony a její vlády. Španělsko je rozděleno na 17 autonomních společenství a 2 autonomní města. Ačkoli regiony mají svou místní vládu, stát si stále zachovává celkovou svrchovanost. Před nástupem do úřadu by měl král složit přísahu, že bude dodržovat ústavu a plnit své povinnosti (worldatlas.com, 2019).

5.2.2.3 Funkce hlavy státu

Král je nejvyšší pozice v království a zároveň je vrchním velitelem ozbrojených sil. Král je podle ústavy symbolem míru a vytrvalosti. Král aktivně nerozhoduje v parlamentu, ale je nejvyšším představitelem Španělska v mezinárodních záležitostech. Přesto král může ratifikovat zákony, rozhodovat a moderovat fungování institucí, rozpustit vládu a vyzvat k volbám, navrhnout, jmenovat nebo sesadit předsedu vlády a předsedat zasedání Rady ministrů na pozvání premiéra (worldatlas.com, 2019).

5.2.2.4 Dělení moci a složení španělské vlády

Stejně jako většina vlád na světě má Španělsko exekutivní, legislativní a soudní moc. Tyto pobočky jednají podle ustanovení ústavy, aby dosáhly svých různých funkcí. Výkonná moc je složena z premiéra, vicepremiéra a Rady ministrů. Výkonný pracovník je odpovědný za místní a zahraniční politiku a odpovídá zákonodárci. Legislativa se skládá ze dvou komor, Poslanecké sněmovny a Senátu. Poslanecký kongres se skládá z 350 členů zastupujících pevninské provincie a autonomní společenství. Členové zákonodárského sboru slouží čtyřletému funkčnímu období. Zákonodárce schvaluje premiéra navrženého panovníkem. Soudnictví je při výkonu svých funkcí nezávislé na zákonodárném a výkonném orgánu a řídí se generální radou (právníci a soudci). Soudnictví se skládá ze tří jednotek pro výkon spravedlnosti, včetně správního, trestního a pracovního. Nejvyšší soud

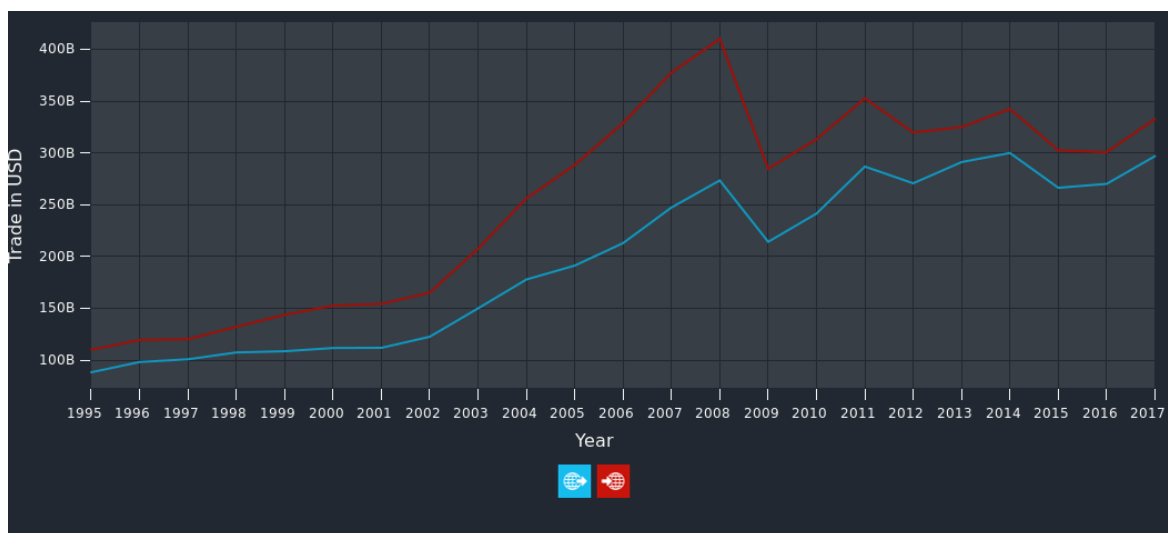
je nejvyšší soud ve Španělsku. Každý autonomní region má svůj vlastní nejvyšší soud (worldatlas.com, 2019).

5.2.2.5 Volební proces

Španělsko má různé volby pro jiného úředníka z různých postů vlády. Členové Poslanecké sněmovny a Senátu jsou voleni ve všeobecných volbách, zatímco zástupci místních a regionálních samospráv jsou voleni v různých volbách. Volby jsou otevřeny španělským občanům starším 18 let a členům Evropské unie. Volby se obvykle konají po čtyřech letech nebo po zrušení legislativy králem (worldatlas.com, 2019).

5.2.2.6 Hospodářství

Španělsko je 16. největší exportní ekonomikou na světě a 28. nejsložitější ekonomikou podle Indexu ekonomické složitosti (ECI). V roce 2017 Španělsko vyvezlo 296 B \$ a dovezlo 332 B \$, což mělo za následek záporné obchodní saldo 35,7 B \$. V roce 2017 činil HDP Španělska 1,31 T \$ a HDP na obyvatele 38 000 USD (oec.world, 2019).

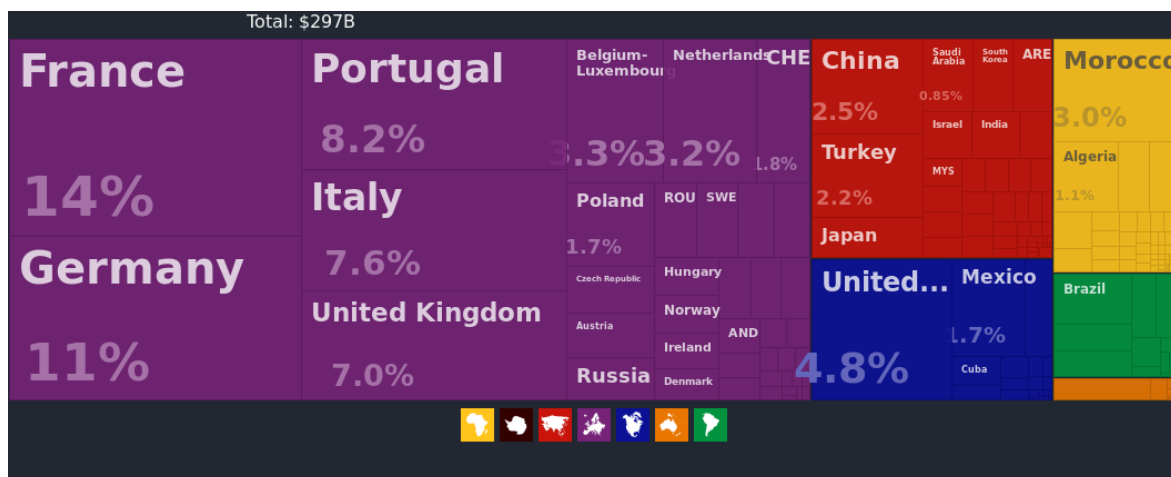

Obrázek 20 Obchodní bilance Španělska

Zdroj: oec.world, 2020

Největší vývozy Španělska jsou auta (36,4 B \$), rafinovaná ropa (10,8 B \$), součásti vozidla (10,2 B \$), zabalené léky (8,37 B \$) a dodávkové vozy (6,29 B \$) pomocí revize HS z roku 1992 (harmonizovaný systém) klasifikace. Jeho nejvyšší dovozy jsou surová ropa (23,2 B \$), auta (20,1 B), automobilové díly (15,9 B \$), balené léky (9,5 B \$) a ropný plyn (7,82 B \$) (oec.world, 2019).

Nejvýznamnější vývozní destinace Španělska jsou Francie (40,5 B \$), Německo (33,9 B \$), Portugalsko (24,2 B \$), Itálie (22,7 B \$) a Velká Británie (20,7 B \$). Největší počátky importu jsou Německo (43,5 B \$), Francie (37,6 B \$), Čína (28,6 B \$), Itálie (23,3 B \$) a Spojené státy americké (14,9 B \$) (oec.world, 2019).

Obrázek 21 Vývozní destinace Španělska

Zdroj: oec.world, 2020

Španělsko je stejně složité, jak se očekává, pokud jde o jeho výši příjmů. V důsledku toho se předpokládá, že její ekonomika poroste pomalu. Prognózy růstu do roku 2027 předpokládají ve Španělsku růst v nadcházejícím desetiletí ve výši 3,0% ročně, což je celosvětově v dolní polovině zemí (atlas.cid.harvard.edu, 2019).

5.2.2.7 Moderní infrastruktura

Během posledních dvou desetiletí Španělsko investovalo značné prostředky do infrastruktury, včetně dálnic, železnic, letišť a námořních přístavů. Dálniční síť v zemi, která pokrývá více než 13 000 km, je jednou z největších na světě a od roku 2006 do roku 2010 se zvýšila o více než 20 procent. Za zmínku stojí také vývoj zásadní sítě vysokorychlostních železničních tratí ve Španělsku (přibližně 1 600 km) a její hlavní infrastruktura letecké dopravy, která loni obsluhovala téměř 200 milionů cestujících. A konečně, 46 přístavů ve Španělsku řadí zemi na špičku v mezinárodním měřítku, pokud jde o manipulaci s přístavním provozem (studycountry.com, 2019).

5.2.2.8 Cestovní ruch

Během posledních čtyř desetiletí se zahraniční turistický průmysl ve Španělsku rozrostl na druhé největší na světě. Průzkum Světového ekonomického fóra z roku 2015

prohlásil odvětví cestovního ruchu v zemi za nejkonzurenceschopnější na světě (elpais.com, 2019). Průzkum z roku 2017 toto zjištění zopakoval (reports.weforum.org, 2019)

Do roku 2015 zůstala tato země třetí nejnavštěvovanější zemí na světě (dw.com, 2019) Země s 75,3 miliony návštěvníků překonala v roce 2016 svůj rekord v cestovním ruchu sedmý rok v řadě (elpais.com, 2019).

Velikost podniku se snížila z přibližně 40 miliard EUR v roce 2006 (wikipedia.org, 2019) na přibližně 77 miliard EUR v roce 2016 (elpais.com, 2019). V roce 2015 celková hodnota zahraničního a domácího cestovního ruchu dosáhla téměř 5 % HDP země a zajistila zaměstnanost asi 2 milionům lidí (wikipedia.org, 2019).

5.2.2.9 *Vzdělání*

System vzdělávání je rozdělen do pěti úrovní: předškolní, základní škola (1. stupeň), povinné vzdělání na druhém stupni ZŠ, post-povinné střední vzdělání a terciární vzdělávání, které mohou zahrnovat odborné nebo vysokoškolské vzdělání.

Základní škola

Vzdělávání na základní škole ve Španělsku, známé jako Educación Primaria nebo Colegio, je začátkem 10letého povinného vzdělávání. Vzdělávání na základní škole trvá 6 let a je rozděleno do tří dvouletých cyklů takto (studycountry.com, 2019):

První cyklus (pro studenty od 6 do 8 let)

Druhý cyklus (pro studenty ve věku 8 až 10 let)

Třetí cyklus (pro studenty od 10 do 12 let)

Každý cyklus primárního vzdělávání studenta má předem stanovený vzdělávací program, který vychází z národních a regionálních standardů. V prvním cyklu se například zaměřuje na základní akademické dovednosti - čtení, psaní atd. - zatímco cyklus tři se zabývá tématem, které pomůže připravit studenty na další fázi vzdělávání, povinný 2. stupeň ZŠ (studycountry.com, 2019).

Úroveň vzdělávání ve Španělsku se za posledních 25 let výrazně zvýšila díky zvýšení výdajů na kvalitu a reformám vzdělávání. Poslední průzkum OECD/PISA (2015) vzdělávacích standardů u 15 letých žáků ze 70 zemích ukázal, že výkon španělských žáků

v matematice, čtenářské gramotnosti a v přírodních vědách je mírně nad průměrem OECD. Španělsko je v současné době na 30. místě ze 70 států. Země zaznamenala mimořádně vysoké hodnocení, pokud jde o pocit, že studenti ve škole patří a jsou aktivně zainteresováni do akcí školy, získala tak 1. místo ze všech hodnocených zemí (expatica.com, 2019).

Náboženská výchova je vyučována ve státních školách, ale je volitelná. Školy obvykle spolupracují navzájem. Pokud je to možné, děti se speciálními potřebami jsou začleněny do běžné školy. Individuální vzdělávání žáků doma je dle zákona možné, přesto tento přístup ve Španělsku není populární (expatica.com, 2019).

Inkluze

Španělsko je považováno za jednu z nejvíce inkluzivních zemí v Evropě s progresivní legislativou, která zaručuje úplné začlenění studentů se SVP do běžných škol a tříd. Výsledky této studie ukázaly protichůdné vnímání praxe inkluze. Na jedné straně většina respondentů podporovala filosofii inkluze. Na druhé straně pouze malé procento uvedlo, že mají dostatečné podmínky (dovednosti, čas a zdroje), aby mohly náležitě zvládnout potřeby studentů se SVP ve svých třídách (Chiner, Cardona, 2013)

Tato studie jasně ukazuje, že učitelé s méně příznivým vnímáním inkluze jsou ti, kteří nemají dostatečné dovednosti, zdroje a podporu. S ohledem na tyto výsledky by tedy vzdělávací správy a zastánci inkluze měli rozhodně zlepšit podmínky, za kterých se začleňování provádí a poskytnout tak školám a učitelům podporu a zdroje potřebné k tomu, aby se s touto praxí dobře vypořádali. Dále práce uvádí, že by mělo být zajištěno konkrétnější a věcnější vzdělávání učitelů v oblasti inkluzivního vzdělávání, zejména učitelů základních a středních škol (Chiner, Cardona, 2013).

5.2.2.10 Kuchyně

Španělské jídlo je často považováno za jednu z nejlepších kuchyní na světě a některá tradiční španělská jídla a recepty se datují stovky let. Každá oblast Španělska, kdysi ovládána mnohými různými královstvími, se může pochlubit vlastní kuchyní (expatica.com, 2019).

V barech a restauracích často nabízejí tradiční španělské tapas, jako jsou olivy, sýr Manchego, tostadas con tomate (nastrouhané nebo poškrábané rajče na španělském chlebu), pintxos (baskické mini sendviče) či talíř španělských Patatas Bravas – smažené brambory s pikantní rajčatovou omáčkou (expatica.com, 2019).

5.2.3 Portugalsko

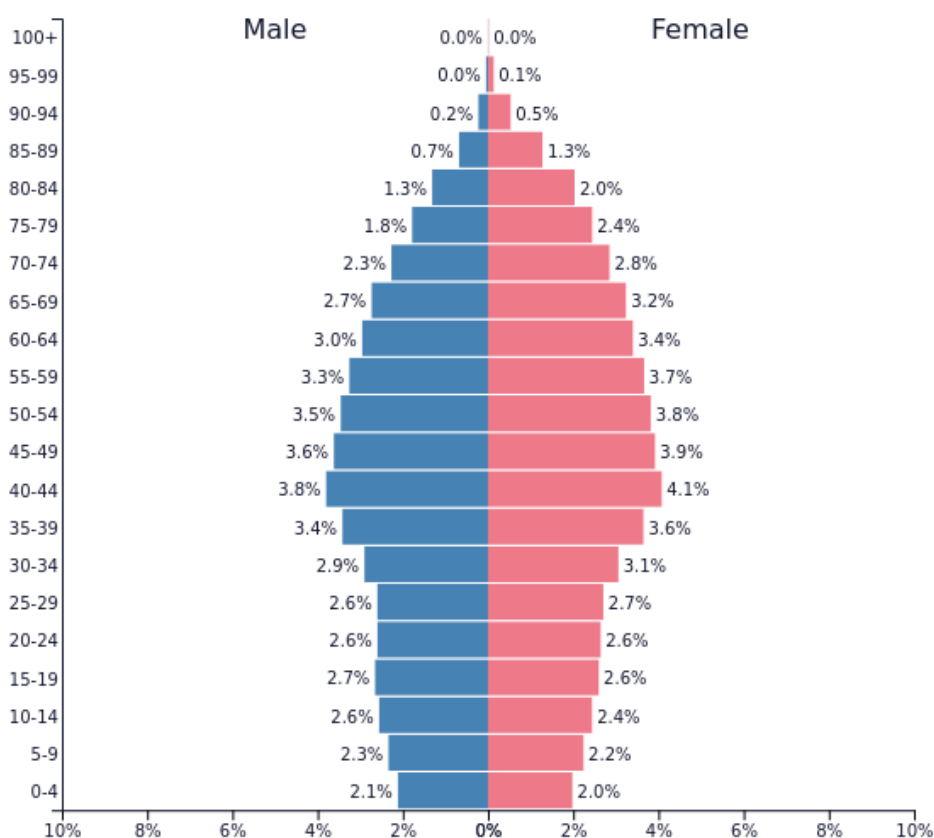
5.2.3.1 Obyvatelstvo

Genetické studie ukazují, že portugalské populace se nemají výrazně lišit od ostatních evropských populací (Bauchet et al., 2007). Portugalci mají převahu iberské genetiky – doba železná (eupedia.com, 2019).

Původní Portugalci patří do Pyrenejské etnické skupiny, která tvoří 95 % celé populace, jejíž rodový původ je velmi podobný Španělům a má silné vazby s ostatními zeměmi evropsko-atlantického pobřeží, jako je Irsko, Spojené Království, Francie a Belgie, díky námořnímu obchodu datovanému od dávných dob, jako doba bronzová. Tyto námořní kontakty těchto zemí naznačují společný původ a kulturní blízkost. Další námořní kontakty byly se Středozemním mořem, zejména s Řeky, Féničany, Římany a Maury, ti přispěli k různorodosti původu Portugalců v jižním Portugalsku či v jižním Španělsku (wikipedia.org, 2019).

Populační pyramida

Celková míra plodnosti (TFR) k roku 2017 byla odhadnuta na 1,53 narozených dětí / žena, což je jedno z nejnižších na světě, které je pod úrovní míry nahrazení 2,1, (CIA, 2019) zůstává výrazně pod maximem 5,02 dětí narozených na ženu v roce 1911 (web.archive.org, 2018). V roce 2018 bylo 52,8 % narozených svobodných žen (Pordata.pt, 2018). Stejně jako většina západních zemí se Portugalsko musí vypořádat s nízkou úrovní plodnosti: od 80. let zažila země sub-substituční plodnost (cefage.uevora.pt, 2007). Portugalsko má následně 17. nejstarší populaci na světě s průměrným věkem 43,7 let (CIA, 2019).

Obrázek 22 Populační pyramida Portugalska

Zdroj: populationpyramid.net, 2020

Struktura portugalské společnosti se vyznačuje výraznou nerovností, která v roce 2016 uvedla zemi na nejnižší sedmé místo indexu sociální spravedlnosti pro Evropskou unii (bertelsmannstiftung.de, 2016).

5.2.3.2 Státní zřízení

Od ratifikace ústavy z roku 1976 Lisabonem bylo Portugalsko poloprezidentskou demokratickou republikou. Ústava poskytuje rozdělení nebo rozdělení pravomocí mezi čtyři orgány, které se nazývají „orgány suverenity“: prezident republiky, vláda, Shromáždění republiky a soudy (web.archive.org, 2008).

Hlavou státu Portugalska je prezident republiky, který je volen na pětileté funkční období přímým a všeobecným hlasováním. Má také dohled a vyhrazuje si pravomoci. Mezi prezidentské pravomoci patří jmenování předsedy vlády a dalších členů vlády (pokud prezident zohlední výsledky legislativních voleb); odvolání předsedy vlády; rozpuštění Shromáždění republiky (k předčasným volbám); právo veta (které může být zrušeno Shromážděním); a vyhlášení válečného stavu nebo obléhání. Prezident je také vrchním velitelem ozbrojených sil z moci úřední (wikipedia.org, 2019).

Prezidentovi se v důležitých otázkách radí Státní rada, která se skládá ze šesti vyšších civilních důstojníků, všech bývalých prezidentů zvolených podle ústavy z roku 1976, pěti členů zvolených Shromážděním a pěti vybraných prezidentem (wikipedia.org, 2019).

5.2.3.3 Hospodářství

Hospodářství Portugalska je ve zprávě o globální konkurenceschopnosti Světového ekonomického fóra za období 2017–2018 na 42. místě (World Economic Forum, 2018).

Velká většina mezinárodního obchodu se uskutečňuje v Evropské unii (EU), jejíž země v roce 2015 přijaly 72,8 % portugalského vývozu a byly původem 76,5 % portugalského dovozu v roce 2015. Další regionální skupiny, které jsou významnými obchodními partnery Portugalska jsou NAFTA (6,3 % vývozu a 2 % dovozu), PALOP (5,7 % vývozu a 2,5 % dovozu), Maghreb (3,7 % vývozu a 1,3 % dovozu) a Mercosul (1,4% vývozu a 2,5 % dovozu) (web.archive.org, 2014).

Portugalská měna je euro (€) a tato země je od svého vzniku součástí eurozóny. Portugalskou centrální bankou je Banco de Portugal, která je součástí Evropského systému centrálních bank, a hlavní burzou cenných papírů je Euronext Lisbon, který patří k NYSE Euronext, první globální burze cenných papírů (rimes.com, 2019).

Portugalská ekonomika je stabilní a od třetího čtvrtletí roku 2014 se neustále rozšiřuje. Ve druhém čtvrtletí 2015 byl zaznamenán roční růst HDP o 1,5 % (focus-economics.com, 2019). Růst ekonomiky byl doprovázen neustálým snižováním míry nezaměstnanosti (6,3

% v prvním čtvrtletí roku 2019 ve srovnání s 13,9 % zaevidovanými na konci roku 2014). Schodek státního rozpočtu se rovněž snížil z 11,2 % HDP v roce 2010 na 0,5 % v roce 2018 (wikipedia.org, 2019).

5.2.3.4 Cestovní ruch

Cestování a cestovní ruch jsou pro Portugalsko stále velmi důležité. Bylo nezbytné, aby se země soustředila na své specializované zajímavosti, jako je zdraví, příroda a venkovský cestovní ruch, aby zůstala před konkurencí (euromonitor.com, 2019).

Portugalsko patří mezi 20 nejnavštěvovanějších zemí světa a každoročně přijímá v průměru 20 000 000 zahraničních turistů (travelpulse.com, 2019). V roce 2014 bylo USA Today vybráno za nejlepší evropskou zemi (10best.com, 2019).

V roce 2017 bylo Portugalsko vybráno za hlavní evropský cíl (worldtravelawards.com, 2019) a v letech 2018 a 2019 za hlavní světový cíl (worldtravelawards.com, 2019).

Turistické oblasti v Portugalsku jsou: Lisabon, Cascais, Fatima, Algarve, Madeira, Porto a Coimbra. Lisabon přitahuje šestnáctého turistu mezi evropskými městy (golisbon.com, 2019).

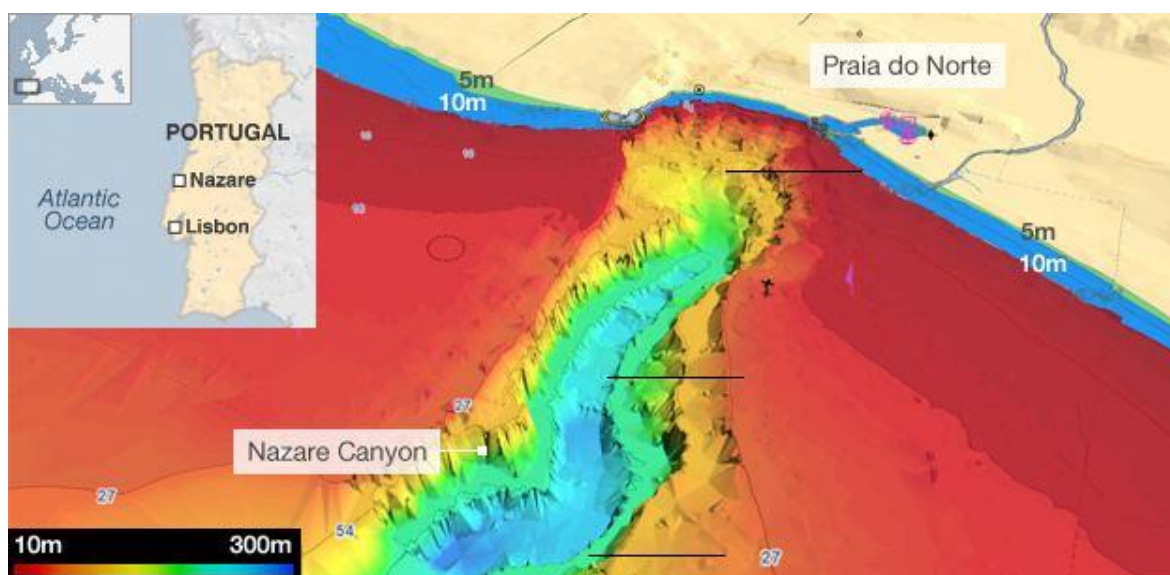
Milióny náboženských poutníků navštěvuje Fatimu každý rok, kde se v roce 1917 údajně konala zjevení Panny Marie třem pastýřským dětem. Svatyně Panny Marie z Fatimy je jednou z největších římskokatolických svatyní na světě. Portugalská vláda nadále propaguje a rozvíjí nové turistické destinace, jako je údolí Douro, ostrov Porto Santo a Alentejo (wikipedia.com).

Dne 30. listopadu 2016 přidala Organizace spojených národů portugalskou Bisalhãesovu tradici výroby černé keramiky na Seznam kulturního dědictví UNESCO (news.un.org, 2016). Dne 7. prosince 2017 OSN přidala tradici Bonecos de Estremoz - hračky Estremozu jako nehmotné kulturní dědictví lidstva UNESCO (dn.pt, 2017).

5.2.3.5 Surfařský ráj

Kaňon Nazara

Nazarský kaňon je hlavním důvodem za generování velmi velkých vln, protože tato oblast je vyhledávanou destinací pro surfaře. Kaňon je jeden z největších podmořských kaňonů v Evropě. Je dlouhá 227 km a maximální hloubka 5000 m (nazarewaves.com, 2019).

Obrázek 23 Nazarský kaňon

Zdroj: alchetron.com, 2020

Přítomnost kaňonu vytváří zvláštní podmínky pro vytváření velkých vln. To rozdělí vlnu na dvě, rozdělení zvýší rychlost té vlny, která cestuje v kaňonu a nutí je znovu se sjednotit. Opačný proud oceánu přicházející z pláže přidá několik dalších metrů a tím vytváří vlny zhruba 30 m vysoké (nazarewaves.com, 2019).

5.2.3.6 Vzdělání

Vzdělávací systém se dělí na předškolní (pro děti do 6 let), základní vzdělávání (9 let, ve třech stupních, povinné), střední vzdělávání (3 roky, povinné od roku 2010) a vysokoškolské vzdělávání (rozděleno na vysokoškolské a polytechnické vzdělávání). Univerzity jsou obvykle organizovány do fakult. Instituce a školy jsou také běžnými označeními autonomních útvarů portugalských vysokých škol (wikipedia.org, 2019).

Podle Programu pro mezinárodní hodnocení studentů (PISA) 2015 je průměrný portugalský patnáctiletý student, pokud je hodnocen z hlediska čtenářské gramotnosti,

matematiky a přírodovědných znalostí, umístěn výrazně nad průměrem OECD, na podobné úrovni jako ti studenti z Norska, Polska, Dánska a Belgie, s 501 body (průměr 493). Výsledky PISA portugalských studentů se neustále zlepšují a překonávají řadu dalších vysoce rozvinutých západních zemí, jako jsou USA, Rakousko, Francie a Švédsko (visao.sapo.pt, 2019), (expresso.pt, 2019).

Asi 40% občanů vysokých škol (20 let) navštěvuje jednu z portugalských vysokých škol (ve srovnání s 50 % ve Spojených státech a 35% v zemích OECD) (web.archive.org, 2011), (cnetu.pt, 2014). Kromě toho, že je cílem zahraničních studentů, patří Portugalsko mezi přední místa původu zahraničních studentů. Všichni vysokoškolští studenti, domácí i zahraniční, dosáhli v roce 2005 celkem 380 937 studentů (wikipedia.org, 2019).

5.2.3.7 Kuchyně

Portugalská kuchyně, známá svým bohatstvím mořských plodů, koření a olivového oleje, se silně spoléhá na Atlantický oceán a na produkty pěstované v celé zemi. Mezi nejznámější jídla patří např. chobotnice, které jsou plné olivového oleje; polévky s fazolemi a masem a francesinha sendviče, nafouknuté kulatými chorizovými koly (culturetrip.com, 2019).

Bacalhau (sušená a solená treska)

Tradiční jídlo má vlastní přezdívku - „věrný přítel“. Jedná se o pokrm, jejímž základem jsou smažené brambory, tresky, cibule a míchaná vejce; nebo dalším způsobem přípravy je bacalhau com todos, - talíře plné vařené tresky, zeleniny a natvrdo uvařených nakrájených vajec (culturetrip.com, 2019).

Obrázek 24 Bacalhau

Zdroj: cookidoo.cz, 2020

5.2.4 Malé státy a závislé území

5.2.4.1 Gibraltar

Gibraltar je britským závislým územím. Je to skalnatý výběžek ve stejnojmenném průlivu mezi Atlantským oceánem a Středozemním mořem.

Ve vápencových jeskyních byly nalezeny kosterní pozůstatky neandertálců (100 000 – 30 000 let př. n. l.). Neolitictí lovci osídlovali jeskyně před 5 000 lety. Další historie Gibraltar je spojena s jeho navigačním významem (Herkulovy sloupy) pro fénické, řecké, punské a římské mořeplavce. Od roku 711 byl pod kontrolou Arabů a v roce 1713 byl získán Velkou Británií po válce o Španělské dědictví. Od roku 1830 je to námořní a později i letecká základna. V roce 1967 bylo uspořádáno referendum o budoucnosti tohoto území a obyvatelstvo se vyslovilo pro status quo (Štyrský, Šípek, 2011).

Hlavním zdrojem HDP jsou příjmy z provozu přístavu, ale hlavně z turismu, neboť skálu navštíví ročně více než 4 miliony turistů (Štyrský, Šípek, 2011).

Zajímavostí Gibraltar jsou opice (Magot) jediné žijící v Evropě.

5.2.4.2 Andorra

Pro vznik Andorry mají rozhodující význam dvě města. Na jih od andorských údolí na území SV Španělska leží město Seo de Urgel. K S do Francie leží město Foix, jehož knížata se dostala ve 12. století do sporu s biskupem z Urgel o nadvládu nad Andorrou. Až v roce 1278 byl podepsán kompromisní dokument o dvojí správě španělsko-francouzské, která prakticky trvala až do 14. března 1993, kdy lidové referendum rozhodlo o tom, že

Andorra se stává suverénním knížectvím s vlastní ústavou a vládou (předseda od roku 1994 Marc Forné). Tradiční a formální hlavou státu je biskup z Urgel a prezident Francouzské republiky (kondominiální knížata Andorry) (Štyrský, Šípek, 2011).

Turistika je hlavním zdrojem příjmů státu. Andorrou projde ročně asi 13 milionů turistů. Hlavní město Andorra la Vella je velké obchodní středisko se zajímavou konfekcí, elektrotechnikou, klenoty, hodinářskými výrobky či sportovními potřebami. V poslední době zde vyrůstají i moderní výškové budovy a hotely a administrativní budovy dosti citlivě zasazené do horské krajiny (Štyrský, Šípek, 2011).

5.3 Řecko

5.3.1 Stručná historie

5.3.1.1 Civilizace Egejského moře

Řecko je domovem prvních vyspělých civilizací v Evropě a je považováno za místo narození západní civilizace, počínaje kykladskou civilizací na ostrovech v Egejském moři kolem roku 3200 př. n. l., Minojská civilizace na Krétě (2700 – 1500 př. n. l.), a poté Mykénská civilizace na pevnině (1600 – 1100 př. n. l.). Tyto civilizace měli znalosti psaní. Mykéňané postupně dobyli Mínojece, ale násilně se zhroutili kolem roku 1200 př. n. l. Toto období známé jako „temné období“, z nichž chybí písemné záznamy (wikipedia.com, 2019).

Obrázek 25 Knossos

Zdroj: ancient-origins.net, 2020

5.3.1.2 *Starověké Řecko*

Konec temného věku je tradičně datován do roku 776 př. n. l., roku prvních olympijských her. Na konci temného období se na řeckém poloostrově objevila různá království a městské státy, které se rozšířily na pobřeží Černého moře, jižní Itálie („Magna Graecia“) a Malou Asii. Tyto státy a jejich kolonie dosáhly velké úrovně prosperity, která vyústila v bezprecedentní kulturní rozmach, klasického Řecka, vyjádřený v architektuře, dramatu, vědě, matematice a filozofii. V roce 508 př. n. l., Cleisthenes zřídil první demokratický systém vlády na světě v Aténách (Dunn, John, 1994).

Do roku 500 př. n. l. ovládala Perská říše řecké městské státy v Malé Asii a Makedonii (Roisman, Worthington, 2011). Pokusy některých řeckých městských států Malé Asie o svržení perské vlády selhaly a Persie napadla státy pevninského Řecka v roce 492 př. n. l., ale byla nucena ustoupit po porážce v bitvě u Marathonu v roce 490 př. n. l. V odezvě, řecké městské státy tvořily Helenickou ligu v roce 481 př. n. l., vedla ji Sparta. Byl to první historicky zaznamenané spojení řeckých států od mýtického spojení trojské války (Waterfield, 2018).

V roce 480 př. n. l. následovala druhá invaze Peršanů. Po rozhodujících řeckých vítězstvích v letech 480 - 479 př. n. l. v Salamis, Plataea a Mycale byli Peršané nuceni stáhnout se podruhé a označili své případné stažení ze všech svých evropských území. Pod vedením Atén a Sparty jsou řecká vítězství v řecko-perských válkách považována za klíčový okamžik ve světové historii (Strauss, 2005), protože 50 let míru, který následoval, je známo jako Zlatý věk Atén, klíčové období starořeckého vývoje, který položil mnoho základů západní civilizace.

Nedostatek politické jednoty uvnitř Řecka měl za následek častý konflikt mezi řeckými státy. Nejničivější vnitro-řeckou válkou byla Peloponéská válka (431–404 př. n. l.), kterou vyhrála Sparta a označila zánik Athénské říše jako hlavní moc ve starověkém Řecku. Oba městské státy Athény a Sparta byly později zastíněny Thébem a nakonec Makedonií, přičemž druhý z nich spojil většinu městských států řeckého území pod kontrolou Filipa II. (Willner, Hero, Wiener, 2006). Přes tento vývoj zůstal řecký svět do značné míry roztržštěný až do římských let (Walkbank, 2010).

Jeho syn Alexander III („veliký“) převzal moc po útoku na otce a zahájil invazi do Perské říše v roce 334 př. n. l. a dál na východ. V době jeho smrti v roce 323 př. n. l.

vytvořil jednu z největších říší v historii, táhnoucí se od Řecka po Indii. Jeho říše se po jeho smrti rozpadla na několik království. Mnoho Řeků se stěhovalo do Alexandrie, Antiochie, Seleucie a mnoha dalších nových helénistických měst v Asii a Africe (Morris, 2005).

Politická jednota Alexandrový říše nemohla být udržována, přesto se rozšířil řecký jazyk a řecká kultura. Na územích, která si podmanil Alexander, rozkvétala věda, technologie a matematika - ty dosáhly svého vrcholu během jeho vlády.

5.3.1.3 Helénistické a římské období

Od roku 200 př. n. l. římská republika se stala více zainteresovaná do řeckých záležitostí a zapojila se do série válek s Makedonií. Makedonská porážka v bitvě u Pydny v roce 168 př. n. l. signalizovala konec moci v Řecku. V roce 146 př. n. l., Makedonie byla připojena jako provincie Říma a zbytek Řecka se stal římským protektorátem (Flower, Harriet, 2004).

Proces byl dokončen v roce 27 př. n. l., když římský císař Augustus připojil zbytek Řecka (Ward, Masson, 2003). I přes jejich vojenskou nadřazenost, Římané silně obdivovali úspěchy řecké kultury. Římští hrdinové měli tendenci studovat filozofii a považovali řeckou kulturu a vědu za příklad, který je třeba dodržovat. Podobně většina římských císařů udržovala obdiv k věcem řecké povahy. Římský císař Nero navštívil Řecko v roce 66 n. l. a hrál na antických olympijských hrách.

Poslední zaznamenané olympijské hry se konaly v roce 393 a mnoho chrámů bylo zničeno nebo poškozeno v následujícím století. V Aténách a na venkově je pohanství dobře doloženo do 6. století n. l. a ještě později. Některé odlehlé oblasti, jako je jihovýchodní Peloponés, zůstaly pohané až do 10. století n. l. (wikipedia.org, 2019)

5.3.1.4 Středověk

Římská říše na východě, po pádu říše na západě v 5. století, běžně známá jako Byzantská říše (ale byla jednoduše nazývána „Římská říše“) trvala až do roku 1453. S jejím hlavním městem v Konstantinopole. Jazyk a literární kultura byla řecká, kdežto náboženství bylo ve větší míře zastoupeno ortodoxním křesťanstvím (Jeffreys, 2008).

Začátkem 15. století, osmanský postup znamenal, že byzantské území v Řecku bylo omezeno hlavně na jeho tehdy největší město, Thessaloniki a Peloponés (despotát Morea). Po pádu Konstantinopole v roce 1453 byla Morea jedním z posledních zbytků Byzantské

říše, která se bránila Osmanům. To však také v roce 1460 připadlo Osmanům a dokončilo osmanské dobytí pevninského Řecka (wikipedia.org, 2019). Po tureckém dobytí bylo mnoho byzantských řeckých učenců, kteří byli až do té doby zodpovědní za zachování klasické řecké znalosti, uprchly na západ, vzaly s sebou velké množství literatury a tím významně přispěly k renesanci (Norwich, 1997).

5.3.1.5 *Nadvláda Osmanů*

První stěhování zahrnovalo odchod řecké inteligence do Západní Evropy ze strachu před Turky, a přispělo k nástupu renesanční epochy. Osmané nebyli schopní vytvořit stálou vojenskou a administrativní přítomnost v těchto horských oblastech. Výsledkem bylo, že některé řecké horské klany na poloostrově, stejně jako na některých ostrovech, si do značné míry udržely statut nezávislosti (wikipedia.org, 2019).

System právní ochrany náboženské menšiny přispěl k etnické soudržnosti mezi ortodoxními Řeky tím, že izoloval různé lidi uvnitř Osmanské říše s jiným vyznáním. Řekové byli buď křesťané, nebo do značné míry křesťané „na oko“ (řečtí muslimové, kteří byli tajnými vyznavači ortodoxní víry), aby se vyhnuli vysokému zdanění. Řekové, kteří konvertovali k islámu, se stali trnem v očích ortodoxních Řeků Turky. Nebyli zde žádní řečtí muslimové ani křesťanští Turci. Výsledkem bylo, že vyznání hrálo neodlučitelnou roli v utváření moderních řeckých a dalších post-osmanských národních identit (wikipedia.org, 2019).

5.3.1.6 *Vznik současného řeckého státu*

Během druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století Řecko postupně připojovalo sousední ostrovy s řecky mluvícím obyvatelstvem. V balkánských válkách v letech 1912-13 a v první světové válce Řecko hodně získalo, hlavně sever – dnešní makedonské provincie. Zato ale ztratilo jakýkoliv kulturní vliv v Anatólii. Anatólští a pontští Řekové byli po prohrané řecko-turecké válce násilně přesídleni na západ, stejně jako Turci žijící v Řecku byli vystěhováni do později vzniklé Turecké republiky (wikipedia.org, 2019).

V letech 1941–44 bylo Řecko obsazeno Německem, Itálií a Bulharskem. V průběhu německé okupace zahynulo podle některých odhadů až 600 000 Řeků. Po porážce komunistů v řecké občanské válce v roce 1949 se Řecko orientovalo na západní

demokracii. V roce 1952 se Řecko připojilo k NATO a upevnilo své členství v západním bloku studené války (wikipedia.org, 2019).

5.3.1.7 Třetí Řecká republika

Řecko se připojilo k NATO v roce 1980. Řecko se stalo desátým členem Evropských společenství (následně Evropskou unií) 1. ledna 1981, čímž zahájilo období trvalého růstu. Rozsáhlé investice do průmyslových podniků a těžké infrastruktury, jakož i do fondů Evropské unie a rostoucí příjmy z cestovního ruchu, lodní dopravy a rychle rostoucího sektoru služeb zvýšily životní úroveň země na bezprecedentní úroveň. Tradičně napjaté vztahy se sousedním Tureckem se zlepšily, když v roce 1999 zasáhly obě země zemětřesení, což vedlo ke zrušení řeckého veta proti turecké nabídce na členství v EU (wikipedia.org, 2019).

Země přijala euro v roce 2001 a úspěšně hostila letní olympijské hry v Aténách v roce 2004. Nedávno Řecko značně trpělo recesí z konce dvacátých let a bylo ústředním bodem související evropské krize státního dluhu. Vzhledem k přijetí eura, kdy Řecko zažilo finanční krizi, již nemohlo devalvovat svou měnu, aby znovu získalo konkurenceschopnost. Řecká vládní dluhová krize a následné politiky úsporných opatření vyústily v protesty a sociální konflikty (wikipedia.org, 2019).

5.3.2 Státní zřízení

Řecko je unitární parlamentní republikou. Nominální hlavou státu je prezident republiky, který je volen parlamentem na pětileté funkční období. Podle ústavy vykonává výkonnou moc prezident a vláda (web.archive.org, 2007). Ústavní novela z roku 1986 však do značné míry omezila prezidentovy povinnosti a pravomoci, čímž byla tato pozice do značné míry slavnostní; většina politické moci je tak svěřena předsedovi vlády, řecké vládě. Tuto pozici zastává současný vůdce politické strany, který může získat důvěru Parlamentu. Prezident republiky formálně jmenuje předsedu vlády a na jeho doporučení jmenuje a odvolává ostatní členy kabinetu (web.archive.org, 2007).

5.3.3 Obyvatelstvo

Podle oficiálního statistického orgánu Řecka, Řeckého statistického úřadu (ELSTAT), byla celková populace v roce 2011 na 10 816 286. Eurostat uvádí současnou populaci v roce 2018 na 10,7 milionu (ec.europa.eu, 2019).

Řecká společnost se v posledních několika desetiletích rychle změnila, což se shoduje s širším evropským trendem snižování plodnosti a rychlého stárnutí. Míra porodnosti v roce 2003 činila 9,5 na 1 000 obyvatel, výrazně nižší než míra 14,5 na 1 000 v roce 1981. Současně se míra úmrtnosti mírně zvýšila z 8,9 na 1 000 obyvatel v roce 1981 na 9,6 na 1 000 obyvatel v roce 2003. Odhady od roku 2016 ukazují, že porodnost dále klesá na 8,5 na 1 000 a úmrtnost stoupá na 11,2 na 1 000 (CIA, 2019).

Míra plodnosti 1,41 dětí na ženu je výrazně pod mírou nahrazení 2,1 a je jedním z nejnižších na světě, výrazně pod úrovní 5,47 dětí narozených na ženu v roce 1900 (ourworldindata.org, 2019). Následně je střední věk Řecka 44,2 let, což je sedmý nejvyšší na světě (CIA, 2019). V roce 2001 bylo 16,71 % populace ve věku 65 let a starších, 68,12 procent ve věku 15 až 64 let a 15,18 % ve věku 14 let a mladších (web.archive.org, 2004). Do roku 2016 se podíl populace ve věku 65 a více let zvýšil na 20,68 procenta, zatímco podíl 14letých a mladších klesl na mírně pod 14 procent.

Míra sňatků začala klesat z téměř 71 na 1 000 obyvatel v letech 1981 až 2002, pouze mírně vzrostla v roce 2003 na 61 na 1 000 a poté opět klesla na 51 v roce 2004. Míra rozvodovosti se navíc zvýšila z 191,2 na 1 000 sňatků v roce 1991 na 239,5 na 1 000 sňatků v roce 2004 (web.archive.org, 2004).

V důsledku těchto trendů je průměrná řecká domácnost menší a starší než v předchozích generacích. Hospodářská krize tento vývoj zhoršila. Od roku 2010 emigrovalo 350 000–450 000 Řeků, převážně mladých dospělých (wikipedia.org, 2019).

5.3.4 Hospodářství

Ekonomika Řecka je 51. největší na světě s nominálním hrubým domácím produktem (HDP) 218,032 miliard USD ročně (databank.worldbank.org, 2019). Pokud jde o paritu kupní síly, je Řecko 55. největší ekonomikou na světě, s 317,455 miliardami dolarů ročně (databank.worldbank.org, 2019). Od roku 2018 je Řecko sedmnáctou největší ekonomikou v 27 - členné Evropské unii (appso.eurostat.ec.europa.eu, 2019). Podle údajů MMF za rok

2018 činil řecký HDP na obyvatele 20 317 USD v nominální hodnotě a 29 072 USD v paritě kupní síly (imf.org, 2019).

Řecko je rozvinutá země s ekonomikou založenou na službách (80 %) a průmyslovými sektory (16 %), přičemž odvětví zemědělství přispívá v roce 2017 odhadem 4 % k národní hospodářské produkci (CIA, 2019). Mezi důležitá řecká odvětví patří cestovní ruch a lodní doprava. S 18 miliony mezinárodních turistů v roce 2013 bylo Řecko 7. nejnavštěvovanější zemí v Evropské unii a 16. na světě (web.archive.org, 2013). Řecké obchodní námořnictvo je největší na světě, s řeckými loděmi, které od roku 2013 tvoří 15 % celosvětové tonáže mrtvé váhy (unctad.org, 2013). Zvýšená poptávka po mezinárodní námořní dopravě mezi Řeckem a Asií vedla k bezprecedentním investicím do lodního průmyslu.

Země je významným zemědělským výrobcem v EU. Řecko má největší ekonomiku na Balkáně a je významným regionálním investorem. Řecko bylo největším zahraničním investorem v Albánii v roce 2013, třetím v Bulharsku, třemi nejlepšími v Rumunsku a Srbsku a nejdůležitějším obchodním partnerem a největším zahraničním investorem v severní Makedonii. Řecká telekomunikační společnost OTE se stala silným investorem v některých bývalých jugoslávských a dalších balkánských zemích (wikipedia.org, 2019).

Řecko je klasifikováno jako vyspělé hospodářství s vysokými příjmy a bylo zakládajícím členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a Organizace pro hospodářskou spolupráci v oblasti Černého moře (BSEC). Země se připojila k dnešní Evropské unii v roce 1981. V roce 2001 Řecko přijalo euro jako svou měnu a nahradilo řeckou drachmu směnným kurzem 340,75 drachem za euro. Řecko je členem Mezinárodního měnového fondu a Světové obchodní organizace a v žebříčku globalizačního indexu Ernst & Young 2011 se umístilo na 34. místě (wikipedia.org, 2019).

5.3.4.1 Cestovní ruch

Cestovní ruch v Řecku je klíčovým prvkem hospodářské činnosti v zemi a je jedním z nejdůležitějších odvětví v zemi. Řecko je od 70. let 20. století hlavní turistickou destinací a atrakcí v Evropě pro svou bohatou kulturu a historii, což se do značné míry odráží na 18 lokalitách světového dědictví UNESCO, mezi největší v Evropě a na světě, jakož pro jeho dlouhé pobřeží, mnoho ostrovů a pláží (whc.unesco.org, 2019).

V roce 2018 přilákalo Řecko až 33 milionů návštěvníků, z 24 milionů v roce 2015, čímž se Řecko stalo jednou z nejnavštěvovanějších zemí v Evropě a na světě a přispělo

přibližně 25 % na hrubý domácí produkt země. Jeho hlavní město Athény, stejně jako Santorini, Mykonos, Rhodos, Korfu, Kréta a Chalkidiky jsou některé z hlavních turistických destinací v zemi (wikipedia.org, 2019).

V posledních letech Řecko také ve spolupráci s dalšími zeměmi propagovalo náboženskou turistiku a poutě do regionů s významnou historickou náboženskou přítomností, jako jsou kláštery v Meteora a Mount Athos (wikipedia.org, 2019).

Řecko je také jedním z nejoblíbenějších turistických destinací LGBT v Evropě, zejména jeho největší města Athény a Soluně a některé z jeho ostrovů, jako jsou Lesbos, Skiathos a Mykonos. Posledně jmenovaný je známý gay-přátelský cíl s mnoha zařízeními pro LGBT komunitu (wikipedia.org, 2019).

5.3.5 Vzdělání

Řekové mají dlouhou tradici oceňování a investování do vzdělávání, které bylo považováno za jednu z nejvyšších společenských hodnot v řeckém a helénistickém světě. První evropská instituce popisovaná jako univerzita byla založena v pátém století v Konstantinopoli a nadále působila v různých inkarnacích až do pádu města na Ottomany v roce 1453. Univerzita Konstantinopole byla první světskou institucí křesťanské Evropy vyššího vzdělávání a podle některých opatření byla první světovou univerzitou (wikipedia.org, 2019).

Povinné vzdělávání v Řecku zahrnuje základní školy (Δημοτικό Σχολείο, Dimotikó Scholeio) a gymnázium (Γυμνάσιο). Mateřské školy (Παιδικός σταθμός, Paidikós Stathmós) jsou populární, ale nejsou povinné. Mateřské školy (Νηπιαγωγείο, Nipiagogeío) jsou nyní povinné pro každé dítě starší než čtyři roky. Děti začínají základní školu ve věku šesti let a zůstávají tam šest let. Docházka na gymnázia začíná ve věku 12 let a trvá tři roky (wikipedia.org, 2019).

Postgraduální sekundární vzdělávání v Řecku se skládá ze dvou typů škol: sjednocené vyšší střední školy (Γενικό Λύκειο, Genikó Lykeiό) a školy technického a odborného vzdělávání (Τεχνικά και Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια, „TEE“). Postsekundární sekundární vzdělávání zahrnuje také instituty odborného vzdělávání (Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, „IEK“), které poskytují formální, ale nezařazenou úroveň vzdělání. Vzhledem k tomu, že mohou přijímat absolventy gymnázia (nižší střední školy) i

Lykeio (vyšší střední školy), tyto ústavy nejsou klasifikovány jako instituce nabízející zvláštní úroveň vzdělání (wikipedia.org, 2019).

Podle rámcového zákona (3549/2007) se veřejné vysoké školy „vysokých škol“ (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Anótata Ekpaideytiká Idrýmata, „AEI“) skládají ze dvou paralelních sektorů: univerzitní sektor (univerzity, polytechniky, výtvarné školy, výtvarné umění, otevřená univerzita) a technologický sektor (instituce technologického vzdělávání (TEI) a škola pedagogického a technologického vzdělávání). Existují také státní neuniverzitní terciární ústavy nabízející profesně orientované kurzy kratšího trvání (2 až 3 roky), které fungují pod vedením jiných ministerstev. Studenti jsou přijímáni do těchto ústavů podle jejich výkonu na národních zkouškách, které se konají po ukončení třetího ročníku Lykeio. Navíc studenti starší dvaceti dvou let mohou být přijati na Hellenic Open University prostřednictvím loterie. Capodistrian University of Athens je nejstarší univerzitou ve východním Středomoří (wikipedia.org, 2019).

5.3.6 Kuchyně

Řecké jídlo šíří svůj kulinářský vliv po celé Evropě i mimo ni. Je známá jako jedno z nejlepších kuchyní na světě. S věkem starou tradicí byla řecká kuchyně velmi ovlivněna východní i západní kulturou. Čerstvá zelenina, ryby a mořské plody hrají v pokrmech významnou roli zejména díky dlouhému pobřeží, zatímco maso je považováno za méně populární, s výjimkou jehněčího. Chuť řeckých jídel a potravin se však mění podle sezóny a místa (bucketlistjourney.net, 2019).

Mezi nejznámější řecká jídla dle webové stránky bucketlistjourney.net (2019) patří například: Gyros, salát Choriatiki, Feta Me Měli, Greek Fava Dip, Tomatokeftedes či Dolmadokia.

Obrázek 26 Řecký gyros

Zdroj: prairiefarms.com, 2020

6 Didaktické prostředky

6.1 Úvod k didaktické části – revidovaná Bloomova taxonomie

Regionální geografie se zabývá souborem prvků na jednom místě, jako je - klima, půdy, populace, hospodářství, politická situace, náboženství, historický vývoj, atd. Zaměřuje se především na řešení otázky, jak tyto sféry vstupují do vzájemné interakce, čímž tvoří region takový, jaký je. Hlavním nástrojem jsou tematické mapy, ukazující přesnější výskyt zkoumaných prvků v dané oblasti. Za pomoci těchto map si můžeme klást základní geografické otázky, proč se prvek vyskytuje právě v daném místě, co tam dělá, co dalšího mají místa se stejným prvkem společného a jak se dané věci mohly rozšířit do míst, ve kterých právě jsou (Gersmehl, 2005).

Jedním z hlavních úkolů a cílů geografie je naučit žáky správnému čtení v mapách. Tím se rozumí nejenom znalost kartografie, ale také schopnost hledání souvislostí a vzorů, které mohou nahradit velké množství psaného textu. Vedení žáků k dovednostem analýzy map a jejich porovnávání je klíčem k jejich hlubšímu pochopení jakékoli problematiky, kterou je možné zobrazit v mapě. I proto se v přípravě do hodin vyskytuje velké množství map, které jsou jak ve formě papírové (pracovní listy, atlasy), tak i v prezentaci.

Práce s mapou úzce souvisí s prostorovým myšlením. Obecné, základní otázky bývají klady např.: Kde to je? (místo, umístění); Co to je? (podmínky a její popsání); Jak to tam vypadá?; Jaké podnebí je na tomto místě\oblasti oproti támhle tomu místu\oblasti?; Jaký vliv tohle místo má na okolí lokality?; Jak jsou blízko tato ležící oblasti nějak shodné s touto oblastí?; Jaká vzdálená místa\oblasti mají shodné či podobné podmínky?; Jaké shody jsou v prostorových strukturách? Jaké skupiny můžeme vidět na mapě? Kde jsou místa, jež se nevešla do dané meze?

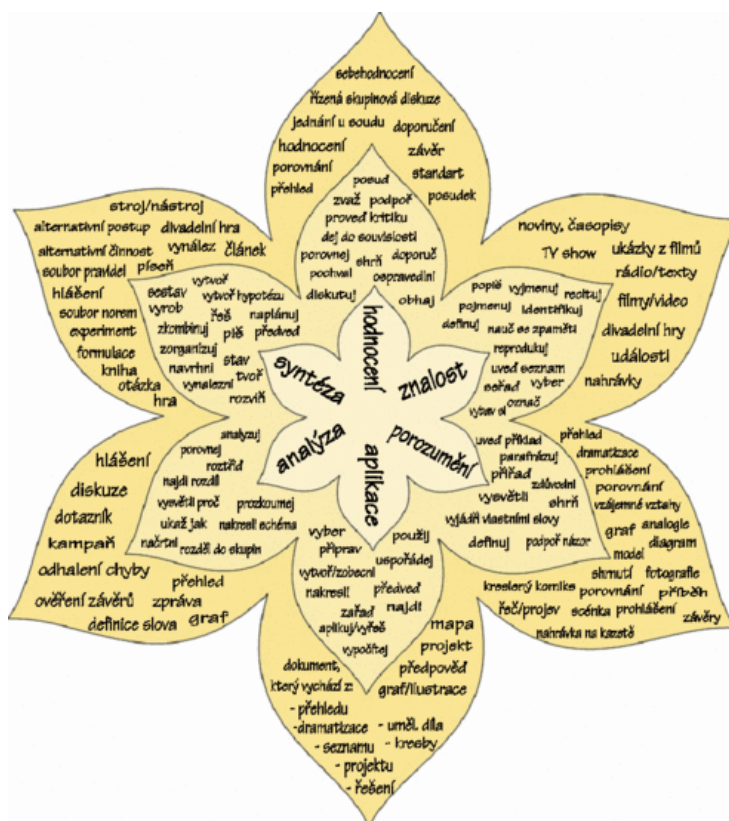
Nejabstraktnější příkladem práce na téma prostorové myšlení je navržení prostorového modelu (Gershmel, 2005).

Tento model bude následně použit na následném tématu o hustotě zalidnění např.: Ve kterých státech jižní Evropy nalezneme nejvyšší hustotu zalidnění? A proč?; Jaké tam jsou přírodní podmínky v dané oblasti?; Jak souvisí hustota zalidnění s dopravní infrastrukturou? Jaký je vliv této oblasti na okolí?; Je možné v JE nalézt podobné vlastnosti podnebí na 2 místech? Je mezi těmito mapami nějaký rozdíl?

Diplomová práce, zaměřená na vzdělávání, by měla obsahovat nejenom cíle, které mají být naplněny během jednotlivých hodin, ale také cíle, jež jsou uvedeny ve školním vzdělávacím programu a ty korespondují s cíli Rámcové vzdělávacího programu Z (zeměpis). Ty mají učitelům pomoci ukázat, kam a jak mají výuku směřovat (Anderson, Krathwohl, 2001). Při této příležitosti bylo využito aplikování revidované Bloomovy taxonomie kognitivních cílů (Anderson, Krathwohl, 2001) s využitím překladu a poznámek od Jaroslava Vávry (Vávra 2011). Samotná revidovaná Bloomova taxonomie je rozdělena na šest kategorií dimenzí kognitivního procesu, které mohou být samy o sobě v rámci učiva rozděleny do tří stupňů. První stupeň je minimum, které by mělo být dosaženo celou třídou. Zahrnuje první dvě kategorie – pamatování a porozumění. Druhým stupněm je optimum, ve kterém pokročilejší žáci, kteří jsou schopni dosáhnout dalších dvou kategorií – aplikování a analyzování. Poslední, excelentní, stupeň obsahuje hodnocení a tvoření, kterého jsou schopni žáci s rozvinutým kognitivním myšlením (Vávra, 2011).

V diplomové práci ve struktuře hodin jsou vedeny 2 stupně – vyšší a nižší úroveň. Kdy nižší zastupuje minimum a optimum, protože se jednalo o výuku, která byla už paní učitelkou probrána v 1. pololetí, tudíž je větší předpoklad u žáků, že budou na optimální úrovni. A vyšší úroveň zastupuje excelentní úroveň. Proto 1. stupeň je spojen a vytváří

možnost pro rychlejší pomoci těm slabším, a tak podporuje vztahy a udržuje kolektiv pohromadě.

Obrázek 27 Revidovaná Bloomova taxonomie

Zdroj: wiki.rvp.cz, 2020

6.2 Přehled vybraných didaktických prostředků

Během hodin zaměřených na výuku Jižní Evropy bylo vybráno několik vhodných pomůcek, které mohou oživit výuku a podnítit žáky k většímu zájmu o probírané téma. Základní charakteristiky jednotlivých materiálních didaktických prostředků byly použity z práce Chromého (2011).

Text - Důležitá je jeho čtivost (délka vět, použitá slova apod.). Ve výuce se vyskytuje ve formě pracovních listů, žáky vyhledaných informací k tvorbě projektů a především jako součást power pointové prezentace. V ní jsou nejenom krátké informace v bodech, ale i ukázky z dobových pramenů, sloužící především k osvojování dovedností čtení a chápání textu (Chromý, 2011). Text nemusí být vždy přesně zaměřený na vzdělávání. Např. při vypracování samostatné a skupinových prací to mohou být i katalogy cestovních kanceláří, cestopisy, ale i encyklopedie.

Obrazy, grafy, schémata jsou materiální prostředky, doplňující výklad či jinou formu výuky o jeho vizuální část. Umožňují žákům lepší pochopení a následné vybavení učiva. S obrazem či schématem je vhodné pracovat v podobě jejich popisu, analyzování a hodnocení (Chromý, 2011).

Mapy a atlas jsou klíčové součásti, nezbytností, bez kterých se výuka zeměpisu neobejde. Práce s nimi je důležitá z hlediska rozvíjení kritického myšlení (čtení údajů z map, jejich vyhodnocování a porovnávání, chápat jednotlivé informace v souvislostech).

Power pointová prezentace je multimediální prvek, který je součástí dalších programů, vytvořených společností Microsoft Office. Umožňuje grafické zpracování přípravy hodin, které mohou být doplněny o textový a grafický obsah.

Internet je pro výuku ve 21. století nenahraditelným médiem, umožňující okamžité vyhledání informací, obrázků či videí. Společně s takovýmto vyhledáváním informací se musí současně rozvíjet i práce s nalezenými zdroji a hodnocení jejich relevantnosti a aktuálnosti. Zároveň pro výuku jsou vhodné videa, která jsou online dostupná na Google aplikaci YouTube a velmi vhodné jsou také interaktivní mapy např. v Google Maps či Příběhové mapy od Esri.

6.3 Přehled vybraných výukových metod

Pro výuku o regionu subsaharská Afrika bylo vymezeno hned několik metod výuky, přičemž v této části budou vypsány veškeré metody, které mají být aplikovány při výuce o tomto regionu. U popisu jednotlivých výukových hodin pak budou metody pouze vyjmenovány. Podle Maňáka a Švece (2003, s. 49) se výukové metody dělí na klasické, aktivizující a na komplexní výukové metody.

Klasické metody:

Vyprávění je popisováno jako vyjadřování zážitků, zkušeností a poznatků epickou formou s trochou dramatickosti. Metoda je charakterizována jako jednosměrný proud informací, vedený od učitele k žákům. Díky poutavému vyprávění se u žáků rozvíjí schopnost naslouchání. I proto by mělo být vyprávění zajímavé a poutavé, jelikož delší naslouchání je mnohdy velmi vyčerpávající. Během vyprávění je možné plynule přejít k řešení problémových situací (Maňák, Švec, 2003).

Vysvětlování je spojováno s frontální výukou, charakterizované logickým a systematickým postupem, během kterého se zprostředkovává učivo žákům. Během vysvětlování se v nejvhodnější formě postupuje od známého k neznámému a od jednoduchého ke složitějšímu. U této metody je vhodné využívat názorných pomůcek, umožňující lepší a rychlejší osvojení učiva, jelikož se zapojí více smyslů zároveň. U vysvětlování je důležitá především srozumitelnost a logická stavba (Maňák, Švec, 2003).

Prací s textem se rozumí zpracovávání textových informací žákem, během kterého si procvičuje především dovednosti využití informací z textu při řešení dalších úloh či problémů. Důležité je na začátku textu stanovit cíle, které mají být při aplikované metodě, naplněny. Práce s textem může mít povahu jak reproduktivní, kdy se žák učí napsaným informacím, nebo produktivní. V tomto druhém případě má žák za úkol zjistit, co je obsahem zkoumaného textu. Tím řeší problémy, o kterých text pojednává (Vališová, Kasíková, Bureš, 2011).

Rozhovor patří mezi klíčové metody, která se vede mezi učitelem a žáky. Cílem je prostřednictvím verbální komunikace dospět ke stanovenému cíli. Především se uplatňuje tzv. výukový rozhovor, který aktivizuje žáky k pozornosti a vyzývá ke spolupráci. Díky takovému rozhovoru se zprostředkovávají zpětné informace o stavu vědomostí žáků.

Takováto metoda se často uplatňuje i při zkoušení. Velmi důležité jsou také otázky, které rozhovor mohou usměrňovat tak, aby se příliš neodbočovalo od hlavního tématu a dosáhlo se tak kýžených odpovědí. Rozhovor může být veden mezi žáky, během kterého hodnotí své vlastní zkušenosti a představy týkající se probírané problematiky (Maňák, Švec, 2003).

Práce s obrazem je v zeměpise velmi důležitá metoda, při které se znázorňuje určitá realita, která umožní uchování vjemu nebo představy. Zapojuje se také vizuální myšlení žáků, díky kterému se rozvíjí schopnost kritického myšlení, schopnost popsání, co je na obraze apod. (Maňák, Švec, 2003).

Aktivizující metody

Diskuse je oproti rozhovoru verbální forma výměny názorů na dané téma. Na základě svých znalostí žáci uvádějí argumenty pro svá tvrzení, díky čemuž se společně dobírají řešení společného problému (Maňák, Švec, 2003).

Komplexní výukové metody

Frontální výuka je charakterizována jako společná práce žáků ve třídě s dominantním postavením učitele, který řídí a kontroluje veškeré aktivity žáků. Výuka je orientována na kognitivní procesy, kdy se za hlavní cíl považuje osvojení maximálního rozsahu poznatků. Podle některých tvrzení nejefektivnější forma učení, není vhodné uplatňovat takovou formu po celou dobu výuky (Maňák, Švec, 2003). Vhodnou alternativu nabízí Petty (2013) v podobě frontální interaktivní výuky s kladením doplňujících otázek. Žáci jsou vedeni k samostatnému uvažování a k hledání osobního pojetí vědomostí a dovedností, kterým je učitel učí. Žáci se mohou při hodině projevit aktivním předvedením naučených dovedností. Spolužáci poté posoudí, zda šlo o správnou demonstraci. Během této metody mají žáci ve třídě spolupracovat a podporovat se. Proto je důležité, aby se strohá frontální výuka provázala s kladením otázek (nejlépe asertivních), které žáky aktivně zapojí do výuky. Forma asertivních otázek musí vyžadovat samostatné usuzování, díky kterému by žáci měli odpovídat a postupně se dobírat správnému řešení. Učitel může zapisovat odpovědi a po ukončení této části se celá třída zamýšlí, jestli jsou odpovědi relevantní či nikoli. Na dané odpovědi se pak učitel (ale i žáci) mohou ptát na otázku „proč“ (Petty, 2013).

Samostatná práce žáků je taková učební aktivita, při které žáci získávají poznatky vlastním úsilím a to zejména řešením problémů. Pozitivní je především realizování jejich

nápadů a učení se spoléháním na své vlastní schopnosti a síly. Naopak negativem je nerozvíjení sociálních vztahů a spolupráce se spolužáky (Maňák, Švec, 2003).

Kritické myšlení umožňuje přejít od povrchního učení k hloubkovému, během kterého se odhalují souvislosti a vytváří vlastní závěry, díky čemuž žáci lépe porozumí učivu. Fáze kritického myšlení se dělí na 3 části: evokace (vyvolání zájmu o problematiku), uvědomění si významu a reflexe - vede k prohloubení a upevnění učiva (Maňák, Švec, 2003).

Brainstorming znamená vyprodukování co možná nejvíce nápadů a následně posouzení jejich významu (Maňák, Švec, 2003).

Výuka podporovaná počítačem umožňuje rozvíjení dovedností, spojených s užíváním moderních technologií (počítače, tablety, internet). S touto metodou souvisí i samotná výchova k práci s informacemi. Žáci se například během vyhledávání různých informací musí sami rozhodovat, jestli jsou dané zdroje věrohodné, aktuální nebo vhodné k tématu a přitom pracují na pracovním listu. Tím, že tyto informace vyhledávají nejčastěji na počítačích, se učí i počítačové gramotnosti (Vališová, Kasíková, Bureš, 2011).

7 Postavení učiva v kontextu Rámcového vzdělávacího programu

Zeměpis společně s fyzikou, přírodopisem a chemií spadá jako předmět do vzdělávací oblasti v RVP Člověk a příroda. Celková dotace na druhém stupni ZŠ pro všechny tyto předměty je 21 hodin. Tato diplomová práce je postavena tak, že předpokládá časovou dotaci na dvě hodiny týdně od šestého do devátého ročníku (MŠMT, 2017).

Mezi cíle základního vzdělávání patří utváření a rozvoj klíčových kompetencí, které umožní žákům získat kvalitní všeobecné vzdělání, ale také odhalit a rozvíjet zájmy, které umožní rozvoj a dosažení osobního maxima. Z obecných cílů vzdělávání bude v průběhu výuky kladen důraz především na podněcování k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů; vedení k všestranné a otevřené komunikaci; rozvoj spolupráce a respektování práce druhých; rozvoj vnímavosti a citlivých vztahů k lidem, prostředí i k přírodě; vedení k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem (MŠMT, 2017).

Na základě podkladů Rámcového vzdělávacího programu (MŠMT, 2017) byly vybrány klíčové kompetence, které v rámci výuky tematického celku o regionu jižní Evropa by měly být procvičovány a rozvíjeny:

Kompetence k učení

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně a využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě
- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy.

Kompetence k řešení problémů

- vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému
- samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení

- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí

Kompetence komunikativní

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje
- rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění

Kompetence sociální a personální

- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají
- vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty

Kompetence občanská

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí
- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu

- rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka

Kompetence pracovní

- používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky

Očekávané výstupy můžeme hodnotit jako způsobilost žáků k využívání osvojeného učiva v běžných životních situacích (MŠMT 2017). V následující tabulce jsou uvedeny očekávané výstupy z učiva o regionech světa. Společně s očekávanými výstupy jsou uvedeny i úpravy těchto výstupů, které mají být provedeny v rámci podpůrných opatření.

Regiony světa	
Očekávané výstupy - žák	
Z-9-3-01	rozlišuje zásadní přírodní a společenské atributy jako kritéria pro vymezení, ohraničení a lokalizaci regionů světa
Z-9-3-02	lokalizuje na mapách světadíly, oceány a makroregiony světa podle zvolených kritérií, srovnává jejich postavení, rozvojová jádra a periferní zóny
Z-9-3-03	porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států
Z-9-3-04	zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich
Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření; žák	
Z-9-3-01p	vyhledá na mapách jednotlivé světadíly a oceány
Z-9-3-02p	rozliší zásadní přírodní a společenské znaky světových regionů
Z-9-3-03p	charakterizuje polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry vybraných světadílů, oceánů a vybraných států

Tabulka 4 Očekávané výstupy a min. doporučená úroveň pro zeměpis - Regiony světa

Zdroj: nuv.cz, 2020

V Rámcovém vzdělávacím programu (RVP) jsou vypsána i základní témata učiva, které se vztahují všeobecně ke světovým regionům. Jsou zde uvedeny pouze informativně a pro uvědomění si, která témata by neměla být opomenuta. Toto učivo je rozděleno na dvě části. V první části jsou světadíly, oceány a makroregiony světa. V ní se mají žáci dozvědět o určujících a porovnávacích kritériích, vhodně a z určité míry je charakterizovat z hlediska přírodních a socioekonomických poměrů s důrazem na vazby a souvislosti (přírodní, podnebné, urbanizované, jazykové, náboženské či kulturní oblasti). Druhá část je pojmenovaná jako modelové regiony světa. Zabývá se vybranými modelovými přírodními, environmentálními, společenskými, politickými a hospodářskými problémy s návrhy možností jejich řešení (MŠMT, 2017).

7.1 Průřezová témata

Žáci by měli dospět ke zjištění, že předměty, kterým se na základní škole učí, se vzájemně prolínají a díky využití poznatků z různých předmětů dokáží pochopit mnohem více prvků. Na základě podkladů Rámcového vzdělávacího programu (MŠMT, 2017) je uveden vybraný výčet průřezových témat:

Osobnostní a sociální výchova

- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni

Specifikem Osobnostní a sociální výchovy je to, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žakovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.

Vazba ke vzdělávací oblasti Člověk a příroda se týká evoluce lidského chování, zvířecí a lidské komunikace a seberegulujícího jednání jako základního ekologického principu. Nabízí též možnosti rozvoje emocionálních vztahů, osobních postojů a praktických dovedností ve vztahu k přírodnímu prostředí.

Výchova demokratického občana

- rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti
- prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování
- vede k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení

Výchova demokratického občana má vybavit žáka základní úrovni občanské gramotnosti. Ta vyjadřuje způsobilost orientovat se ve složitostech, problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti. Její získání má žákovi umožnit konstruktivně řešit problémy se zachováním své lidské důstojnosti, respektem k druhým, ohledem na zájem celku, s vědomím svých práv a povinností, svobod a odpovědností, s uplatňováním zásad slušné komunikace a demokratických způsobů řešení.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

- prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech prolíná všemi vzdělávacími oblastmi, integruje a prohlubuje poznatky a umožňuje uplatnit dovednosti, které si žáci osvojili v jednotlivých vzdělávacích oborech. Podporuje ve vědomí a jednání žáků tradiční evropské hodnoty, k nimž patří humanismus, svobodná lidská vůle, morálka, uplatňování práva a osobní zodpovědnost spolu s racionálním uvažováním, kritickým myšlením a tvořivostí.

Environmentální výchova

- rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí

Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda zdůrazňuje pochopení objektivní platnosti základních přírodních zákonitostí, dynamických souvislostí od nejméně složitých ekosystémů až po biosféru jako celek, postavení člověka v přírodě a komplexní funkce ekosystémů ve vztahu k lidské společnosti, tj. pro zachování podmínek života, pro získávání obnovitelných zdrojů surovin a energie i pro mimoprodukční hodnoty (inspiraci, odpočinek). Klade základy systémového přístupu zvýrazňujícího vazby mezi prvky systémů, jejich hierarchické uspořádání a vztahy k okolí.

8 Postavení učiva v kontextu Školního vzdělávacího programu na vybrané škole

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen ŠVP ZV) Základní školy Jabloňové v Liberci je aktuální pro školní rok 2019/2020. Úvodní část ŠVP, která je věnována předmětu zeměpis, informuje o rozsahu hodin. Týdenní dotace ročníků druhého stupně je rozdělena na dvě části dle ročníků. Šestý a sedmý ročník má dotaci dvě hodiny týdně. V osmém a devátém ročníku jsou hodiny zeměpisu dotovány na jednu vyučovací hodinu. Kompetence, které mají být naplněny, se shodují s RVP pro základní vzdělávání.

Učivo uvedené v ŠVP ZV v této základní škole, je děleno dle ročníků, kdy má být probrány následující témata dle ŠVP:

6. ročník

Země a vesmír; planeta Země; glóbus a mapa; měřítko; legenda; práce s turistickou mapou; projektový den (ochrana člověka při ohrožení, zdraví a života – živelní pohromy; opatření, chování a jednání při nebezpečí živelních pohrom v modelových situacích); poledníky; rovnoběžky; zeměpisné souřadnice; zeměpisná síť; určování geografické polohy; určování časových pásem; obecný fyzický zeměpis (krajinné sféry – litosféra, atmosféra, hydrosféra, pedosféra a biosféra); zeměpis světadílů a oceánů

7. ročník

Zeměpis světadílů; polární oblasti (Arktida a Antarktida); Afrika; Austrálie a Oceánie;
Amerika; Asie

8. ročník

Evropa (fyzická a humánní geografie); regiony Evropy; mezinárodní integrace;
politická mapa dnešního světa

9. ročník

Česká republika (přírodní podmínky); rozmístění obyvatelstva a sídelní poměry;
regiony ČR a hospodářství jednotlivých regionů a zajímavosti

9 Obsahová analýza 3 učebnic

9.1 Metoda analýzy

Pro vypracování analýzy bylo zapotřebí vytvořit hodnotící systém. Byly tedy vytvořeny 2 hlavní kategorie otázek a to kategorie A a kategorie B.

V kategorii A bylo utvořeno 5 podotázek, na které se odpovídalo formou ANO nebo NE. Pokud se v učebnici objevilo téma, které spadalo do dané kategorie, byla pak otázka zodpovězena ANO.

Kategorie A obsahové analýzy

Kód otázky	Otázka
A1	Je obsah učiva dostatečný a srozumitelný?
A2	Jsou texty učiva přehledně rozčleněny?
A3	Je učivo průběžně doplněno o rozšiřující otázky\úkoly?
A4	Jsou v textech doplněny vhodné zajímavosti související s textem?
A5	Je učivo dostupné v elektronické verzi?

Tabulka 5 Otázky kategorie A pro analýzu

Zdroj: vlastní

V kategorii B byly vytvořeny 2 otázky. Tato kategorie hodnotila ucelenost, uspořádanost a návaznost kapitol.

B.1 otázka byla hodnocena body 1 – 5 a to v závislosti na kategorii A. Každá dílčí otázka A je hodnocena 0,5 bodem, pokud má 2 a více ANO.

Otázka B.2 byla hodnocena subjektivně body 1 – 3. V případě, že řada učebnic

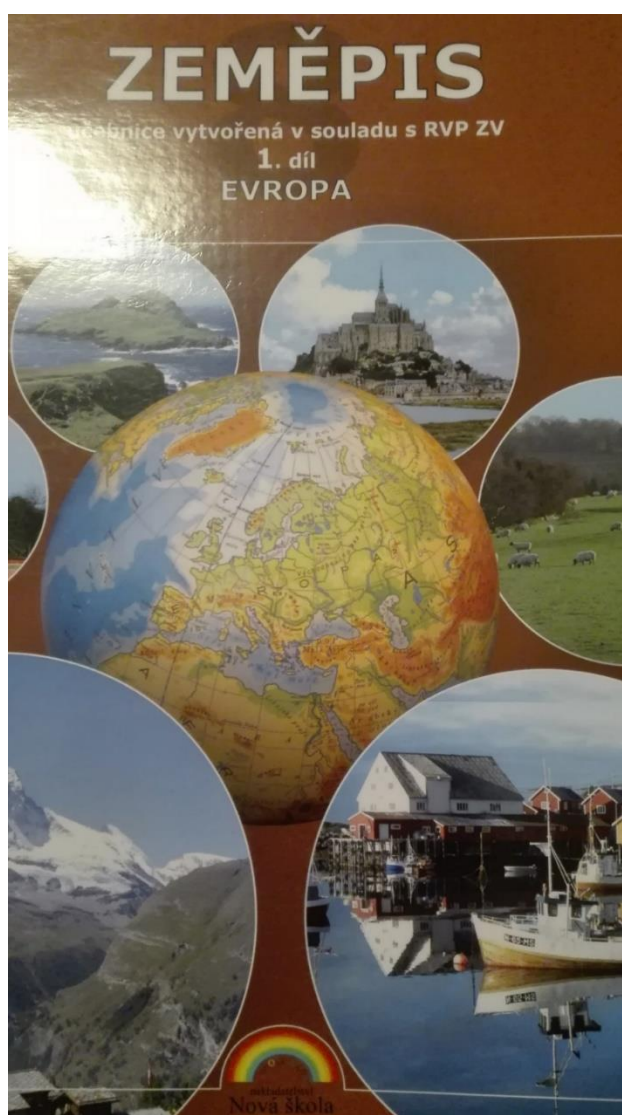
obsahovala graficky uspořádané učivo s mapami, dostala 1 bod, další bod mohla získat za propojení obsahu učebnice s jinými předměty, a poslední bod mohla získat za rozšiřování učiva.

Kód otázky	Otázka
B1	Obsahuje řada ucelené učivo?
B2	Jsou poznatky graficky uspořádané, propojeny s jinými předměty a rozšířeny o podrobné podkapitoly?

Tabulka 6 Otázky typu B pro analýzu Zdroj: vlastní

9.2 1.učebnice

HÜBELOVÁ, Dana a Petr CHALUPA. *Zeměpis*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2009. ISBN 80-7289-101-4.

Obrázek 28 Obal učebnice nakladatelství Nová škola

Otázka	Odpověď
A1	Ano
A2	Ne
A3	Ano
A4	Ano
A5	Ano

Tabulka 7 Odpovědi typu A

Zdroj: vlastní

Tato učebnice nabízí srozumitelný a dostačující obsah pro ZŠ, který je doplněn o úkoly (např. pro referáty, vyhledávání zdrojů či miniprojektů) a také otázkami či zajímavostmi, které souvisejí s daným tématem a hlavně obsahem v textu. Právě z textu jsou vytvořeny otázky, kdy žáka donutí přemýšlet. Přehlednost v textu je dovršena tučným písmem pro rychlé vyhledávání. Na druhou stranu texty v kapitolách o Jižní Evropě nejsou správně rozčleněny, neboť v kapitole Malé státy Jižní Evropy (48-50) mohly tyto státy v daných kapitolách o státech. Např. Vatikán mohl být v kapitole o Itálii. Právě tato neucelené texty naopak oddělené by mohly být v očích žáka matoucí.

Otázka	Hodnocení
B1	2
B2	2

Tabulka 8 Odpovědi typu B

Zdroj: vlastní

Tato učebnice nabízí velmi dobré otázky a úkoly, které pramení z textu učebnice a také další otázky velmi propojují další předměty (čeština, dějepis), ale také propojenost s cizími jazyky ať už slovníkem nebo praktickými otázkami.

9.3 2. učebnice

JEŘÁBEK, Milan, Jiří ANDĚL, Jana PEŠTOVÁ a Jiří KASTNER. *Zeměpis. 2.* Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-517-1.

Obrázek 29 Obal učebnice nakladatelství Fraus, nové vydání

Otázka	Odpověď
A1	Ne
A2	Ano
A3	Ano
A4	Ne
A5	Ano

Tabulka 9 Odpovědi kategorie A pro 2. učebnici Zdroj: vlastní

Obsah o JE je srozumitelný ale nedostačující (str. 60), kdy o Portugalsku a Řecku jsou pouze jeden malý odstavec, ve kterém nejsou dostačující informace. Dále nedostatkem jsou zajímavosti, které nevycházejí z daného textu a zároveň nejsou nejdůležitější informace tučně vyznačeny jako v předchozí učebnici. Výběr států JE jsou dostačující (tedy Šp, It, Ře, Port). Výhodou této učebnice je dostupnost e-knihy. Dalším pozitivem je přehlednost obsahu a její členitost. V poslední řadě jsou utvořeny otázky a její úkoly velmi dobře, kde žáka donutí přemýšlet a pracovat aktivně a jsou vytvořeny, aby žáka namotivovala (viz 3 učebnice).

Otázka	Hodnocení
B1	1
B2	1

Tabulka 10 Odpovědi kategorie B pro 2. učebnici Zdroj: vlastní

I když se jedná o druhé vydání z roku 2013, tak oproti starší verzi z roku 2006 nejsou v kapitole o JE upraveny aktualizovány informace. Zároveň velkým nedostatkem jsou mapy. V této verzi téměř nejsou až na malé v pravém horním rohu. Propojenost s jinými předměty nejsou tak využity jako v předchozí učebnici z nakladatelství Nová Škola. A samozřejmě rozšiřující učivo v této kapitole není, ani doprovázeno otázkou či úkolem.

9.4 3. učebnice

JEŘÁBEK, Milan, Jiří ANDĚL, Jana PEŠTOVÁ a Jiří KASTNER. *Zeměpis*. Plzeň: Fraus, 2006. ISBN 80-7238-486-4.

Obrázek 30 Obal učebnice nakladatelství Fraus, staré vydání

Otázka	Odpověď
A1	Ne
A2	Ano
A3	Ano
A4	Ne
A5	Ano

Tabulka 11 Odpovědi kategorie A pro 3. učebnici

Zdroj: vlastní

Obsah samozřejmě stejný (viz 2 učebnice). Autoři 2. vydání oproti této starší verzi nic neupravovali v kapitole o Jižní Evropě. Kvůli staré verzi učebnice Fraus z roku 2006 není vhodná pro výuku, neboť relativně aktuální informace chybí (samozřejmě v učebnici nejaktuálnější nejdou napsat a to kvůli času vydání učebnice a aktuálního dění ve světě)

Otázka	Hodnocení
B1	1,5
B2	1

Tabulka 12 Odpovědi kategorie B pro 3. učebnici

Zdroj: vlastní

9.5 Výsledek

Nejlépe hodnocená učebnice byla 1. učebnice od nakladatelství Nová Škola, kdy dokázala velmi dobře napsat dostačující a srozumitelný učivo o JE. Velmi dobře jsou hodnoceny úkoly a otázky, které propojují mezipředmětové vztahy a další předměty. V neposlední řadě i propojenost s elektronickou verzí.

10 Praktické využití

Časová dotace výuky zeměpisu je stanovena na dvě hodiny týdně pro 6. a 7. ročník a po jedné vyučovací hodině pro 8. a 9. ročník. I přes tento limit jsou tyto následující vyučovací materiály rozvrženy na dvě hodiny týdně, abych zjistil, zda je vhodné v osmém a v devátém ročníku mít hodinovou dotaci na dvě či na jednu hodinu. Předpoklady pro rozvržení témat do jednotlivých ročníků jsou takové, že v šestém ročníku budou probírána témata vesmír, Země jako planeta, krajinné sféry, kartografie (a rozvržení kontinentů a oceánů) a terénní výuka. Sedmý ročník, se věnuje polárním oblastem (Arktida a Antarktida), úvodu do humánní geografie (obyvatelstvo, sídla, typy státních zřízení, rozdělení hospodářství na sektory), regionům Afrika, Austrálie a Oceánie, Amerika a Asie. Osmý ročník se věnuje Evropě a světovým problémům. Devátý ročník je zaměřen na téma Česká republika dále na lidé a hospodářství regionů ČR

Na začátku popisu každé hodiny jsou uvedeny školní výstupy, které vycházejí z revidované Bloomovy taxonomie kognitivních cílů. Tyto cíle jsou rozděleny do 2 stupňů – nižší a vyšší kognitivní cíle. První stupeň by měli na konci hodiny naplnit všichni žáci. Jsou-li k dané hodině i průřezová témata a mezipředmětové vazby, jsou popsány za školními výstupy. Veškeré tyto školní výstupy, průřezová témata a mezipředmětové vazby jsou čerpány z revidované Bloomovy taxonomie (Vávra 2011).

Dále jsou popsány vyučovací pomůcky, ze kterých je klíčová power pointová prezentace. Popisy jednotlivých slidů společně s uvedením aktivit, které se k nim vztahují, jsou uvedeny u popisů jednotlivých hodin.

V plánech hodin nejsou vloženy opakování ani návrhy testů, tedy i opakovací hodina. Vždy záleží na konkrétním učiteli, jakou formu hodnocení vybere. Nabízí se opakování ze zakreslených pojmů ve slepé mapě (buď vyhledávání v atlasu), testy vytvořené na základě pracovních listů apod. Pracovní listy žáků, které jim učitel rozdává, slouží zároveň jako zápisy z hodin.

Důležitým prvkem je power-pointová prezentace, která obsahuje velké množství obrázků, map. Ukázky slidů z prezentace jsou uvedeny v přílohách.

Na posledním slidu jsou uvedeny informace o citování obrázků. Prezentace neobsahuje veškeré informace, které jsou uvedeny v diplomové práci. Text v prezentaci prošel didaktickou transformací a jsou tudíž uvedeny jen nejdůležitější informace společně s několika zajímavostmi. Text by měl být i graficky upravený (pro větší efektivitu).

10.1 Tematický celek

Tematický celek - Jižní Evropa

ROČNÍK: 8.

O tématickém celku

Jižní Evropa – region různorodosti náboženství a kultury (křesťanství – katolická, pravoslavná církev, ortodoxní – islám) a přírodních poměrů, hospodářství, jižanského temperamentu

---

Klíčové aspekty

Geografické informace a dovednosti

Žáci budou:

- Dokážou určit polohu JE, podnebí, přírodní poměry, obyvatelstvo, státy JE

Vědomosti a porozumění

Žáci budou:

- Porozumí současnému hospodářství v JE

Vědomosti a porozumění rozmístění a procesům

Zkoumáno prostřednictvím:

Porozumí rozdílům mezi jednotlivými (pevninskými) státy JE, hospodářství, kulturní a přírodní zajímavosti

---

Očekávání

Na konci probraného tematického celku

většina žáků bude: Dokáže najít na mapě jednotlivé státy a zajímavé oblasti daného státu k návštěvě. Vysvětlí, proč státy JE (Itálie, Španělsko) jsou hospodářsky vyspělejší. A vysvětlí, který sektor průmyslu převládá v regionu a proč

někteří žáci neudělají takový pokrok a budou: s pomocí určit polohu a vymezit JE a vyjmenují alespoň 4 státy JE. Vyjmenuje alespoň 2 řeky a pohoří.

Tabulka 13 Tematický celek regionu

(učebnice: HÜBELOVÁ, Dana a Petr CHALUPA. *Zeměpis*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2009. ISBN 80-7289-101-4.

Hodinová dotace: 2 týdne

---

někteří žáci pokročí dále než většina a budou: Charakterizuje povrch JE; důvody, proč tato oblast je seizmicky aktivní. Charakterizuje jednotlivé státy Evropy a předpoví jejich vývoj z hlediska hospodářství. Dokáže vysvětlit, proč sever Itálie je nejrozvinutější – západní pobřeží jsou méně rozvinuté.

Co žáci znají

Je vhodné, pokud žáci znají:

• Byzantská říše, Římská říše, Starověké Řecko a Řím, objevné plavby, základy z fyzické geografie

---

Jazyk učební látky

Prostřednictvím činností v tomto tématu budou žáci schopni porozumět a správně používat pojmy, které se vztahují:

- přírodní poměry, historie, obyvatelstvo JE a státy regionu

Použité pomůcky a další zdroje:

Zdroje zahrnují:

- učebnice, atlas, prezentace, pracovní listy

Po tomto celku bude následovat

Jihovýchodní Evropa

Vazby

Tyto aktivity této hodiny vedou k:

- pochopení vztahu poloha a podnebí,
- obyvatelstvu, hospodářství JE pochopení současných problémů prostřednictvím historie

JIŽNÍ EVROPA – POLOHA, PODNEBÍ, PŘÍRODNÍ POMĚRY			
<ul style="list-style-type: none"> Dokáže vysvětlit povrch JE pomocí atlasu. Pomocí souřadnice určí polohu místa a pomocí klimadiagramu dokáže analyzovat podnebí a pomocí toho porovná místo s pevninskou částí JE 	<p>Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě a zápis do sešitu</p> <p>Práce ve dvojicích pomocí pracovního listu (každý má pracovní list) + práce s atlasem (každý má atlas)</p> <p>Kontrola pracovního listu (pouze neproblematičtější části)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže lokalizovat pomocí atlasu alespoň 3 pohoří, 1 nížinu 3 řeky, nejvyšší horu Evropy. Dokáže vysvětlit a porovnat podnebí JE (Madeira x pevnina) a co je to úmoří <p>Vysvětlí, proč pohoří JE jsou ostrá a vysoká a která síla za to může a co způsobuje v současnosti a lokalizuje tyto místa na mapě</p>	<p>Alpy, Apeniny, Pyreneje, Pád, Ebro, Tajo, Mt. Blanc, oceánské podnebí, subtropické podnebí, úmoří</p> <p>vrásnění, sopečná činnost, litosférické desky, zemětřesení, zlom</p>

Tabulka 14 Tematický celek - 1. hodina

HUMÁNNÍ GEOGRAFIE			
<p>Dokáže vysvětlit hustotu osídlení JE – důvody proč. Vysvětlí proč průmysl JE, je převážně cestovní ruch. Pomocí atlasu zjistí, proč hospodářství na Apeninském poloostrově je velmi rozdílné</p>	<p>Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě</p> <p>Práce ve dvojicích pomocí pracovního listu (každý má pracovní list) + práce s atlasem (každý má atlas) pokračování viz 2. část pracovního listu (pracovní list slouží jako zápis)</p> <p>Kontrola pracovního listu</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže vysvětlit hustotu osídlení JE. Vysvětlí proč průmysl JE, je převážně cestovní ruch. <p>zjistí a vysvětlí, proč dochází k poklesu\růstu počtu obyvatel a jaké důsledky to může mít na obyvatelstvo a hospodářství země. Pomocí atlasu zjistí nezaměstnanost v Jižní Evropě a zjistí jakou souvislost to má s hustotou zalidnění.</p>	<ul style="list-style-type: none"> urbanizace, zaměstnanost, historie regionu (památky, příroda) <p>porodnost, nezaměstnanost\zaměstnanost. Hospodářství terciární x sekundární</p>

Tabulka 15 Tematický celek - 2. hodina

APENINSKÝ POLOOSTROV			
<ul style="list-style-type: none"> Dokáže najít dané informace na PC a interpretovat je. 	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě Samostatná práce – viz pracovní list (Apeninský poloostrov) Kontrola pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže vyhledat a vysvětlit daná místa a pojmy či akce, které souvisí s Apeninským poloostrovem. Vysvětlí proč průmysl JE, je převážně cestovní ruch. zjistí, vysvětlí a do mapky lokalizuje tektonicky nejaktivnější místa poloostrova. Zdůvodní, proč se dá pěstovat rýže v Pádské nížině a proč u jezera Lago di Garda je teplo. Zjistí a porovnává spojitosti mezi Bozkovskými jeskyněmi a Alpami. 	<ul style="list-style-type: none"> průmysl a hospodářství, historie regionu (památky, příroda) dolomit, seizmologie, Etna, ledovcová jezera, podnebí

Tabulka 16 Tematický celek - 3. hodina

PYRENEJSKÝ POLOOSTROV			
<ul style="list-style-type: none"> Dokáže najít dané informace na PC a interpretovat je o Pyrenejském poloostrově. 	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě Samostatná práce – viz pracovní list (Pyrenejský poloostrov) Kontrola pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže vyhledat a vysvětlit daná místa a pojmy či akce, které souvisí s Pyrenejským poloostrovem. Dovede vyhledat, kde v Portugalsku mohou na moři pozorovat velryby a zdůvodní proč? Zjistí a zdůvodní, jakým způsobem vznikly Kanárské ostrovy a zjistí, jakým způsobem se dostane písek ze Sahary. Zdůvodní proč v oblasti Nazaré jsou velké vlny. 	<ul style="list-style-type: none"> korek, Port, flamenco, Sňantiago de Compostella, Altamira, Algarve tektonika, zemětřesení, litosférické desky, podnebí, reliéf šelfu
ŘECKO			
<ul style="list-style-type: none"> Porozumí a dokáže vysvětlit a interpretovat dané informace o Řecku. 	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě Samostatná práce – viz pracovní list (Řecko) Kontrola pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže vysvětlit daná místa a pojmy či akce, které souvisí s Řeckem. Zdůvodní proč Řecko je závislý na cestovním ruchu. Zdůvodní, proč řecké loďstvo patří mezi nejlepší 	<ul style="list-style-type: none"> Chalkidiky, Knossos Minotaurus, Mínojská kultura, Athos, řecké námořnictví
OPAKOVÁNÍ			

Tabulka 17 Tematický celek – 4., 5. a 6. hodina

10.2 Hodina č. 1

10.2.1 Název hodiny: Úvod do Jižní Evropy a fyzická geografie JE

Cíle hodiny: Dokáže vysvětlit povrch JE pomocí atlasu. Pomocí souřadnice určí polohu místa a pomocí klimadiagramu dokáže analyzovat podnebí a pomocí toho porovná místo s pevninskou částí JE

Očekávané výstupy, které se budou v hodině naplňovat:

- Kognitivní poznávání, nižší úroveň: Dokáže lokalizovat pomocí atlasu alespoň 3 pohoří, 1 nížinu 3 řeky, nejvyšší horu Evropy. Dokáže vysvětlit a porovnat podnebí JE (Madeira x pevnina) a co je to úmoří
vyšší úroveň: Vysvětlí, proč pohoří JE jsou ostrá a vysoká a která síla za to může a co způsobuje v současnosti a lokalizuje tyto místa na mapě
- Znalost/poznání, nižší úroveň: Alpy, Apeniny, Pyreneje, Pád, Ebro, Tajo, Mt. Blanc, oceánské podnebí, subtropické podnebí, úmoří
vyšší úroveň: vrásnění, sopečná činnost, litosférické desky, zemětřesení, zlom

Pomůcky (video, mapa, text z knížky apod.): PC, projektor, prezentace, atlas, pracovní listy, prázdné papíry

Činnost žáka/úkoly, které žák plní	Čas (minuty činnosti)	Činnost učitele, styl a strategie výuky
Žáci čtou, potom si zapíší do sešitu zápis	1 min. 20 min.	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě a zápis do sešitu
Žáci poslouchají pokyny k samostatné práci Potom pracují na práci ve dvojicích společně se svým školním atlasem	20 min.	Práce ve dvojicích pomocí pracovního listu (každý má pracovní list) + práce s atlasem (každý má atlas)
Žáci kontrolují a poslouchají neobtížnější část práce	4 min.	Kontrola pracovního listu (pouze neproblematičtější části)

Tabulka 18 Struktura 1. hodiny

Zdroj: vlastní

10.3 Hodina č. 2

10.3.1 Název hodiny: fyzická a humánní geografie JE

Cíle hodiny: Dokáže vysvětlit hustotu osídlení JE – důvody proč. Vysvětlí proč průmysl JE, je převážně cestovní ruch. Pomocí atlasu zjistí, proč hospodářství na Apeninském poloostrově je velmi rozdílné

Očekávané výstupy, které se budou v hodině naplňovat:

- Kognitivní poznávání, nižší úroveň: Dokáže vysvětlit hustotu osídlení JE. Vysvětlí proč průmysl JE, je převážně cestovní ruch.
vyšší úroveň: zjistí a vysvětlí, proč dochází k poklesu/růstu počtu obyvatel a jaké důsledky to může mít na obyvatelstvo a hospodářství země. Pomocí atlasu zjistí nezaměstnanost v Jižní Evropě a zjistí jakou souvislost to má s hustotou zalidnění.
- Znalost/poznání, nižší úroveň: urbanizace, zaměstnanost, historie regionu (památky, příroda)
vyšší úroveň: porodnost, nezaměstnanost/zaměstnanost.
Hospodářství terciární x sekundární

Pomůcky (video, mapa, text z knížky apod.): PC, projektor, prezentace, atlas, pracovní listy, prázdné papíry

Činnost žáka/úkoly, které žák plní	Čas (minuty činnosti)	Činnost učitele, styl a strategie výuky
Žáci čtou, potom si zapíší do sešitu zápis	1 min 10 min.	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě
Žáci poslouchají pokyny k samostatné práci Potom pracují na práci ve dvojicích společně se svým školním atlasem na dokončení 1. části a dodělání 2. části pracovního listu	25 min.	Práce ve dvojicích pomocí pracovního listu (každý má pracovní list) + práce s atlasem (každý má atlas) pokračování viz 2. část pracovního listu (pracovní list slouží jako zápis)
Žáci kontrolují a poslouchají neobtížnější část práce	9 min.	Kontrola pracovního listu

Tabulka 19 Struktura 2. hodiny Zdroj: vlastní

10.4 Hodina č. 3

10.4.1 Název hodiny: Apeninský poloostrov

Cíle hodiny: Dokáže najít dané informace na PC a interpretovat je.

Očekávané výstupy, které se budou v hodině naplňovat:

- Kognitivní poznávání, nižší úroveň: Dokáže vyhledat a vysvětlit daná místa a pojmy či akce, které souvisí s Apeninským poloostrovem. Vysvětlí proč průmysl JE, je převážně cestovní ruch.
vyšší úroveň: zjistí, vysvětlí a do mapky lokalizuje tektonicky nejaktivnější místa poloostrova. Zdůvodní, proč se dá pěstovat rýže v Pádské nížině a proč u jezera Lago di Garda je teplo. Zjistí a porovnává spojitosti mezi Bozkovskými jeskyněmi a Alpami.
- Znalost/poznání, příroda) nižší úroveň: průmysl a hospodářství, historie regionu (památky, podnebí
vyšší úroveň: dolomit, seizmologie, Etna, ledovcová jezera,

Pomůcky (video, mapa, text z knížky apod.): PC, projektor, prezentace, atlas, pracovní listy, prázdné papíry

Činnost žáka/úkoly, které žák plní	Čas (minuty činnosti)	Činnost učitele, styl a strategie výuky
Žáci čtou, potom si zapíší do sešitu zápis	1 min 10 min.	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě
Žáci poslouchají pokyny k samostatné práci Žáci pracují na PC a vyhledávají informace	25 min.	Samostatná práce – viz pracovní list (Apeninský poloostrov)
Žáci kontrolují a poslouchají neobtížnější část práce	9 min.	Kontrola pracovního listu

Tabulka 20 Struktura 3. hodiny

Zdroj: vlastní

10.5 Hodina č. 4

10.5.1 Název hodiny: Pyrenejský poloostrov

Cíle hodiny: Dokáže najít dané informace na PC a interpretovat je o Pyrenejském poloostrově.

Očekávané výstupy, které se budou v hodině naplňovat:

- Kognitivní poznávání, nižší úroveň: Dokáže vyhledat a vysvětlit daná místa a pojmy či akce, které souvisí s Pyrenejským poloostrovem.

vyšší úroveň: Dovede vyhledat, kde v Portugalsku mohou na moři pozorovat velryby a zdůvodní proč? Zjistí a zdůvodní, jakým způsobem vznikly Kanárské ostrovy a zjistí, jakým způsobem se dostane písek ze Sahary. Zdůvodní proč v oblasti Nazaré jsou velké vlny.

- Znalost/poznání, nižší úroveň: korek, Port, flamenco, Santiago de Compostella, Altamira, Algarve
vyšší úroveň: tektonika, zemětřesení, litosférické desky, podnebí, reliéf šelfu

Pomůcky (video, mapa, text z knížky apod.): PC, projektor, prezentace, atlas, pracovní listy, prázdné papíry

Činnost žáka/úkoly, které žák plní	Čas (minuty činnosti)	Činnost učitele, styl a strategie výuky
Žáci čtou, potom si zapíší do sešitu zápis	1 min 10 min.	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě
Žáci poslouchají pokyny k samostatné práci Žáci pracují na PC a vyhledávají informace	25 min.	Samostatná práce – viz pracovní list (Pyrenejský poloostrov)
Žáci kontrolují a poslouchají neobtížnější část práce	9 min.	Kontrola pracovního listu

Tabulka 21 Struktura 4. hodiny

Zdroj: vlastní

10.6 Hodina č. 5

10.6.1 Název hodiny: Řecko

Cíle hodiny: Porozumí a dokáže vysvětlit a interpretovat dané informace o Řecku.

Očekávané výstupy, které se budou v hodině naplňovat:

- Kognitivní poznávání, nižší úroveň: Dokáže vysvětlit daná místa a pojmy či akce, které souvisí s Řeckem.

vyšší úroveň: Zdůvodní proč Řecko je závislý na cestovním ruchu.
Zdůvodní, proč řecké loďstvo patří mezi nejlepší

- Znalost/poznání, nižší úroveň: Chalkidiky, Knossos
vyšší úroveň: Minotaurus, Mínojská kultura, Athos, řecké námořnictví

Pomůcky (video, mapa, text z knížky apod.): PC, projektor, prezentace, atlas, pracovní listy, prázdné papíry

Činnost žáka/úkoly, které žák plní	Čas (minuty činnosti)	Činnost učitele, styl a strategie výuky
	1 min	Administrativa, zápis do třídní knihy
Žáci čtou, potom si zapíší do sešitu zápis	10 min.	Četba + ukazování na mapě
Žáci poslouchají pokyny k samostatné práci Žáci pracují na samostatné práci	25 min.	Samostatná práce – viz pracovní list (Řecko)
Žáci kontrolují a poslouchají neobtížnější část práce	9 min.	Kontrola pracovního listu

Tabulka 22 Struktura 5. hodiny

Zdroj: vlastní

Hodina č. 6 (opakovací hodina)

10.7 Reflexe dvou výukových hodin

Díky vstřícnosti paní učitelky (Mgr. Lucii Müllerové) jsem si mohl vyzkoušet v praxi alespoň 2 vyučovací hodiny na téma Jižní Evropa s využitím připraveného materiálu. Jako ukázkové hodiny jsem si vybral 1. hodinu (fyzická geografie JE) a 2. hodinu (humánní geografie JE), protože pracovní listy jsou propojené. Tyto hodiny byly vybrány záměrně, kdy 1. hodina mi poskytne důležitou zpětnou vazbu, zdali připravené materiály byly dobře připravené a navazovaly na téma a zda v hodině tyto materiály byly dobře využity. Ve druhé hodině bych rád vyvaroval chyb či nedostatků, které byly během 1. hodiny.

10.7.1 Předpoklady k výuce, poznámky k žákům

V této třídě bylo toto téma probíráno v 8. ročníku na konci 1. pololetí, takže by měli mít podvědomí o dané oblasti. Předpoklady byly takové, že některé části pracovní listu nebude většina třídy stíhat např. práci s klimadiagramem a samostatnou práci v atlase, práci se souřadnicemi.

Ve vybraném 8. ročníku ve druhém pololetí je celkem 26 žáků, které bych charakterizoval jako zvědavé se spoustou zajímavých otázek. Žáci se nebáli říct svůj vlastní názor. Negativní stránkou, byla pomalejší samostatná práce a práce se souřadnicemi. Vše žákům to trvalo relativně dlouhou dobu. I přes nesnáze, práce s žáky vnímám velice pozitivně, se o téma zajímali a celkově bych hodnotil práci s žáky velmi dobře.

10.7.2 Výuková hodina č. 1

Činnost žáka/úkoly, které žák plní	Čas (minuty činnosti)	Činnost učitele, styl a strategie výuky
Žáci čtou, potom si zapíší do sešitu zápis	1 min 20 min.	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě a zápis do sešitu
Žáci poslouchají pokyny k samostatné práci Potom pracují na práci ve dvojicích společně se svým školním atlasem	20 min.	Práce ve dvojicích pomocí pracovního listu (každý má pracovní list) + práce s atlasem (každý má atlas)
Žáci kontrolují a poslouchají neobtížnější část práce	4 min.	Kontrola pracovního listu (pouze neproblematičtější části)

Tabulka 23 Výuková hodina č. 1

Zdroj: vlastní

10.7.2.1 Průběh hodiny

Žáci byli již od paní učitelky informováni, že následující dvě hodiny budou mimo aktuálně probírané téma (Jihovýchodní Evropa). Tím pádem již nebylo zapotřebí delšího vysvětlování. Po krátkém úvodu, při kterém jsem jim představil téma mé diplomové práce, jsme se mohli pustit do práce.

Jak již bylo zmíněno, toto téma mají žáci již na konci loňského roku probrané (1. pololetí), takže obě výukové hodiny byly pojaté jako možnost opakování, při kterém si mohli žáci sami vyzkoušet, kolik si z učiva o Jižní Evropě, Evropě obecně a z nižších ročníků pamatují. Hlavním cílem bylo, zda Dokáže vysvětlit povrch JE pomocí atlasu. Pomocí souřadnice určí polohu místa a pomocí klimadiagramu dokáže analyzovat podnebí a pomocí toho porovná místo s pevninskou částí JE

V první části žáci četli z učebnice z nakladatelství Nová Škola, kterou měli vytištěnou. Jelikož tato základní škola využívá učebnice od nakladatelství Fraus, proto na základě obsahové analýzy jsem kapitolu o JE z učebnice Zeměpis z nakladatelství Nová Škola ofotil a vytisknul. Poté následoval zápis do sešitu pomocí power-pointové prezentace, pouze to, co bylo tučné a podržené. Žáci v zápisu byli rychlí, proto zbyl čas na dovysvětlování a na další zajímavosti.

Ve druhé části hodiny žáci pracovali na pracovním listu, kde po ruce měli také školní atlas. I když každý žák měl pracovní list a atlas přesto žáci pracovali ve dvojicích a práci si rozdělili. Výhoda byla, že si mohli navzájem poradit. Žáci pracovali na pracovním listu. Většinu cvičení zvládla až na cvičení, kde museli pomocí klimadiagramu a souřadnice odhalit místo a poté museli vysvětlit pomocí atlasu, proč na tomto místě je jiné podnebí než na většině pevnině. Toto cvičení žákům trvalo nejdéle. Ti, co se zajímali o zeměpis, tak toto cvičení zvládli rychle, ale většina třídy byla pomalejší. Proto ti rychlí žáci ještě pomáhali pomalejším a většina třídy nakonec celý pracovní list stihla. Práci na tomto pracovním listě měli žáci možnost pracovat i na druhé hodině a vše si v klidu vyhledat.

Na konci hodiny v posledních 4 minutách byla kontrola té nejtěžší části pracovního listu, to si žáci nejvíce chválili, že byla kontrola. Některé dvojice si ani nevěřili, že to stihnou, proto měli velkou radost, nejen z dodělání listu, a když zjistili, že mají dobře, tak byli velmi šťastni. Celkově je tento list bavit, i když měli s některým cvičením potíže.

10.7.2.2 Závěrem k hodině

Závěrem k první hodině bych podotkl, že s žáky se mi pracovalo velmi dobře. Žáci si chválili, že je tento pracovní list velmi bavil, kvůli jiným otázkám a úkolům, se kterými se ještě neviděli. Technika fungovala správně. Pokud by technika nešla, žáci měli atlasy a pracovní list a zápis z prezentace by sice nebyl, ale pracovní list by pak sloužil jako poznámky.

10.7.3 Výuková hodina č. 2

Činnost žáka/úkoly, které žák plní	Čas (minuty činnosti)	Činnost učitele, styl a strategie výuky
Žáci čtou, potom si zapíší do sešitu zápis	1 min 10 min.	Administrativa, zápis do třídní knihy Četba + ukazování na mapě
Žáci poslouchají pokyny k samostatné práci Potom pracují na práci ve dvojicích společně se svým školním atlasem na dokončení 1. části a doděláním 2. části pracovního listu	25 min.	Práce ve dvojicích pomocí pracovního listu (každý má pracovní list) + práce s atlasem (každý má atlas) pokračování viz 2. část pracovního listu (pracovní list slouží jako zápis)
Žáci kontrolují a poslouchají neobtížnější část práce	9 min.	Kontrola pracovního listu

Tabulka 24 Výuková hodina č. 2

Zdroj: vlastní

10.7.3.1 Průběh hodiny

Druhá výuková hodina měla za cíl zjistit, zda dokáže vysvětlit hustotu osídlení JE – důvody proč. Vysvětlí proč průmysl JE, je převážně cestovní ruch. Pomocí atlasu zjistí, proč hospodářství na Apeninském poloostrově je velmi rozdílné.

V první části na začátku hodiny začali žáci četbou z učebnice z nakladatelství Nová Škola a poté ukazovali na nástěnné mapě. Po té žákům byly sděleny instrukce k pracovnímu listu.

V druhé části žáci pracovali ve dvojicích, kdy k pracovnímu listu měli atlas. Žáci měli dostatek času na pracovní list, měli tedy také možnost si dodělat pracovní list z minulé hodiny. Žáci měli otázky týkající se JE humánní geografie. V pracovním listu měli řadu map, kdy museli vysvětlit, co mapy naznačují a vysvětlit, proč hustota zalidnění je více roztržštěná a situovaná do měst, dále proč je v JE nízká porodnost a jaké jsou důvody. Nebo proč hospodářství na Apeninském poloostrově ne velmi rozdílné sever x jih a důvody.

Žáci si velmi dobře počínali s pracovním listem. Podle žáků byl pracovní list lehčí než minulý. Ti, co cvičení zvládli rychle (většina třídy), tak pomalým spolužákům pomáhali s pracovním listem.

Na konci hodiny v posledních 9 minutách byla kontrola pracovního listu, to si žáci nejvíce chválili, že byla kontrola. Celkově je tento list bavit, i když měli s některým cvičením potíže.

10.7.3.2 Závěrem k hodině

Závěrem k druhé hodině bych podotkl, že s žáky se mi pracovalo velmi dobře než v předcházející hodině. Žáci si velmi dobře počínali s pracovním listem. Podle žáků byl pracovní list lehčí než minulý. Ti, co cvičení zvládli rychle (většina třídy), tak pomalým spolužákům pomáhali s pracovním listem a ten pak sloužil jako poznámky.

11 Závěr

Na začátku diplomové práce byl stanoven hlavní cíl, tedy vytvořit výukový materiál pro učitele. Hlavní snaha byla zaměřit se na zajímavé stránky fyzické, ale i humánní geografie regionu. U výuky jedné hodiny v osmé třídě týdně je pro některé zajímavosti a některé hlubší znalosti nemyslitelné, a tak nezbyvá příliš času na další hlubší znalosti, aktivity atd. Záleží na také posazení ŠVP, učitele, přesto kdyby byly právě 2 hodiny týdně, tak žák se dozví mnohem více o dané oblasti v Evropě např. při vymezení hranic Jižní Evropy. A také si může učitel zvolit více aktivit, které podporují motivaci v hodině, ale i pro zeměpis jako takový.

Když se ptáme na vymezení hranic Jižní Evropy, tak převažující názory žáků, že Jižní Evropa je tak pevně vymezená, jak dokazují učebnice pro zeměpis. Díky informacím, které žákům poskytnou více úhlů pohledů na region a zároveň přemýšlí nad tím, jak je možné, že v některých jiných učebnicích či knihách je to jinak. A tak se dozvídají, že tento region se dá vymezit nejrůznějšími způsoby (dle podnebí nebo dle historie) a že některé vymezení zasahují částečně do jiných států, a proto se stávají složitějšími a některé jednoduššími. Je proto vhodné, když žáci vědí, že není jen jedno vymezení a že se definice Jižní Evropy a jejich hranic může lišit. Proto díky informacím si mohou o regionu vytvořit vlastní názor a v případě zájmu si právě své obzory mohou následně individuálně rozšiřovat.

Diplomová práce je strukturována do tří částí, z nichž první část se věnuje obecným informacím o Jižní Evropě jak z fyzické tak i humánní geografie. Důraz byl kladen na používání nejaktuálnějších informací, které nahrazují, či upravují zastaralé informace. V této první části jsou uvedeny doplňující zajímavosti s mapami, obrázky, které napomáhají příjemnějšímu čtení a lepší názornosti.

Druhá část práce se zabývá didaktikou, v níž jsou uvedeny potřebné informace nejenom k postavení tématu v RVP a ŠVP, ale i jaké kompetence, metody, formy a prostředky se o hodinách mají využívat. V této části se nalézají rovněž krátká obsahová analýza, která doporučuje vhodnou učebnici pro výuku zeměpisu.

Třetí část popisující praktické využití, která propojuje předchozí kapitoly. Zde jsou uvedeny veškeré vyučovací hodiny tematického celku, které jsou strukturované, aby byly co nejpřehlednější. Jelikož výuka je vázána částečně na power-pointovou prezentaci, odvíjí se popisy jednotlivých hodin. V prezentacích jsou uvedeny krátké texty, které mohou

sloužit jako zápis, dále jsou uvedeny mapy, obrázky. Vždy záleží na učiteli, co pro učitele přijde důležité. Dále k prezentaci jsou uvedeny aktivity např. pracovní listy. V poslední části v kapitole Přílohy, které obsahují ukázky jednotlivých prezentací k hodině, pracovní listy.

Při aplikování vytvořených materiálů ve výuce se potvrdila výzkumná otázka. Při použití vhodných materiálů (pracovní listy se zajímavým obsahem; klimadiagramy a zajímavými otázkami, které propojují znalosti z nižších ročníků či z jiných předmětů) dokáží zvýšit zájem žáků o aktuálně probírané téma.

Žáci si chválili, že je pracovní listy, které měli ve dvou hodinách, bavily, kvůli jiným otázkám a úkolům, se kterými se ještě nepotkali. Technika fungovala správně. Pokud by technika nešla, žáci měli atlasy a pracovní list a zápis z prezentace by sice nebyl, ale pracovní list by pak sloužil jako poznámky. Nejvíce si chválili práci s klimadiagramem, kdy propojovali znalosti z nižších ročníků i z jiných ročníků. I když podle žáků tato úloha byla ta nejtěžší, tak si chválili to, že je časově zaměstnala, tak i práci ve dvojicích, kdy si mohli práci rozdělit a navzájem si poradit, tak aby mohli vyřešit možná, co nejlépe dané otázky. Během této hodiny, především pak při kladení otázek od jednoduchých ke složitějším bylo patrné, že poslední otázky činily žákům největší potíže. Tyto komplikace ale mohly částečně plynout z toho, že některá témata, vztahující se k Jižní Evropě, s nimi nemusela být probrána. Možné také je, že tento typ otázek ani neznali a tím pádem ani nevěděli, jak k nim přistupovat. Právě tím byla ověřena další domněnka. Díky soustavné práci budou žáci schopni dosáhnout na vyšší stupně kognitivních cílů, které jsou uvedeny v revidované Bloomově taxonomii.

Mezi další možné náměty k vylepšení této práce vidím v exkurzích např. do některých muzeí či zahraniční exkurze např. Itálie, kdy žáci uvidí památky, architekturu, umění na vlastní oči. Na exkurzích, nejenom že žáci opustí prostory třídy, ale také přijdou do styku s konkrétními předměty a živými tvory, které žádné obrázky nenahradí.

Co se týče dalšího vylepšení vytvořených výukových materiálů, vždy záleží na individuálním přístupu učitele. Hlavní je ale to, že práce položila základ k výuce o Jižní Evropě.

12 Seznam použitých zdrojů

"Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge finanziaria 2007)" [online]. Legge: Parlamento Italiano, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <https://www.camera.it/parlam/leggi/062961.htm>

29 *Traditional Greek Foods You Must Eat in Greece* [online]. Petaluma, Canada: Bucket List Journey, Annette, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://bucketlistjourney.net/traditional-greek-foods-you-must-eat-in-greece/>

75 million and counting: Spain shattered its own tourism record in 2016 [online]. Madrid: EDICIONES EL PAÍS S.L., 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: https://elpais.com/elpais/2017/01/12/inenglish/1484227097_393882.html

ANDERSON, L. W., KRATHWOHL, D. R., 2001. A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. Complete ed. New York: Longman. ISBN 0-8013-1903-x.

A guide to education in Spain [online]. Netherlands: Expatica, 2019 [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: <https://www.expatica.com/es/education/children-education/education-system-103110/>

A: Tassi generici di natalità, mortalità e nuzialità per regione - Anni 2005-2008 [online]. Rome: ISTAT, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: http://demo.istat.it/altridati/indicatori/2008/Tab_1.pdf

Academic Ranking of World Universities 2015 [online]. Shanghai: Shanghai Ranking Consultancy, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <http://www.shanghairanking.com/ARWU2015.html>

Ageing characterises the demographic perspectives of the European societies [online]. Lucemburk: Eurostat, 2009 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20090102184227/http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/B/KS-SF-08-072/EN/KS-SF-08-072-EN.PDF

Apeniny [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Apennine_Mountains

B: Numero medio di figli per donna per regione - Anni 2005-2008 [online]. Rome: ISTAT, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: http://demo.istat.it/altridati/indicatori/2008/Tab_4.pdf

BATALI, Mario. *Simple Italian Food: Recipes from My Two Villages*. New York: Clarkson Potter, 1998. ISBN 0-609-60300-0.

BAUCHET, Marc, Brian MCEVOY, Laurel N. PAERSON, et al. Measuring European Population Stratification with Microarray Genotype Data. *The American Journal of Human Genetics*. 2007, **80**(5), 948-956. DOI: <https://doi.org/10.1086/513477>.

C: *INDICATORI DEMOGRAFICI* [online]. Rome: ISTAT, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <https://www.istat.it/it/archivio/149003>

Censis, la classifica delle università: Bologna ancora prima [online]. Bologna: GEDI Gruppo Editoriale S.p.A., 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: https://bologna.repubblica.it/cronaca/2017/07/03/news/censis_la_classifica_delle_universita_bologna_ancora_prima-169846308/

CLARION, Philip Willan. *US 'supported anti-left terror in Italy'*. Cambridgeclarion.org, 2000.

Climate of Greece [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Greece#Climate>

Constituição da República Portuguesa [online]. San Francisco: web.archive.org, Alexa Crowl, 2008 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20081221013137/http://www.dre.pt/comum/html/legis/crp.html>

Cultural traditions in Portugal, Uganda and Ukraine added to UNESCO heritage protection list [online]. New York, Paris, Vienna: United Nations, 2013 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2016/11/546662-cultural-traditions-portugal-uganda-and-ukraine-added-unesco-heritage#.WEG0YqIrLaY>

D: *BILANCIO DEMOGRAFICO NAZIONALE* [online]. Rome: ISTAT, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: https://www.istat.it/it/files/2014/06/Bilanciodemografico_2013_def.pdf?title=Bilancio+demografico+nazionale+-+16%2Fgiu%2F2014+-+Testo+integrale.pdf

DEMEK, J. (2013): *Geografie 3: regionální geografie světa pro střední školy*. SPN – pedagogické nakladatelství, Praha, 159 s

Distribution maps of autosomal admixtures in Europe, the Middle East and North Africa [online]. European Union: European Union, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://www.eupedia.com/europe/autosomal_maps_dodecad.shtml

DNB (2018): Katalog der Deutschen National Bibliothek, <http://d-nb.info/gnd/4078023-5>

DOUKA, Katerina. A new chronostratigraphic framework for the Upper Palaeolithic of Riparo Mochi (Italy). *Journal of Human Evolution* [online]. 2011, **62**(2), 286–299 [cit. 2019-09-

06]. DOI: 10.1016/j.jhevol.2011.11.009. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047248411002259?via%3Dihub>

DUNN, John. *Democracy: the unfinished journey 508 BC – 1993 AD*. Oxford: Oxford University Press, 1994. ISBN 978-0-19-827934-1.

E agora no PISA: alunos portugueses melhoram a ciências, leitura e matemática [online]. Paço de Arcos: expresso.pt, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://expresso.pt/sociedade/2016-12-06-E-agora-no-PISA-alunos-portugueses-melhoram-a-ciencias-leitura-e-matematica>

Economy of Greece [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Greece#cite_note-IMF_GDP-5

Economy of Spain [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Spain#History

Education in Spain [online]. Córdoba: SpainExchange.com, 2019 [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: <https://www.studycountry.com/guide/ES-education.htm>

Education of Greece [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Greece#Education>

Ensino Superior [online]. Conselho Nacional Educação, 2014 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: http://www.cnedu.pt/content/noticias/CNE/ensino_superior.pdf

Erano padani i primi abitanti d'Italia [online]. Washington D.C.: National Geographic, 2019 [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: http://www.nationalgeographic.it/scienza/2012/01/20/news/erano_padani_iprimi_abitanti_ditalia-807204/

Euronext Lisbon Indices [online]. New York City: Rimes.com, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.rimes.com/data/euronext-lisbon-indices/>

Europe's Leading Destination 2017 [online]. London: World Travel Awards, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.worldtravelawards.com/award-europes-leading-destination-2017>

FEAR, Andrew. *Historiae Mundi: Studies in Universal History*. London, United Kingdom: Bloomsbury Publishing, 2010. ISBN 978-1-4725-1980-1.

Fertility in Portugal: a Macro/Micro Economic Perspective [online]. Évora: CEFAGE-UE, 2007 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: http://www.cefage.uevora.pt/en/producao_cientifica/projectos/projectos_financiados_por_instituico

[es nacionais de apoio a investigacao/fertility in portugal a macro micro economic perspectiv](#)
[e](#)

Flora of Greece [online]. Panepistimiopolis: Hellenic Botanical Society, 2019 [cit. 2019-09-03]. Dostupné z: <http://portal.cybertaxonomy.org/flora-greece/content>

FLOWER, Harriet. *Rome -- History -- Republic, 510-30 B.C* [online]. New York: Cambridge University Press, 2004 [cit. 2020-03-06]. ISBN 0521003903. Dostupné z: https://archive.org/details/cambridgecompani0000unse_s0h2/page/248

GDP 2018 [online]. Washington D.C.: World Bank, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>

GDP 2018, PPP [online]. Washington D.C.: World Bank, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://databank.worldbank.org/data/download/GDP_PPP.pdf

GEORGES, BONANI, IVY a SUSAN D.; ET AL. "AMS 14 C Age Determination of Tissue, Bone and Grass Samples from the Ötztal Ice Man". *Radiocarbon* [online]. 1994, **36**(2), 247–250 [cit. 2019-09-06]. DOI: 10.1017/s0033822200040534. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/radiocarbon/article/ams-14c-age-determinations-of-tissue-bone-and-grass-samples-from-the-otztal-ice-man/91BC7943558A041387DEEDD6E4A82071>

Government type of Spain [online]. Québec, Canada: worldatlas.com, 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: <https://www.worldatlas.com/articles/what-type-of-government-does-spain-have.html>

Governo de Portugal [online]. San Francisco: web.archive.org, Alexa Crawl, 2011 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20110724173015/http://www.portugal.gov.pt/pt/GC18/Governo/Ministerios/MCTES/Intervencoes/Pages/20100111_MCTES_Int_Contrato_Confianca_EnsSup.aspx

Greece - Report for Selected Countries and Subjects [online]. Washington D.C.: IMF, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=43&pr.y=15&sy=2017&ey=2024&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=174&s=NGDP_RPCH%2CNGDPD%2CPPPGDP%2CNGDPRPPPPC%2CNGDPDPC%2CPPPPC&grp=0&a=

Greece - UNESCO [online]. Paris: World Heritage Centre UNESCO, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/gr>

Greece in figures [online]. San Francisco: web.archive.org, Alexa Crawl, 2004 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20040707190604/http://www.statistics.gr/eng_tables/hellas_in_numbers_eng.pdf

Greece [online]. Oxford: Oxford University, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z:

<https://ourworldindata.org/search?q=children+born+per+woman>

Greece [online]. Washington D.C.: CIA, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>

Greece: *Demographics* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Greece#Demographics>

Gross domestic product at market prices [online]. Luxembourg: Eurostat, 2019 [cit. 2019-12-23].

Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-418088_QID_6AFEB13E_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;NA_ITEM,L,Z,0;UNIT,L,Z,1;INDICATORS,C,Z,2;&zSelection=DS-418088UNIT,CP_EUR_HAB;DS-418088INDICATORS,OBS_FLAG;DS-418088NA_ITEM,B1GQ;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName3=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName4=TIME_1_0_0_0&rankName5=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=ROLLING&time_most_recent=true&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23

Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-418088_QID_6AFEB13E_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;NA_ITEM,L,Z,0;UNIT,L,Z,1;INDICATORS,C,Z,2;&zSelection=DS-418088UNIT,CP_EUR_HAB;DS-418088INDICATORS,OBS_FLAG;DS-418088NA_ITEM,B1GQ;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName3=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName4=TIME_1_0_0_0&rankName5=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=ROLLING&time_most_recent=true&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23

HDI [online]. New York: UNDP, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20110429033726/http://hdr.undp.org/en/media/HDR_20072008_EN_Complete.pdf

HÜBELOVÁ, Dana a Petr CHALUPA. *Zeměpis*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2009. ISBN 80-7289-101-4.

Children born per woman, 1914 [online]. San Francisco, US: Internet Archive, Alexa Crawl, 2018 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20180807185922/https://ourworldindata.org/grapher/children-born-per-woman?year=1914&country=PRT>

CHINER, Esther a Maria Cristina CARDONA. Inclusive education in Spain: how do skills, resources, and supports affect regular education teachers' perceptions of inclusion? *International Journal of Inclusive Education* [online]. 2013, 30 May 2012, **17**(5), 521 - 546 [cit. 2019-11-23].

DOI: 10.1080/13603116.2012.689864. Dostupné z:

https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13603116.2012.689864?casa_token=yogs3MJVc5IAAAAA%3AmzUF2tqhFICxA3l_baWoAtVG_ojOCE6_WI7GAQOnS5GIjVg9KG0Te9c5JDARu_1Sh31JyGYyT-z

CHROMÝ, J. 2011. Materiální didaktické prostředky v informační společnosti. Praha: Verbum. Komunikace a média. ISBN 978-80-904415-5-2.

- Iberian Peninsula* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12].
Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Iberian_Peninsula#Climate
- Italian Food and Cooking The Culinary History of Food and Cooking in the Lazio Region and it's main city, Rome Authentic recipes from Rome. *Archive.org* [online]. San Francisco, US: Internet Archive, Alexa Crawls, 2010 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20100410100532/http://www.inmamaskitchen.com/ITALIAN_COOKING/rome_Lazio/Rome_LAZIO.html
- Italy Economic Outlook* [online]. Spain: FocusEconomics, S.L.U., 2019 [cit. 2019-11-03].
Dostupné z: <https://www.focus-economics.com/countries/italy>
- Italy - History* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12].
Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Italy#History>
- Italy leads the way with protected products under EU schemes* [online]. San Francisco: archive.org, Alexa Crawl, 2014 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140329075250/http://www.bordbia.ie/industryservices/information/alerts/Pages/ItalyleadsthewaywithprotectedproductsunderEUschemes.aspx>
- JEFFREYS, Elizabeth. *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-925246-6.
- JEŘÁBEK, Milan, Jiří ANDĚL, Jana PEŠTOVÁ a Jiří KASTNER. *Zeměpis. 2*. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-517-1.
- JEŘÁBEK, Milan, Jiří ANDĚL, Jana PEŠTOVÁ a Jiří KASTNER. *Zeměpis*. Plzeň: Fraus, 2006. ISBN 80-7238-486-4.
- JONES, Philip. *The Italian city-state : from Commune to Signoria*. Oxford: Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN 978-0-19-822585-0.
- Kanárské ostrovy* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12].
Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kan%C3%A1rsk%C3%A9_ostrovy
- KRÁL, Václav. *Fyzická geografie Evropy*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0684-2.
- LANE, Frederick C. *Venice, a maritime republic. 4*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1991. ISBN 978-0-8018-1460-0.
- Lisbon Slowly Rising as One of European Most-Visited Cities* [online]. San Francisco: wordpress.org and Automatic, 2013 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <http://www.golisbon.com/blog/2013/05/30/lisbon-slowly-rising-as-one-of-europes-most-visited-cities/>

Live births outside of marriage, with parents co-habiting or not (%) [online]. Lisboa: Fundação Francisco Manuel dos Santos, 2018 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: [https://www.pordata.pt/en/MicroPage.aspx?DatabaseName=Portugal&MicroName=Live+births+outside+of+marriage++with+parents+co+habiting+or+not+\(percentage\)&MicroURL=620&](https://www.pordata.pt/en/MicroPage.aspx?DatabaseName=Portugal&MicroName=Live+births+outside+of+marriage++with+parents+co+habiting+or+not+(percentage)&MicroURL=620&)

LOIDI, Javier. *The Vegetation of the Iberian Peninsula*. Spain: Springer, 2017. ISBN 978-3-319-54784-8.

LYTTELTON, Adrian. *Liberal and fascist Italy, 1900–1945*. Oxford: Oxford University Press, 2002. ISBN 978-0198731986.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

MAŠEK, Tomáš a Petra SEKYROVÁ. *Velká ilustrovaná encyklopedie zeměpisu*. Praha: Svojtka a Co., 2005. ISBN 80-7352-005-2.

MORRIS, Ian. *The growth of Greek cities in the first millennium BC* [online]. Princeton and Stanford: Princeton and Stanford University, 2005 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://www.princeton.edu/~pswpc/pdfs/morris/120509.pdf>

Most Americans Have Dined Out in the Past Month and, Among Type of Cuisine, American Food is Tops Followed by Italian [online]. San Francisco: archive.org, Alexa Crawl, 2013 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20130520205539/http://www.harrisinteractive.com/vault/HarrisPoll18-DiningOut_4-3-13.pdf

MŠMT- *Rámcový vzdělávací program: RVP pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, NUV, 2017 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

MUSSI, Margherita. *Earliest Italy. An Overview of the Italian Paleolithic and Mesolithic. 2*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001. ISBN 0-306-46463-2.

Nazare North Canyon - big waves generator [online]. nazarewaves ondas, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://nazarewaves.com/en/Home/InfoNorthCanyon>

NETOPIĽ, R.-BIČÍK, I.-BRINKE, J.: *Geografie Evropy*. Praha: SPN 1989.

NOLAN, Cathal J. *The age of wars of religion, 1000–1650 : an encyclopedia of global warfare and civilization*. Westport: Greenwood Press, 2006. ISBN 978-0-313-33045-2.

NORWITCH, John Julius. *A Short History of Byzantium*. Vintage Books, 1997. ISBN 978-0-679-77269-9.

Number of top-ranked universities by country in Europe [online]. Prague: Jakub Marian, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <https://jakubmarian.com/number-of-top-ranked-universities-by-country-in-europe/>

Ordering coffee in Italy: 10 rules you must abide by [online]. London, UK: Telegraph Media Group, 2019 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/europe/italy/articles/italian-coffee-culture-a-guide/>

PAYNE, Stanley G. *"A History of Spain and Portugal; Ch. 1 Ancient Hispania"*. The Library of Iberian Resources Online, 1973.

PETTY, G. 2013. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Překlad Jiří Foltýn. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0367-4.

PISA - Italy [online]. Paris: OECD, 2019 [cit. 2019-10-27]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-italy.pdf>

Population change - Demographic balance and crude rates at national level [online]. EU, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/visualisations>

Portugal - Ficha País [online]. San Francisco, US: web.archive.org, Alexa Crawl, 2014 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140107184750/http://www.portugalglobal.pt/PT/Biblioteca/LivrariaDigital/PortugalFichaPais.pdf>

Portugal Economic Outlook [online]. Barcelona, Spain: focus-economics.com, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.focus-economics.com/countries/portugal>

Portugal Welcomes Record 20 Million Visitors in 2017 [online]. USA: Northstar Travel Media, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.travelpulse.com/news/destinations/portugal-welcomes-record-20-million-visitors-in-2017.html>

Portugal [online]. London, UK: euromonitor.com, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.euromonitor.com/online-travel-sales-to-residents-in-portugal/report>

Portugal [online]. USA: USA today, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.10best.com/awards/travel/best-european-country/?geo=eu>

Portugal [online]. Washington D.C.: CIA, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/po.html>

- Portugal: Education* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Portugal#Education>
- QUINTANO, Claudio, Rosalia CASTELLANO a Sergio LONGOBARDI. *The literacy divide: territorial differences in the Italian education system*. Naples, 2015. Dostupné také z: <https://web.archive.org/web/20151117015624/http://new.sis-statistica.org/wp-content/uploads/2013/10/CO09-The-literacy-divide-territorial-differences-in-the-Italian.pdf> . The Essay. University Naples.
- Review of Maritime Transport 2013* [online]. New York: United Nations, 2013 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2013_en.pdf
- RICHARD, Carl J. *Why we're all Romans : the Roman contribution to the western world*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2010. ISBN 978-0-7425-6779-5.
- RINEHART, Robert a Jo Ann Browning SEELY. "A Country Study: Spain. Chapter 1 – Hispania". Library of Congress Country Series, 2008.
- Rock Drawings in Valcamonica* [online]. France: UNESCO World Heritage Center, 2019 [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/list/94>
- RÝZNAR, L. (2006): Rozmanitosti EU: (25 tváří Evropy). Svoboda Servis, Praha, 381 s.
- SANZ, Nuria a Sjur BERGAN. *The heritage of European universities*. 2. Strasbourg: Council of Europe, 2007. ISBN 9287161216.
- SARRIS, Peter. *Empires of faith : the fall of Rome to the rise of Islam, 500–700*. Oxford: Oxford University Press, 2011. ISBN 978-0-19-926126-0.
- SIMOES, Alexander. *Italy* [online]. USA: The Observatory of Economic Complexity, 2019 [cit. 2019-11-03]. Dostupné z: <https://oec.world/en/profile/country/ita/>
- SIMOES, Alexander. *Spain* [online]. USA: The Observatory of Economic Complexity, 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: <https://oec.world/en/profile/country/esp/>
- SMYTH, Howard McGaw. The Western Political Quarterly. *Italy: From Fascism to the Republic (1943-1946)*. University of Utah on behalf of the Western Political Science Association, 1948, 1.(3.), 205-222. DOI: 10.2307/442274.
- Social Justice in the EU – Index Report 2016* [online]. Gütersloh, Germany: Bertelsmann Stiftung, 2016 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/Studie_NW_Social-Justice-Index_2016.pdf

Spain - Country Profile [online]. Canada: United Nations Environment Programme, 2019 [cit. 2019-09-03]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/countries/profile/default.shtml?country=es>

Spain has the world's most competitive tourism industry [online]. Madrid: EDICIONES EL PAÍS S.L., 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: https://elpais.com/elpais/2015/05/07/inenglish/1430989028_591703.html

Spain - History [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Spain#History>

Spain logs record number of tourists [online]. Germany: Deutsche Welle, 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/spain-logs-record-number-of-tourists/a-19012217>

Spain [online]. USA: Harvard University, 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: <http://atlas.cid.harvard.edu/countries/71>

Spain [online]. USA: United Nations Department of Economic and Social Affairs: Population Division, 2019 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <https://countrymeters.info/en/Spain>

Spain [online]. USA: World Economic Forum, 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2017/country-profiles/?doing_wp_cron=1542752608.4256589412689208984375#economy=ESP

STRAUSS, Barry. *The Battle of Salamis: The Naval Encounter That Saved Greece – and Western Civilization*. New York: Simon and Schuster, 2004. ISBN 978-0-7432-7453-1.

ŠLÉGL, Jiří. *Světová pohoří*. 2. Praha: Knižní klub, 2001. ISBN 80-242-0822-9.

ŠTYRSKÝ, Jiří a Jiří ŠÍPEK. *Geografie udržitelného turismu světa v ekonomických, enviromentálních a multikulturních souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-127-3.

ŠTYRSKÝ, Jiří. *Vývoj Evropy a světa v historickogeografických souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 80-7041-901-6.

Testes PISA: Portugal supera média da OCDE [online]. Paço d'Arcos: VISÃO, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://visao.sapo.pt/sociedade/2016-12-06-Testes-PISA-Portugal-supera-medíia-da-OCDE/>

The Constitution of Greece [online]. San Francisco: web.archive.org, Alexa Crawl, 2007 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20070925181747/http://www.parliament.gr/english/politeuma/syntagma.pdf>

The Economy of Spain [online]. Spain: spainexchange.com, 2019 [cit. 2019-11-09]. Dostupné z: <https://www.studycountry.com/guide/ES-economy.htm>

The Global Competitiveness Report 2017–2018 [online]. Geneva, Switzerland: World Economic Forum, 2018 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

The Silver Spoon. United Kingdom: Phaidon Press (english ver.), 2005. ISBN 88-7212-223-6.

The Top Portuguese Dishes [online]. New York, Tel Aviv, London: The culture trip, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://theculturetrip.com/europe/portugal/articles/top-10-portuguese-dishes-you-need-to-try-now/>

Top 10 Spanish foods with recipes [online]. The Netherlands: Bram Lebo, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.expatica.com/es/about/cuisine/top-10-spanish-foods-with-recipes-106723/>

Tourism in Greece [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Tourism_in_Greece

Tourism in Italy [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Italy#Tourism>

UNESCO declara Bonecos de Estremoz como Património Cultural Imaterial [online]. Lisboa: dn.pt, 2017 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.dn.pt/sociedade/unesco-declara-bonecos-de-estremoz-como-patrimonio-cultural-imaterial-8969095.html>

Universum, všeobecná encyklopedie. Praha: Odeon, 2000. ISBN 80-207-1069-8.

UNWTO - Tourism Highlights [online]. San Francisco: web.archive.org, Alexa Crawl, 2013 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20131030101107/http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr.pdf

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., BUREŠ, M. 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

VÁVRA, J., 2011. Proč a k čemu taxonomie vzdělávacích cílů? In: Metodický portál RVP [online]. 5. 5. 2011 [vid. 28. 2. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/11113/%20proc-a-k-cemu-taxonomie-vzdelavacich-cilu-.html/>

VOTÝPKA, Jan. *Fyzická geografie Evropy*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-931-4.

WALKBANK, Frank. *Selected Papers: Studies in Greek and Roman History and Historiography*. Cambridge: Cambridge University, 2010. ISBN 9780521136808.

WARD, Allen Mason. *A history of the Roman people*. 4. Upper Saddle River, N.J. : Prentice Hall, 2003. ISBN 978-0-13-038480-5.

WATERFIELD, Robin. *Creators, Conquerors, and Citizens: A History of Ancient Greece*. Oxford: Oxford University Press, 2018. ISBN 978-0-19-872788-0.

WIENER, Jerry, George HERO a Mark WILLNER. *Global History Volume One: The Ancient World to the Age of Revolution*. Barron's Educational Series, 2006. ISBN 9780764158117.

Wildlife of Greece [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Wildlife_of_Greece

Wildlife of Spain [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Wildlife_of_Spain

World's first museum about gelato culture opens in Italy [online]. Victoria, Canada: Times Colonist, 2012 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: <https://www.timescolonist.com/travel/world-s-first-museum-about-gelato-culture-opens-in-italy-1.15866>

World's Leading Destination 2017 [online]. London: World Travel Awards, 2019 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: <https://www.worldtravelawards.com/award-worlds-leading-destination-2017>

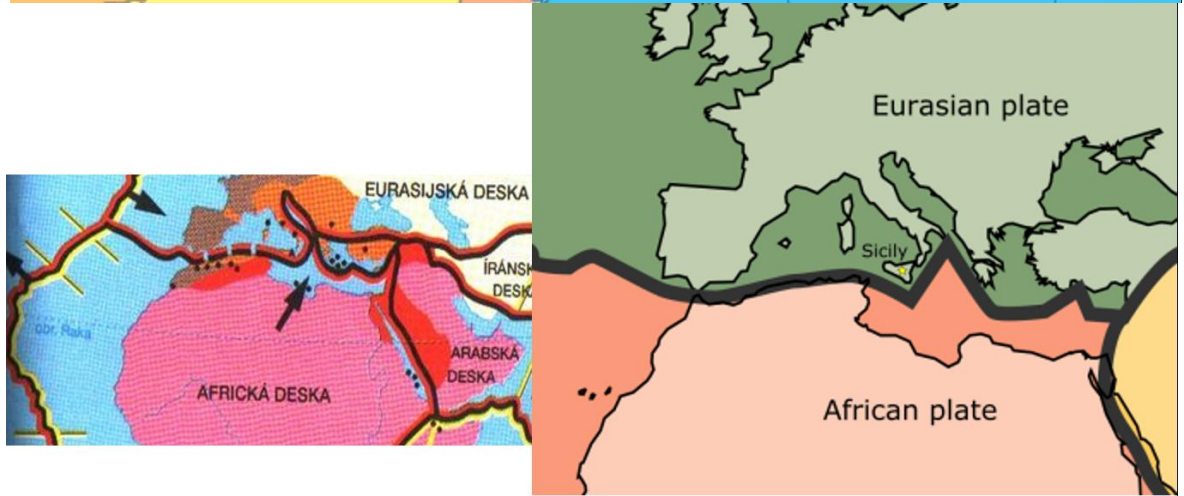
13 Přílohy

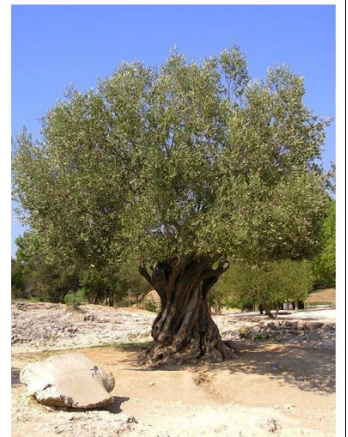
13.1 Hodina č. 1

13.1.1 Prezentace *

JIŽNÍ EVROPA

- Pobřeží Středozemního moře a Atlantského oceánu
- 2 litosférické desky: Euroasijská a Africká
⇒ zemětřesení, sopečná činnost
- Pohoří (Alpy, Apeniny, Pyreneje, Sierra Nevada, Pindos)

- Subtropické podnebí = deštivé zimy, suchá léta
⇒ vhodné podmínky pro pěstování (citrusy, olivovník, vinná réva)
- Stálezelená vegetace (cypřiš, borovice)
- Nejúrodnější = Pádká nížina – řeka Pád (rýže)
- Řeky: Pád, Ebro, Tajo; jezera = v Alpách
- Státy: Portugalsko, Španělsko, Itálie, Řecko; San Marino, Vatikán, Malta, Gibraltar (tzv. malé státy)

13.1.2 Pracovní list

JIŽNÍ EVROPA

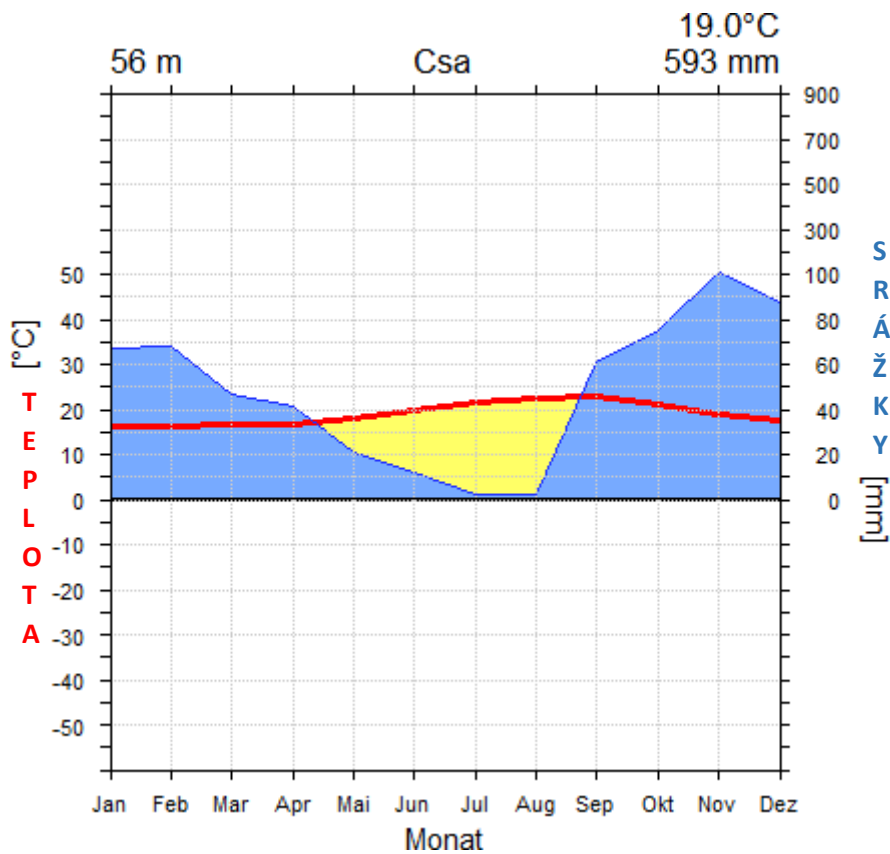
JMÉNO A PŘÍJMENÍ:..... DATUM:

MAPA JIŽNÍ EVROPY:

PRÁCE S MAPOU A ATLASEM:

1. Do slepé mapy pomocí atlasu vyznač poloostrovy: Pyrenejský, Apeninský a Peloponés a do mapky vyznač státy, na kterých leží.
2. Do mapky vyznač číslem: 1-Středozemní moře, 2-Biskajský záliv, 3-Atlantský oceán, 4-Baleárské ostrovy, 5-Sardinie, 6-Sicílie, 7-Kréta, 8-Malta
3. Pomocí atlasu vyznač oválem do slepé mapy 3 pohoří Jižní Evropy – Pyreneje, Alpy a Apeniny. Vznikly Alpínsko-himalájským vrásněním. Pomocí atlasu zjistí, proč a jakým způsobem byly vyvrásněny?
4. V atlase vyhledej a v mapce zakresli 3 řeky Jižní Evropy (1 řeku v úmoří Atlantského oceánu; 2 řeku v úmoří Baleárského moře; 3 řeku Jaderského moře). Vlastními slovy vysvětlit, co je to úmoří.

5. Pomocí souřadnice polohy **32°39' s. š.**, **16°55' z. d.** urči místo a v atlase zjisti, o které místo na tomto klimadiagramu se jedná:

Napiš název místa:

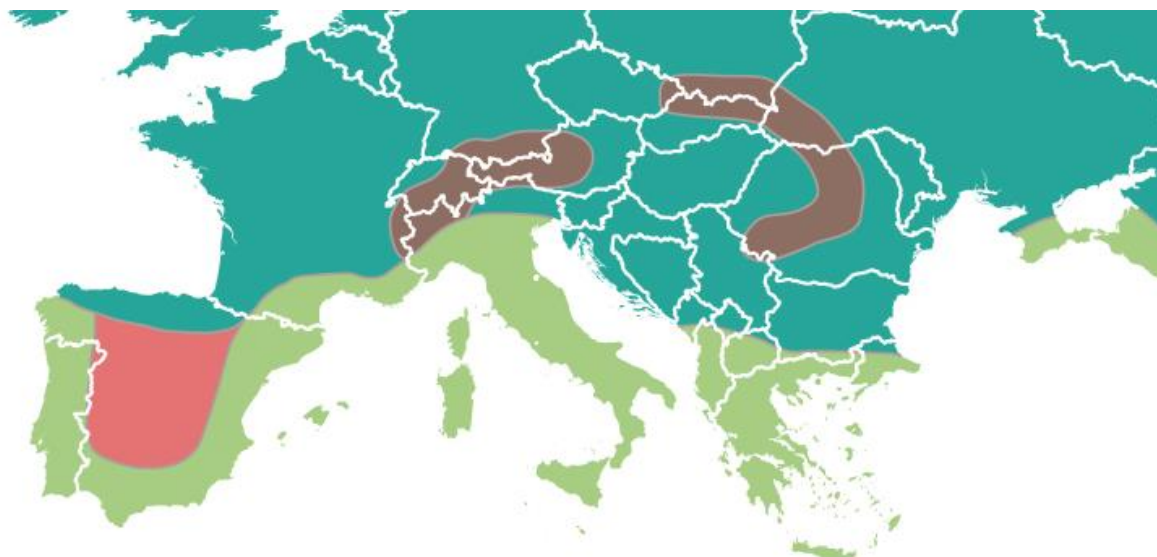
S
R
Á
Ž
K
Y

Pod který stát spadá toto území:

Hlavní město toho státu:

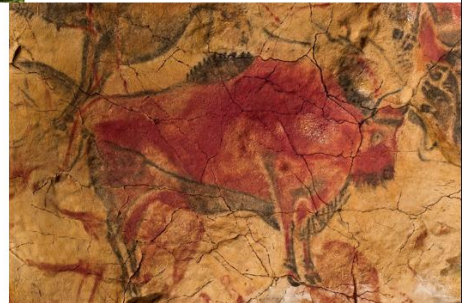
tropické\subtropické\mírné, se suchými obdobími (léto) a deštivými obdobími (zima). Pomocí mapky podnebí doplň do mapky typické plodiny Jižní Evropy:

6. Podnebí v Jižní Evropě je převážně

13.2 Hodina č. 2

13.2.1 Prezentace *(pokračování z minulé hodiny)

- Husté osídlení v Pádské nížině a ve velkých městech a okolí
- Vliv islámu, křesťanství (pravoslavná, katolická)
- Multikulturní region (vliv africké, asijské kultury a antické kultury)
- Průmysl: potravinářský, chemický, strojírenský, textilní, rybolov
⇒ Sever Itálie = nejvyspělejší z regionu
- Cestovní ruch: mnoho historických památek, moře, hory
- Státy platící eurem, státy EU (kromě „malých států“)
- Nejvyspělejší státy = Španělsko, Itálie

Zdroje obrázků

- 2. slide: *Jižní Evropa* [online]. USA: SlidePlayer.cz, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/2451439/>
- *Europa* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCdeuropa#/media/Datei:Grossgliederung_europas.png
- 3. slide: *Jižní Evropa* [online]. zemepis-ss.webnode.cz, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://zemepis-ss.webnode.cz/evropa/jizni/>
- 4. slide: *Europa* [online]. Geology.com, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://geology.com/world/europe-satellite-image.shtml>

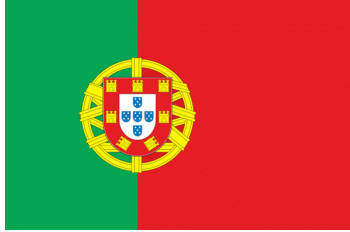
- 6. slide: *Euroasijská a Africká deska* [online]. Rokycany: Gymnázium Rokycany, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://www.gasos-ro.cz/web/images/dokumenty/vyukoveMaterialy/SEM_ZEM_SPI/SPI_52_1_Afrika_poloha_prezentace.pdf
- *Euroasijská a Africká deska* [online]. Pavel Matušinský, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://www.myty.info/>
- 7. slide: *Alpy* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%96tzalsk%C3%A9_Alpy#/media/Soubor:Rakouske_alpy_3.jpg
- 7. slide: *Pyreneje* [online]. Hradec Králové: CK Mundo, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.mundo.cz/zajezd/pyreneje>
- *Sierra Nevada* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sierra_Nevada
- 8. slide: *Pádská nížina* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1dsk%C3%A1_n%C3%AD%C5%BEina
- *Italská rýže* [online]. Lucie Henychová, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://tomichutna.cz/jaka-ryze-je-nejlepsi-na-risotto>
- *Citrony* [online]. Praha: Fresh fruit bedýnky, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://www.freshfruitbedynky.cz/poskladejte-si-svou-bedynku/31-citrony.html>
- *Olivovník* [online]. Hradec Králové: CK Mundo, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.mundo.cz/olivovnik-evropsky>

- 10. slide: *Knossos* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Knossos>
- *Pantheon* [online]. Váš Průvodce Řím, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://www.rim.maweb.eu/piazza-della-rotunda-a-okoli/pantheon/>
- *Sevilla* [online]. Hradec Králové: CK Mundo, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.mundo.cz/spanelsko/sevilla>
- *Jeskyně Altamira* [online]. Brno: Zajimavaevropa.cz, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://zajimavaevropa.cz/spanelsko/jeskyne-altamira-krehka-krasadoby-ledove/>
- *Sagrada familia* [online]. Praha: Echo24.cz, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/iEwpZ/teroriste-chteli-udajne-zautocit-v-chramu-sagrada-familia-la-rambla-byl-plan-b>
- 11. slide: *Značka Seat* [online]. pngimg.com, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://pngimg.com/download/11817>
- *Versace* [online]. The Blast, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://theblast.com/c/little-known-facts-gianni-versace>
- *Značka Lamborghini* [online]. logok.org, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://logok.org/lamborghini-logo/>
- *Italská rýže* [online]. Praha: akoreni.cz, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.akoreni.cz/kulatozrnne-ryze/ryze-arborio/>

13.2.2 Pracovní list

1. K vlajkám pomocí učebnice/atlasu přiřaď názvy států.

A)..... B)..... C)..... D).....

Chybějící státy patří do Jižní Evropy – říká se jim „malé státy“, „mini“ státy; pomocí atlasu zjisti, o které jde:

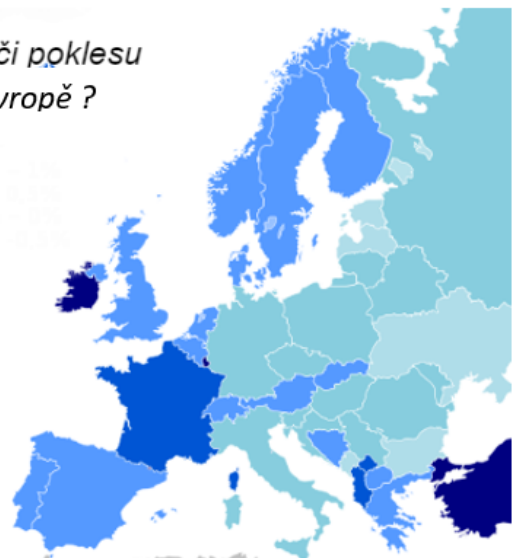
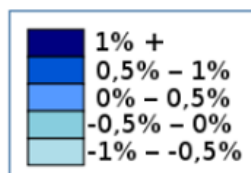
1. A..... 2. G..... 3. S..... M ..... 4. V..... 5. M.....

2. Mapa znázorňuje hustotu obyvatel. Zaměř se na státy pod modrou čarou. Zjisti, ve kterých místech je největší hustota obyvatel a proč.

Otázka č. 3 – Odpověz na otázku, která je na obrázku.

- *Jaké jsou příčiny růstu či poklesu počtu obyvatel v Jižní Evropě?*

4. Průmysl v Jižní Evropě = pomocí atlasu zjisti: Který průmysl převažuje v Jižní Evropě a proč?

13.3 Hodina č. 3

13.3.1 Prezentace

APENINSKÝ POLOOSTROV

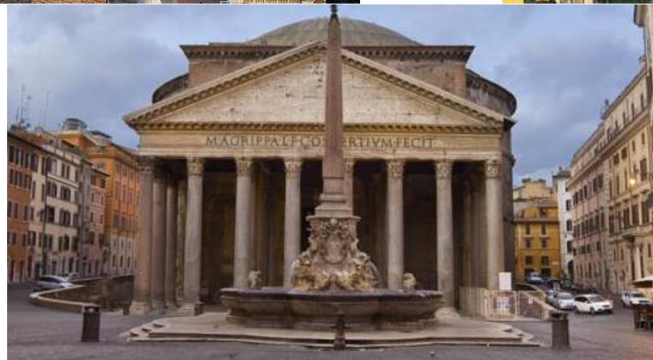
ITÁLIE, San Marino, Vatikán + Malta

ITÁLIE

- HL. MĚSTO: ŘÍM = v části města je Vatikán (nejmenší stát); další města: Pisa (Šikmá věž), Turín (ZOH 2006), Benátky, Florencie
- Měna: euro
- Historie: mnoho památek z antiky až po současnost, vliv arabské a africké kultury (Sicílie)
- ANTICKÝ ŘÍM: vynálezy betonu, oblouku,.. – Pantheon, Koloseum

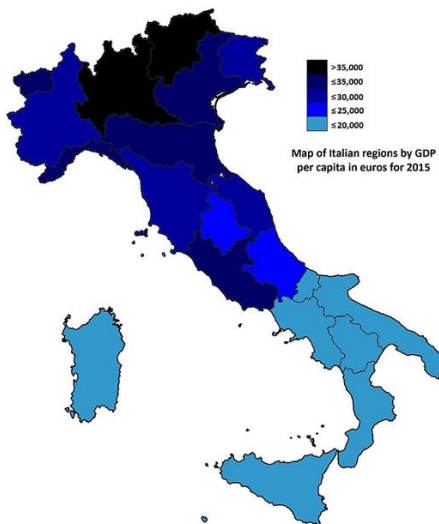
- Patří mezi nejbohatší a nejrozvinutější země světa (G7) – zakladatel
- Hospodářství = bohatý sever (vyspělý, převládá terciární sektor) x chudý jih (zemědělství a velká nezaměstnanost)
- Průmysl: cestovní ruch – města, hory, moře
  - Móda – Milán (značky; Prada, Gucci, Versace, Dolce a Gabbana, Armani)
  - strojírenský (Ferrari, Lamborghini, Maserati, Fiat)
  - Rostlinná výroba – olivovník, rýže (Pádská nížina), tabák, vinná réva, citrusy – citron (souostroví Capri – Limonchello)

- **Gastronomie:**

- těstoviny
- Pizza
- Rizoto
- Kultura pití Kávy – espresso (Angelo Moriondo)

- **Známí umělci, malíři: Leonardo da Vinci** (vynález helikoptéry, průkopník anatomie, malíř, architekt....)

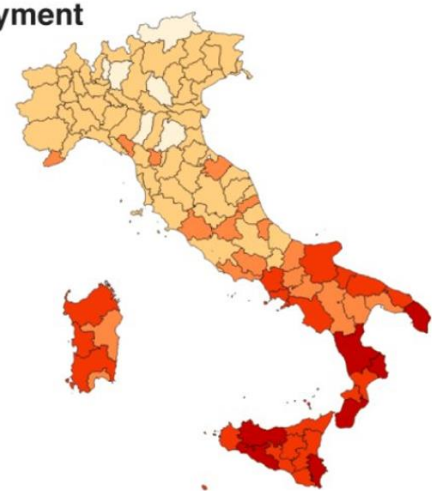
- Michelangelo – malíř, sochař, architekt
- Caravaggio - malíř

Italian unemployment rate in 2017

Unemployment rate by provinces

- 0-6%
- 5-12%
- 12-17%
- 17-23%
- 23-29%

VERSACE

Souostroví Malta

- Hlavní město: Valleta
- Bývalá britská kolonie = jazyk: angličtina a místní maltština
- Člen EU a Commonweathu
- Průmysl: Cestovní ruch – moře potápění
  - Rybolov
  - Stavba lodí

Zdroje obrázků

- 2. slide: *Itálie* [online]. Praha: Planetacestovani.cz, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.planetacestovani.cz/italie/mapa/>
- 3. slide: *Vatikán* [online]. Ostrava: radynacestu, 2019 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.radynacestu.cz/magazin/vatikan/>
- *Řím* [online]. Brno: Archiweb, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/zahranicni/zacala-dlouho-odkladana-rekonstrukce-rimskeho-kolosea>
- *Pantheon* [online]. Norwalk, Connecticut, USA: Booking Holdings, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.booking.com/hotel/it/gem-of-the-pantheon.cs.html>
- 7. slide: *Economy of Italy* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Italy#/media/File:Map_of_Italian_regions_by_GDP_per_capita_in_euros_\(2015\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Italy#/media/File:Map_of_Italian_regions_by_GDP_per_capita_in_euros_(2015).jpg)
- *Unemployment of Italy* [online]. Roma: ISTAT, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.istat.it/>

Zdroje obrázků

- 8. slide: *Mona Lisa* [online]. Praha: FTV Prima, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://zoommagazin.iprima.cz/historie/leonardo-da-vinci-umel-psat-i-malovat-obema-rukama>
- *Pizza* [online]. Praha: Restu, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.restu.cz/pizza-conte/>
- *Rýže* [online]. Praha: i60 Publishers, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.i60.cz/clanek/detail/8438/kdepak-cina-nejlepsi-ryze-je-z-piemontu>
- *Ferrari* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ferrari>
- *Espresso* [online]. Brno-střed: Bc. Lukáš Jakubíček, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.vybornakava.cz/2017/5-veci-ktete-musite-vedet-o-espressu/>
- 10. slide: *Malta* [online]. Praha: rajce.net; Jana, Pavel, Sylva, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://abuelo.rajce.idnes.cz/MALTA_-_od_megalitickych_chramu_k_palacum_maltezskych_rytiru_-_2014/

13.3.2 Pracovní list

Pracovní list

Jméno a příjmení.....

Apeninský poloostrov

Na mapce najdi a zapiš státy – San Marino, Vatikán a Malta pomocí školního atlasu.

Do mapky naznač seizmicky nejaktivnější místa. Zjisti, kdy v Itálii bylo nejsilnější zemětřesení. Proč v Itálii jsou častá zemětřesení? Vysvětli.

ITÁLIE

Hlavní město:

Měnou Itálie je.....

Která surovina se pěstuje v Pádské nížině? A proč?

V které oblasti Itálie je hospodářství nejvyspělejší a naopak nejméně vyspělé? Naznač oblasti do mapy.

Na PC vyhledej a zjisti zajímavosti a odpověz na otázky:

Lago di Garda - Jakého je původu? Vyznač do mapy, kde leží a proč na tomto místě je teplo oproti okolí?–

Co mají společného Bozkovské jeskyně a Alpy? Vysvětli.

Turín – Která slavná akce se odehrávala v Turíně? -

Benátky – Která akce se každoročně v únoru pořádá v Benátkách? =

Co je Limonchello? =

Šikmá věž =

Leonardo da Vinci =

Ferari =

Gianni Versace =

Etna =

Elba =

(k Elbě napiš jméno panovníka, se kterým je toto místo spjato)

Stromboli

Napiš 5 produktů nebo věcí typické pro Itálii

13.4 Hodina č. 4

13.4.1 Prezentace

PYRENEJSKÝ POLOOSTROV

ŠPANĚLSKO + PORTUGALSKO

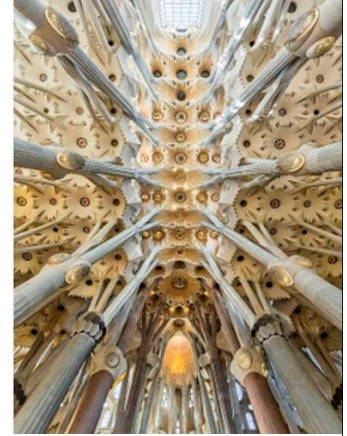
ŠPANĚLSKO

- **HL.MĚSTO – Madrid; další velká města: Barcelona, Valencie, Sevilla**
- **Konstituční monarchie**
- **Měna: euro; člen EU a NATO**
- **mnoho památek z čas Římských, vliv arabské kultury (Maurové) = křesťanství a islám**
- Bývalá námořní velmoc = vliv španělska v Latinské Americe

- **Národnostně pestré = katalánci (chtějí samostatnost – referendum 2017), baskové, galiciové**
- **španělština (úřední), katalánština, baskitština, galijština**
- **Průmysl: cestovní ruch (památky, moře, hory)**
  - **Potravinářský – ovoce a zelenina (Andalusie, skleníky), olivový olej**
  - **Strojírenský – auto Seat**
  - **rybolov**
- **tanec flamenco, býčí zápasy „corrida“**
- Významní malíři -Pablo Picasso, Antoni Gaudí

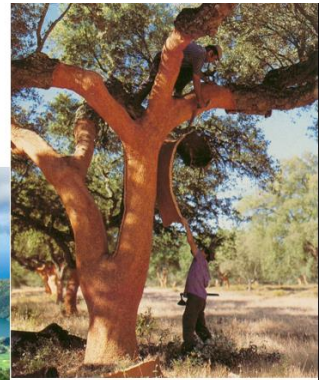

PORTUGALSKO

- **HL. MĚSTO: Lisabon; další města – Porto, Coimbra**
- **Měna: Euro**
- **Jazyk: portugalština**

- Historie – památky z čas římských
- **Hospodářství: cestovní ruch (památky), moře (oblast Algarve, Madeira, Azory)**
- **Výroba korku**
- **Portské víno**
- **Surfařský ráj (Nazaré)**

Zdroje obrázků

- 2. slide: *Pyrenejský poloostrov* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Geografie_%C5%A0pan%C4%9Blska#/media/Soubor:Spain_topo.jpg
- 4. slide: *Euro* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Eurobankovky>
- *Gran Via Madrid* [online]. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Eurobankovky> madridsensations.com, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.madridsensations.com/what-to-do-in-gran-via/>
- *Alhambra* [online]. A&E Television Networks, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/landmarks/alhambra>

- 6. slide: *Referendum 2017 - Katalánsko* [online]. blogs.lse.ac.uk, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/08/01/catalonia-and-spain-will-the-referendum-on-independence-go-ahead/>
  - *Flamenco* [online]. Praha: Mladá fronta, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/light/karol-martincova-flamenco-je-celozivotni-cesta-1309095>
  - *Corrida* [online]. Media Wiki, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.ecured.cu/Tauromaquia>
-
- 7. slide - *Picasso - Weeping woman* [online]. Michael Rothenstein, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/picasso-weeping-woman-t05010>
  - *Antonio Gaudí* [online]. ZUZANNA RUDAS PHOTOGRAPHY, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://www.zuzannarudas.com/how-to-photograph-antoni-gaudi-architecture-barcelona/>
  - 9. slide - *Nazaré* [online]. Praha: Extra Online Media, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.extrastory.cz/na-monstrozni-vlny-v-nazare-se-odvazi-jen-surfari-sebevrazi.html>
  - *Korek* [online]. Praha: Likor, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.likor.cz/aktuality/topic/11-co-o-korku-mozna-nevite>
  - *Azory* [online]. Praha: Cestolino, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.cestolino.cz/magazin/d/azory-exotika-skvele-dostupna-i-z-evropy/>

13.4.2 Pracovní list

Pracovní list

Jméno a příjmení.....

Pyrenejský poloostrov

Práce na PC

Španělsko

Rozhodni a přeškrtni nehodící:

Je členem NATO, EU a V4 (Visegradské čtyřky)

Úředním jazykem je francouzština, italština, španělština a katalánština

Proč Španělsko navštěvuje tolik turistů? Kvůli čemu jezdí?

Na PC vyhledej a zjisti, co to je:

Sagrada familia

Altamira

Konstituční monarchie

Flamenco

Seat

Santiago de Compostella

Jakým způsobem vznikly Kanárské ostrovy? A zjisti, jakým způsobem se dostane písek ze Sahary?

Antonio Gaudí

Patatas Bravas

Paella

Vyhledej na PC a napiš k textu, o který stát jde.

*Stát, který dováží pitnou vodu =

*Stát, ve kterém žijí opice (jako jediné v Evropě) =

*Tento stát je knížectvím, jeho úředním jazykem je řeč užívaná v Barceloně (v tomto městě bylo referendum o nezávislosti na Španělsku) a tato řeč je užívaná v jedné z provincií Španělska (Hl. město Barcelona)

Portugalsko

Rozhodni a nehodící vyškrtni:

Měnou je: dolar\koruna\euro = je členem .....

Hlavním městem je: Coimbra\Port\Lisabon

Na PC vyhledej a zjisti zajímavost a pomocí školního atlasu:

Korek

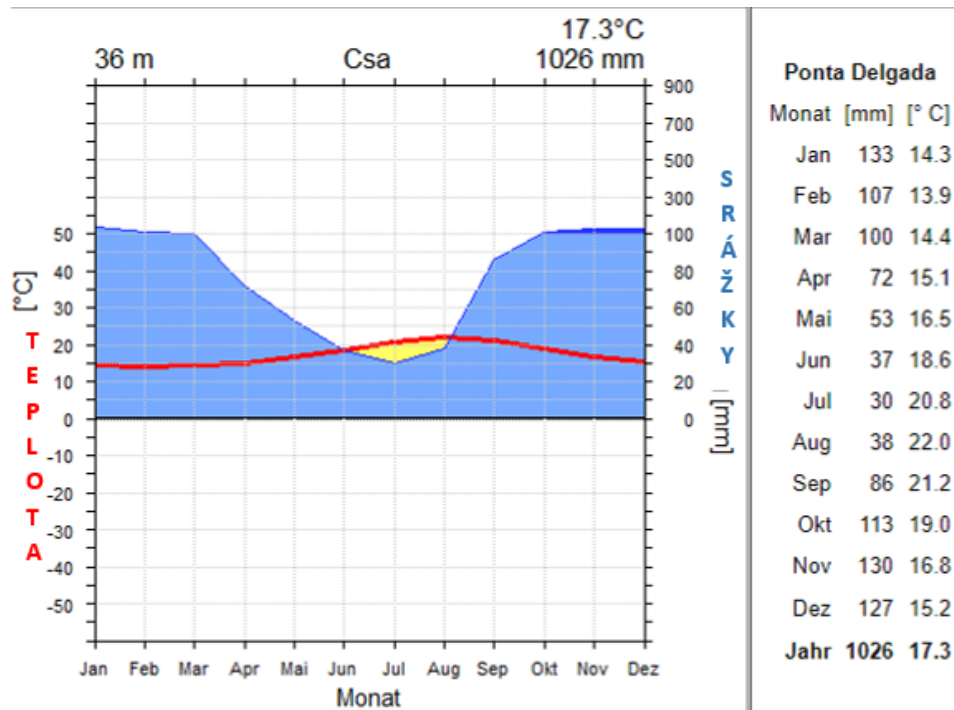
Algarve

Port

Vasco de Gama

Nazaré – zdůvodni odpověď =

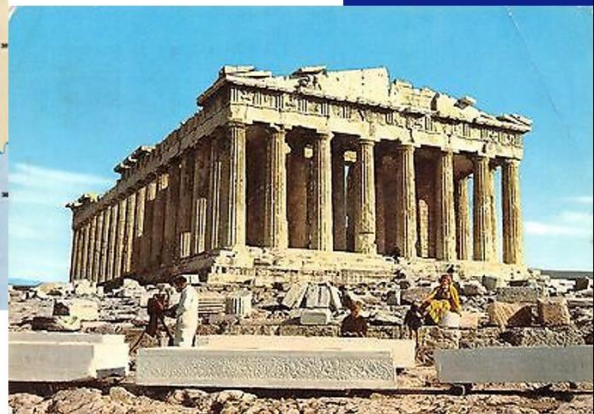
Kde v Portugalsku mohu na moři pozorovat velryby? Pomůže ti klimadiagram.

13.5 Hodina č. 5

13.5.1 Prezentace

ŘECKO

- HL.MĚSTO – Athény; další města: Soluň, Knossos
- Měna: Euro
- Historie – mnoho památek ze starověku, středověku
- HOSPODÁŘSTVÍ:
- Průmysl:
  - rybolov
  - Rostlinná výroba – olivovník, vinná réva, ovoce, citrusy
  - Výroba lodí – námořní loďstvo – 3. na světě
  - Cestovní ruch (moře, památky)
- Méně rozvinutý – velká finanční krize 2011 – dluhy
- Velká nezaměstnanost

Zdroje obrázků

- 2. slide: *Řecko* [online]. Rober Laszák, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://www.laszak.cz/mapa/recko.php>
- *Euro* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Eurobankovky>
- *Parthenon* [online]. Santa Fé, California: PicClick, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://picclick.com/Atene-Athens-Greece-Il-Partenone-Parthenon-Souvenir-Greek-253816443338.html>
- 4. slide: *Knóssos* [online]. F. <https://picclick.com/Atene-Athens-Greece-Il-Partenone-Parthenon-Souvenir-Greek-253816443338.html> 20 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/knossos/foto?id=111155>
- *Řecko* [online]. Praha: Nacesty.net, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <http://recko.nacesty.net/meteora/>
- *Athos* [online]. Praha: CzechNetMedia, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.jenprocestovatele.cz/svata-hora-athos-proc-na-ni-mohou-pouze-muzi/>
- *Korintský průplav* [online]. Veselí nad Moravou: Bařův kanál, 2020 [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://www.batacanal.cz/pruplavy/korintsky.html>

13.5.2 Pracovní list

Pracovní list

ŘECKO

Jméno a příjmení.....

Pomocí atlasu vepiš do oválu – Kréta, Peloponés, Chalkidiky, Attika, Korintský průplav

Rozhodni a správné zakroužkuj:

Řecko leží mezi Tyrhenským\Jónským a Jaderským\Egejským mořem

Hlavním městem je Madrid\San Marino\Soluň\Athény

Podle čeho se jmenují Olympijské hry? Odpověď zanes do mapy

Pomocí atlasu zanes do mapy město Knóssos.

Která starověká civilizace zde žila? Viz bájný Mínotaurus?

Zakroužkuj správné tvrzení:

Hospodářství Řecka je závislé především na strojírenském\potravinářském\cestovním ruchu a proč?

Řecké námořnictví patří mezi nejlepší na světě. Zkus vymyslet důvod, proč je nejlepší.

Státní zřízení Řecka je konstituční monarchie\republika\knížectví

Měnou Řecka je koruna\libra\euro